

האופק

2025 | תשפ"ה | DECEMBER | DÉCEMBRE

horizon

DE NOTRE TRAITEUR À VOTRE TABLE

ADONIS VOTRE ÉPICERIE DE NOËL

COMMANDEZ DÈS MAINTENANT

Scan here to see
our weekly flyer!

Al Nejmah

FINE FOODS INC.

Supermarket | Restaurant
Bakery | Halal Butcher

3085 Hurontario St. | Unit 1-6 |
Mississauga | ON L5A 4E4

Phone: +1(289) 232 1200
WWW.ALNEJMAHFOODS.COM

ALNEJMAH

ALNEJMAH

«ՀՈՐԻՉՈՆ»ի 25-րդ բացառիկը կը հովանաւորեն՝

Արա, Նայիրի, Զամի եւ Սեւակ Գրժիքեան
Գառնիկ եւ Գարինա Հասըրճեան
Անոյշ Ակներեան եւ Վարդգէն Մելքոնեան
Փոքրիկներ Շէն եւ Վարազ Տարագճեան
Արմէն եւ Այտա Կետիկեան
Սարգիս եւ Մանան Ապրաքեան
Արտեմ եւ Ալին Զէշիշեան
Արթօ եւ Թամար Օլթաճեան, ի յիշատակ ընկ. Լեւոն Եաղճեանի
Մայքըլ Ժուլի եւ Անի Հոթոյեան Ժուլի
Վահէ եւ Աստղիկ Անտոնեան
Գրիգոր եւ Արփի Շիթիլեան
Ռաֆֆի եւ Անի Պէքմէզեան
Նորայր եւ Ծովիկ Սերէնկիւլեան
Սագօ, Արագ, Լեւոն եւ Լենիա Եաղճեան
Բժ. եւ տիկ. Անտրէ եւ Նաթալի Պէշլեան
Սիմոն եւ Սիլվա Փօլատեան
Բժ. Օհան եւ Սեդա Թապաքեան
Շանթ, Ալին, Լեա եւ Լարա Տօնապետեան
Վանա եւ Շաւօ Գարայեան
Գրիգոր Տէր Ղազարեան
Արամազդ եւ Գոհար Իսրայելեան եւ ընտանիք
Արտօ եւ Ալինա Գաբրիէլեան
Ազգային մը
Նորա Արուշեան
Մոնթրէալի Հայ Կեդրոնի Տարեցներու Միութիւն
Ազգային մը
Չաւեն եւ Վարսենիկ Սարգիսեան
Փոքրիկներ Սեւանա, Գարինա, Արիանա Սարմազեան եւ
Արամ-Սիմոն, Արէն Տուտազլեան
Սիմոն եւ Մարալ Հասըրճեան
Բժ. Սարգիս Երեցեան
Դուին, Շանթ եւ Սեւան Տօնապետեան
Լեւոն եւ Բժ. Անի Հասըրճեան

Chez **T. HADAD**, chaque jour est une **célébration** des saveurs **d'Orient**: du pain chaud tout juste sorti du four, et des **spécialités** qui font **voyager** vos sens.

Venez découvrir un endroit où la **tradition** rencontre la **gourmandise**

SPÉCIALES
Temps des Fêtes
MINI BOUCHÉES
12 pour 8\$

 Ouvert chaque jour
 1455 Blvd. Saint-Martin
Laval, Québec, H7S 1N1

+1 (450) 667-0055

Crown Pastries

حلويات التاج

Fine Middle Eastern Pastries

BREAKFAST

AVAILABLE AT KENNEDY LOCATION ONLY

SCARBOROUGH

1279 Kennedy Rd,
Scarborough, Ontario
(416) 615-7000

SCARBOROUGH

2086 Lawrence Ave. E,
Scarborough, Ontario
(647) 351-2015

MISSISSAUGA

5083 Dixie Rd, Unit D3,
Mississauga, Ontario
(905) 602-2018

OAKVILLE

407 Iroquois Shore Rd,
Oakville, Ontario
(905) 339-2021

LONDON

655 Wellington Rd, #2
London, Ontario
(519) 686-8000

VAUGHN

3175 Rutherford Rd
Building K, Unit 64
Vaughn, Ontario
(905) 660-8006

CROWNPASTRIES.COM

Բովանդակություն

Քառասունչորսօրեայ պատերազմի աւարտի հնգամ-
եակի դարձակէտը. էջ 6
Խ. Տէր Ղուկասեան

Դէպի նորոգուած ազգային տեսլական. էջ 12
Սեւակ Պէլեան

Ընդառաջ 2026-ին. Ի՞նչ անել եւ ու՞մ հետ. էջ 16
Գէորգ Ղուկասեան

Հայակերտումը եւ ազգային ինքնութեան կերտումը
21-րդ դարուն. էջ 22
Համբիկ Գարայեան

«Արցախի ու արցախահայութեան իրաւունքներու
պաշտպանութեան կարեւոր դործին մէջ մենք կը
մնանք վճռակամ եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախ-
ցի մեր հայրենակիցներուն կողքին» Հարցազրոյց ՀՅԴ
Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Խորէն
Տիմիթեանի հետ. էջ 24
Սեւակ Պէլեան

Մշակոյթը որո՞ւ կը պատկանի. էջ 28
Վրէժ Արմէն

«Հալէպը սփիւռքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել,
ջրել, աճեցնել տեւաբար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայե-
լիք բարիքները վայելելու համար». Լեւոն Շառոյեան. էջ 30
Սոնա Թիթիգեան

Վաղուհաս. Դրախտը, որ կորցրինք. էջ 42
Անի Մանկասարեան

«Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ
ատրպէյճանական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը
դառնան». Քրիստինէ Վարդանեան. էջ 46
Յասմիկ Պալէեան

Յարափոփոխ Սփիւռքի տեղաշարժը. էջ 50
Նայիրի Մկրտիչեան

“What is unfolding in the Armenian Quarter is not a rou-
tine dispute - it will shape the future of the Armenian presence
in Jerusalem”. Karnig Kerkonian
By Sevag Belian, page 58

Mémoire de l'exil et creuset de la Diaspora
Par Rouben Koulaksezian, page 66

(Կողքի նկարը Սեւակ Ասրեանի)

www.horizonweekly.ca

CONNECT WITH US:

- facebook.com/pages/horizonweekly
- @horizonweekly
- horizonweekly
- YouTube – Horizon Weekly TV

Հորիզոն
horiZon

Միշտ էլք կը հովանաւորէ Melbourne-ի «Դոյամարտ»ի Ձայնը

Քառասունչորսօրեայ պատերազմի աւարտի հնգամեակի դարձակէտը

Խ. Տէր Ղուկասեան

Քառասունչորսօրեայ Պատերազմը աւարտած 9 Նոյեմբեր 2020-ի Հայաստան-Ատրպէյճան-Ռուսիա եռակողմանի Համաձայնագիրը հինգ տարուան պայմանաժամ մը կը ճշգէր՝ Արցախեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացը հասցնելու համապարփակ լուծումի։ Կամ գոնէ այդ գործընթացը, որ սկզբունքով կ'ենթադրէր Կովկասի մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան նոր հանգրուանի մը յանգումը, հունի մէջ դնել։ Հինգ տարուան պայմանաժամին մասին կը յուշէ Արցախի մէջ ռուս խաղաղապահներու տեղադրումը։ Եռակողմանի Համաձայնագիրը այդ պայմանաժամին երկարածաման կարելիութիւնն ալ կու տար, եթէ հակամարտ կողմերը երկուստեք նման փափաք արտայայտէին։

Յետ-պատերազմեան պայմանները, անշուշտ, տրամագծօրէն հակադրուած էին Արցախեան առաջին պատերազմի աւարտին (Մայիս 1994) ստեղծուած պայմաններուն։ Հայկական կողմը պարտուած էր, Ատրպէյճանը իր տիրապետութեան տակ առած էր աւելի քան այն հինգ շրջանները, որոնք Արցախեան բանակցութիւններու առաջին օրէն, բայց մասնաւորաբար այսպէս կոչուած «Լաւրովի պլան»ով կամ, ըստ արդէն հրապարակային տեղեկութիւններու, 2019-ին Մինսկի խումբին կողմէ պաշտօնապէս առաջարկուած հակամարտութեան կարգաւորման տարբերակով, որուն հրապարակումը կը պահանջէ Հայաստանի ընդգիծութիւնը, բայց Նիկոլ Փաշինեանի կառավարութիւնը կը մերժէ այդ մէկը։ Ատրպէյճանը, այս ձեւով, ռազմավարական գերակայութիւն հաստատեց, մինչ Արցախն ու Հայաստանի Հանրապետութեան հողատարածքները դարձան ծայրայեղ խոցելի։ Հայկական կողմը կորսնցուց նաեւ տնտեսական բոլոր այն աղբիւրները, մշակումի ատակ հողատարածք թէ ջրային պաշարներ, որոնք քսանվեց տարի առաջ անխնայ ինքնաբաւարարման եւ ապահովութեան իմաստով, թէ զարգացման ընդհանրապէս, մեծ կարողականութիւն ստեղծած էին։

Եռակողմանի Համաձայնագիրը Մինսկի խումբի լուծարումը էջեր նախատեսած։ Բայց պատերազմի արդիւնքով գետնի վրայ ստեղծուած կացութիւնը Ռուսիոյ գերակատարութեան կու տար առաջնահերթային, եթէ ոչ միահեծան (հեգեմոն), գերակատարութիւն ի դէմս Արցախի մէջ ռուս զինուորական ներկայութեան՝ Գիւմրիի խարխիսին գուգահեռ։ Այդ մէկը նաեւ կ'աւելցնէր Հայաստանի ապահովական կախումը թիւնը իր դաշնակիցէն, որ, եթէ Արցախեան հակամարտութեան ամբողջ գործընթացը, եւ թերեւս ռուսական ներկայութիւնը Կովկասի մէջ 19-րդ դարի սկիզբէն, ինչ որ վարքագիծ կը թելադրէ, հետամուտ էր բացառապէս իր ներկայութիւնը մնայուն դարձնելու եւ ոչ թէ հակամարտութեան պատշաճ լուծումի մը հասնելով՝ տարածաշրջանէն հեռանալու։ Ընդ որում՝ յաճախ ամենախոցելի կողմի, այսինքն՝ Հայաստանի եւ հայութեան,

յաւելեալ զիջումի գինով։ Կովկասը ռուս կայսերական աշխարհահայեացքին մէջ մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան փլուզումէն յետոյ ռուսական արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ բանաձեւուած «Մօտիկ Հարեւանութեան» ոլորտին - յղացք մը, որ կը յիշեցնէ 19-րդ դարու սկիզբին Ամերիկեան ցամաքամասի տարածքին Ուաշինկթընի «Մոնրոյի Վարդապետութիւն» (1823), որ հետամուտ էր Եւրոպական գաղութատիրութեան եւ ազդեցութեան հեռու պահել տարածաշրջանը եւ զայն վերածել իր բացարձակ, եթէ ոչ միահեծան, ազդեցութեան գօտիին։ Ռուսական կայսերական/մեծապետական ներկայութիւնը, հետեւաբար, Կովկասեան երկիրներուն, ի մասնաւորի՝ ամենախոցելի Հայաստանին, համար ե'ւ աշխարհաքաղաքական անժխտելի իրողութիւն է, ե'ւ գերիշխանութեան համար վտանգ, ի դէմս Մոսկուայէն կախումովութեան։

Բայց յետ-Քառասունչորսօրեայ Պատերազմի ռուսական աշխարհաքաղաքական դործօնի մեծացումը Կովկասի մէջ անբաժանելի է դեռեւս հինգ տարի առաջ սուրիական պատերազմի փորձադաշտին մէջ ամրագրուած ռուս-թրքական համագործակցութիւն/մրցակցութիւն ռազմաքաղաքական յարաբերութեան ենթադրումներէն։ Արեւմտեան պետութիւններու (Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ (ԱՄՆ) եւ Եւրոպական Միութիւն (ԵՄ)) եւ ՕԹԱՆ-ի գործօնի սահմանափակման, եթէ ոչ բացառման, հետամուտ այս յարաբերութեան բնորոշ, գրեթէ հայելային հարիւր տարի առաջ պոլշեիկ-քեմալական շահերու համընկնումին եւ համագործակցութիւն/մրցակցութիւն յարաբերութեան, վճռական եղաւ պատերազմի ժամանակ ատրպէյճանական ռազմական առաւելութեան աճին ի գին հայկական կողմի թուլացման, եւ կարծես մինչեւ իսկ կանխորոշեց պարտութիւնը։ Մինչեւ հիմա ալ այնքան ալ յստակ չէ թէ պատերազմի դաշտին վրայ թրքական զինուորական բացայայտ նեցուկը Ատրպէյճանին, թրքական նախաձեռնութեամբ իսլամիստներու տեղափոխումը ռազմաճակատի առաջին գիծ եւ, մասնաւոր, թրքական Պայրաքտար Անօդահու թռչող Սարքերու (ԱԹՍ) զանգուածային օդատարործումը ընդգէմ հայկական կողմի բացառապէս ռուսական ռազմաթեքնիքային, ռուսական կողմի թոյլտուութեամբ թէ արգելումի անկարողութեան հետեւանք է։ Յստակ է միայն որ Ռուսիան, այո, փորձեց պատերազմը կասեցնել դեռեւս Հոկտեմբերի կէսերուն, բայց հայկական կողմը մերժեց ցարդ անյստակ պատճառներով։ Երկրորդ, պատերազմի աւարտէն անմիջապէս յետոյ Աղդամի մէջ ռուս-թրքական զինուորական զիտորդական կեդրոնի մը առաջացումը վկայեց երկու երկիրներուն ռազմաքաղաքական յարաբերութեան նոր ձեւաչափի շարունակման մասին։ Եւ, երրորդ, Մոսկուան Պաքոբի հետ իր յարաբերութիւնները բարձրացուց ռազմավարական համագործակցութեան մակարդակին։ Աւելի'ն, Համա-

Միջ էջը կը հովանաւորեն Շաքի եւ Չալիս Կոմիտաս

MAZDA
GABRIEL

ANJOU PLATEAU ST-JACQUES ST-LAURENT

ENGINEERING
THAT RESPONDS
TO YOUR INSTINCT.

CHOOSE
MAZDA

2025 MAZDA
CX-90 PLUG-IN HYBRID

ALL IN STARTING FROM
\$54,900*

CONTACT US

MAZDA GABRIEL ANJOU

Kevork Asadourian – General Manager kevork@gabriel.ca

MAZDA GABRIEL ST-JACQUES

Ilia Baranov – Sales Manager, New Vehicles ibaranov@gabriel.ca

Koko Shnoforian – Sales Manager, Pre-owned Vehicles kshnoforian@gabriel.ca

*CONDITIONS APPLY. PRICE SHOWN INCLUDES DELIVERY CHARGES (FREIGHT AND PRE-DELIVERY INSPECTION), DEALER ADMINISTRATION FEES, LEVIES, AND ALL APPLICABLE CHARGES (EXCLUDING TAXES). CONTACT MAZDA GABRIEL FOR FULL DETAILS.

ձայնագրի 9-րդ կէտով Հայաստանի գերիշխանութեան հաշւոյն Ատրպէյճանին կու տար Սիւնիքէն միջանցք դէպի Նախիջեւան՝ ռուսական ամբողջական վերահսկողութեան տակ: Պարզ՝ Մոսկուան կ'անտեսէր այդ միջանցքի կենսական նշանակութիւնը փանթրքական աշխարհաքաղաքական ծրագրին համար, որ հարիւր տարի առաջ Գարեգին Նժդէհը ձախողեցուցած էր արգելք հանդիսանալով Հայաստանի հարաւային շրջանին միացման խորհրդային Ատրպէյճանին: Կարեւորը՝ միջանցքը իր վերահսկողութեան տակ պահելն էր որպէս լծակ:

Թէ այդ քայլին երթալով Մոսկուա արդէն ի մտի ունէր Ուքրաինոյ դէմ պատերազմի մը հեռանկարը՝ դժուար է իմանալ: Յստակ է միայն, որ Մոսկուայի մերձեցումը Պաքուի, կամայ թէ ակամայ կը նսեմացնէր Հայաստանի հետ իր ռազմավարական դաշնակիցի կարեւորութիւնը այն ենթադրելով անշրջանցելի պատերազմին պարտուած կողմին համար, հետեւաբար՝ առանց ոչ մէկ զինի: Շատ հաւանաբար Մոսկուա նաեւ անտեսեց, կամ արհամարհեց, պատերազմի ժամանակ իր վերաբերումին անդրադարձը հայաստանեան հանրային կարծիքին մօտ, ուր, ինչպէս յետ-պատերազմեան հարցախոյզները ցոյց կու տան, Ռուսիոյ հանդէպ ժխտական տրամադրուածութիւնը աճած է - անկախ թէ այդ մէկը կրնայ եւ ոչ միայն ինքնաբոլիս ըլլալ:

Քառասունչորսօրեայ Պատերազմին պարտուած Հայաստանին, այլեւ այդ պարտութեամբ հոգեկան մեծ ցնցում ապրած հայութեան համար Եռակողմանի Համաձայնագրով ծնունդ առած հնգամեայ ժամանակահատուածը կը նշանակէր պարտութեան հետեւանքներու դիմադրաւոր մամնածանր պայմաններու մէջ: Նոյն տարեվերջի իր ուղերձին մէջ, վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան խօսեցաւ «զէրօ կէտէն» սկիզբի մը մասին, որ այն ժամանակ այնպէս ալ յստակ չեղաւ թէ ինչ ի մտի ունէր: Բայց կ'ենթադրուէր որ «զէրօ կէտը» Հայաստանի եւ Արցախի համար Եռակողմանի Համաձայնութեան ստեղծած ծանր պայմաններն էին: Միջազգային փորձը, քաղաքական տրամաբանութիւնը եւ մինչեւ իսկ դեկավարի պատասխանատուութեան գիտակցութիւնն ու արժանապատուութիւնը կը յուշէին, որ պարտութեան անմիջապէս յաջորդէին անհրաժեշտ քայլեր: Առաջին, պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուի հրաժարական այն տրամաբանութեամբ, որ պարտուած ղեկավարը չի՝ կրնար յաղթողին դէմ յանդիման շրջանցել արհամարհանքն ու ծաղրը իր անձին հանդէպ, որ պիտի տարածուէր ամբողջ երկրին եւ հայութեան վրայ: Երկրորդ, անոր փոխարինումը թէկուզ եւ իշխող նոյն քաղաքական ուժի մէկ այլ ղեկավարի կողմէ: Երրորդ, օրէնսդիր իշխանութեան ոլորտին մէջ հետաքննիչ յանձնաժողովի առաջացում իշխանութեան եւ ընդդիմութեան հաւասար մասնակցութեամբ, որ մասնագիտական խումբի մը պարտականութիւն պիտի տար պարտութեան պատճառներու, պատասխանատուութեան եւ հետեւանքներու առարկայական խտտաճանաչումը կատարէ: Չորրորդ, Ազգային Միասնութեան Կառավարութեան կազմութիւն որպէս առաջնահերթային պարտականութիւն ունենալով յետ-պարտութեան հանգրուանի հետեւանքներու մեղմացում, հնարաւորին վերացում եւ գերազանցում,

եւ խորհրդարանական նոր ընտրութիւններու պատրաստութիւն: Հինգերորդ, քաղաքական բոլոր ուժերու մէկտեղում ի խնդիր համապարփակ համաձայնութեան մը՝ կարմիր գիծերու եւ կարելի հեռանկարներու մասին: Վեցերորդ, եւ այս մէկը յատուկ հայկական իրականութեան, սփիւռքեան գործօնի ներգրաւում, գիտակցելով անոր ռազմավարական թէկուզ եւ սահմանափակ այնուամենայնիւ կենսական կարեւորութեան, այնպէս ինչպէս երբեք չէր պատահած անկախութեան յաջորդած տարիներուն:

Պատերազմի յաջորդած հնգամեակի դարձակէտը այսօր բոլորովին տարբեր իրականութիւն մը կը ներկայացնէ:

Եռակողմանի Համաձայնութիւնը փաստացի չեղարկուած է, ընդ որում Ռուսիոյ լուռ համաձայնութեամբ, եւ փոխարինուած ԱՄՆ-ի հովանաւորութեամբ Ուաշինկթընի մէջ 8 Օգոստոս 2025-ի երկկողմանի յայտարարութեամբ: Անկախ իշխող ուժի «ոչ մէկ պարագայի պարտութիւնը ընդունել» ու անհեթեթ տրամաբանութեան վրայ կառուցուած պատումներէն, Եռակողմանի Համաձայնութեանէն մինչեւ Ուաշինկթընեան յայտարարութիւն տանող գործընթացը յատկանշուեցաւ հայկական կողմի «զիջումէն յետոյ նոր զիջում» դիւանագիտութեամբ եւ Արցախի հայաթափումով «պարտութեանէն յետոյ նոր պարտութեան» ընդունումով, առանց տակաւին յստակ ըլլալու թէ արդե՞օք հասած ենք «զէրօ կէտ»ին թէ ոչ: Հետեւաբար, թէ ինչ եզրայանգում կրնայ ունենալ ուաշինկթընեան գործընթացը ի դէմս «Թրամփի Ուղի»ի թէ «Զանգեզուրի միջանցք»ի հեռանկարին՝ այնքան ալ յստակ չէ, եւ, ամէն պարագայի, ենթակայ է Հայաստանէն դուրս առնուած որոշումներուն: Յստակ է միայն որ երկու փաստաթուղթերն ալ այս կամ այն ձեւով Հայաստանին պարտաւորած են ի զին իր գերիշխանութեան տեղի տալ փանթրքական ծրագրի յառաջխաղացքին առաջ: Ինչ որ անիմաստ կը դարձնէ երկու փաստաթուղթերու բաղդատութեան եւ մէկուն կամ միւսին յարաբերական առաւելութեան մասին ամէն խօսոյթ: Խաղաղութեան համաձայնագրի ստորագրութեան բացակայութեան պատերազմի վերսկսման կարելիութիւնը բնականաբար չէ վերացած, ի մասնաւորի Հայտար Ալիեւի հրապարակային յայտարարութիւններուն, որոնք պարզ եւ մէկին կը ժխտեն հայկական հողատարածքի մը պատմական գոյութիւնը: Եւ եթէ անցեալին Պաքուի բռնատէրին նմանօրինակ յայտարարութիւնները փաստեցին իր անկեղծութիւնը, պատճառ չկայ բացառելու որ այս անգամ ալ ան անկեղծ է: Ռազմական գերակայութիւնը, Հայաստանի տարհամոզման կարողութեան կտրուկ անկումը եւ արտաքին զսպիչ գործօնի բացակայութիւնը Հայաստանի գոյութեանական ճակատագրի ճշգրտմի իր կարողականութիւնը շատ աւելի իրական է քան Փաշինեանի «իրական Հայաստան»ի կայացման կարողականութիւնը: Կը մնայ որ հնգամեակի դարձակէտը ոչ-պատերազմեան կարգավիճակի խաղաղութեան հանգրուան մը բացած է, որուն ծիրին մէջ, ինչպէս յետ-պարտութեան անմիջական հանգրուանին, Հայաստանի ներքաղաքական ոլորտն է, որ ամէնէն աւելի ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ:

Արդ, Հայաստանի ներքաղաքական ոլորտը

Միս էջը կը հովանաւորեն Սուրաբ, Մորա, Զապէլ եւ Սիւնի-Կարօ ԹԷ

Meet the Hearing Aid Brothers: Edmond and Andre Ayvazyan

Experience the Future of Hearing with Hearing Aid Source

Discover the Difference:

HEAR

Enjoy crystal-clear speech in any environment with our cutting-edge Augmented Focus technology. Say goodbye to struggling with conversations.

CHARGE

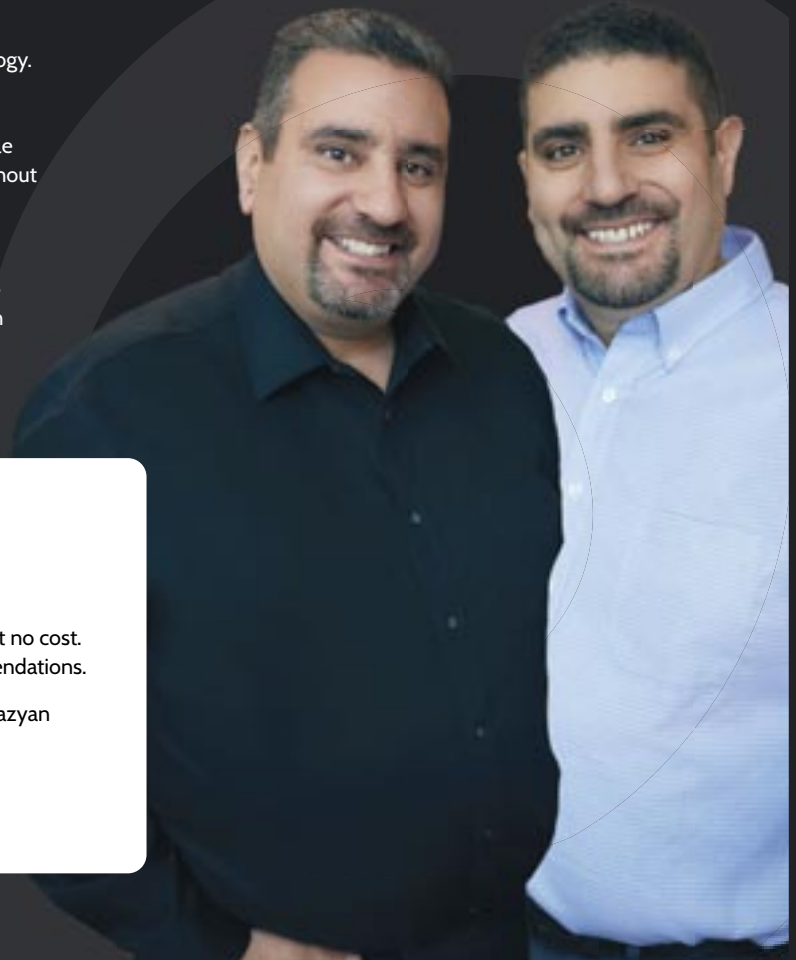
Ditch the hassle of tiny batteries. Our rechargeable hearing aids ensure you're always ready to go without the fuss of changing batteries.

CONNECT

Seamlessly link your hearing aids to your Android or iPhone smartphone. Enjoy hands-free calls, music streaming, and more, directly through your hearing aids.

Why Choose Hearing Aid Source?

- **Risk-Free Trials:** Try our hearing aids with no obligation. Experience the improvement in your hearing without any risk.
- **Free Hearing Tests:** Get a comprehensive hearing assessment at no cost. Understand your hearing health and get personalized recommendations.
- **Expert Care:** With years of experience, Edmond and Andre Ayvazyan are dedicated to providing the highest quality hearing care.
- **Custom Hearing Protection:** Protect your hearing with custom solutions tailored to your needs.

Visit Us Today:

Coxwell Avenue Location:
702 Coxwell Avenue, Toronto, ON M4C 3B9
Tel: 416-463-4327 (HEAR)

Parkway Mall Location:
85 Ellesmere Road, #29 Toronto, ON M1R 4B9
Tel: 416-754-4327 (HEAR)

Contact Us:

hello@hearingaidsource.ca
www.hearingaidsource.ca

Your Hearing Health Matters.

Take the first step towards better hearing.
Schedule your free hearing test and no-obligation trial today.
Call 416-754-4327 to book an appointment.

Rediscover the joy of hearing with Hearing Aid Source –
where advanced technology meets compassionate care.

hearing aid source
hearing instrument specialists

հնգամեակի դարձակէտին կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.

Պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուն կը մնայ իշխանութիւնը, շնորհիւ չորս տարի առաջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն Քաղաքացիական Պայմանագրի (ՔՊ) ամբողջական յաղթանակին, որ Ազգային ժողովին մէջ իր խմբակցութեան տուաւ բացարձակ մեծամասնութիւն: Իշխող ուժին խորհրդարանական մեծամասնութեան մէջ գոնէ անցնող հինգ տարիներուն չառաջացան այնպիսի ճեղքեր, որ ընդգիծութեան թոյլ տար գործադիր իշխանութեան վրայ պարբերաբար ինչ որ չափի հակակշիռ գործադիր կամ այլընտրանքային առաջարկներ անցընել: Փաստօրէն, գործադիր իշխանութեան մակարդակով առնուած ամէն որոշում վաւերացուեցաւ օրէնսդիրի մակարդակով, մինչ ընդգիծադիր երկու խմբակցութիւններու եւ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն յաջող աւարտի հասաւ: Աւելին, գործադիր իշխանութեան նեղ շրջանակի մէջ կազմաւորուող ամէն պատում եւ քաղաքական հաշուարկներով իրերայաջորդ ամէն օրակարգ իր ուղին կը գտնէ եւ կը հաստատուի հանրային օրակարգին վրայ:

Այս պայմաններուն մէջ սպասելի է նաեւ որ ժողովրդավարութեան հայկական Թաւազոյն «բրնձը» վերածի բառացի ոստիկանապետութեան, որ անհրաժեշտ է ժողովրդային որեւէ զանգուածային զօրաշարժի բռնի չէզոքացման կամ կանխարգելման համար: Ամբողջատիրական կարգերու յատուկ կառավարման այս ձեւերը ըստ երեւոյթին չեն մտահոգեր արտաքին ուժերը: Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ համար, Հայաստանի ներքաղաքական ամբողջատիրականացումը ոչ միայն մտահոգութեան առարկայ չէ, այլ թերեւս համահունչ իրենց վարչակարգերու էութեան: Ինչ կը վերաբերի Արեւմտեւորին, ապա հոն ալ պէտք է ընդունիլ, ապա եւ եւրոպական մայրաքաղաքներուն յարաբերական լուծութիւնը Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան թէ մարդկային իրաւունքներու խախտումին նկատմամբ պէտք է բացատրել այնքան Արեւմտեան արժէքներու «կեղծաւորութեան» ակնարկելով, ինչպէս յատուկ է անհեթեթ եւ փաթեթիկ խօսույթի մը կամ ռուսական խօսույթին, որքան ընդունելով որ իշխող ուժն ու իր օրգանական մտաւորականները աւելի հմուտ գտնուած են իրենք իրենց ներկայացնելու որպէս Հայաստանի փրօ-Արեւմտեւոր «թեքումի» յառաջապահներ: Այս պայմաններուն մէջ, եւ այնքան ատեն որ շարունակուի տնտեսական բարեկեցութիւնը, կամ անոր իրական թէ երեւակայական համոզումը, ապա եւ արդիւնքը պիտի ըլլայ քաղաքական գործընթացներու հանդէպ անտարբերութիւնը, ինչպէս, դարձեալ, բոլոր հարցախոյզները ցոյց կու տան: Իսկ այդ մէկը ձեռնտու է իշխող ուժին, ի մասնաւորի երբ այս վերջինը ամբողջական վերահսկողութիւն ունի պետական համակարգին վրայ՝ գործադիր, օրէնսդիր եւ արդարադատական իշխանութիւններու մակարդակով:

Ինչ կը վերաբերի ընդգիծութեան, ապա եւ գլխաւոր հարցումը ընտրողներու անտարբեր մեծամասնութեան հասնելու եւ անոնց համոզելու մարտահրաւէրը դիմադրաւելու իր կարողութեան մասին է: Անցնող հինգ տարիները ցոյց տուին, որ պատերազմէն անմիջապէս

յետոյ ընդգիծութիւնը անկարող եղաւ ընտրագանգուածին համոզել որ անհրաժեշտ է պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուն հեռացնել իշխանութենէն: Խորհրդարանէն ներս իր դերն ալ անխուսափելիօրէն սահմանափակուեցաւ ընդգիծադիր ձայն ըլլալու առանց գործնական որեւէ արդիւնքի հասնելու՝ գործադիր իշխանութեան վրայ հակակշիռ բանեցնելու թէ այլընտրանքային օրէնսդրական ծրագիրներ թէ յայտարարութիւններ անցնելու իմաստով: Փողոցային պայքարի ծիրին մէջ, մինչ ընդգիծադիր ուժեր յաջողեցան տարբեր զանգուածային զօրաշարժեր իրականացնել, այդ մէկը սակայն չյանգեցաւ կոնկրետ արդիւնքի: Ինչ կը վերաբերի իր ձախողութիւններու քննարկումին եւ անոնցմէ դասեր քաղելու առաջադրանքին, ապա եւ հոն ալ ընդգիծութեան հանրային ամէն ելոյթները կարծես աւելի շուտ կը բացատրէին իշխանութեան յաջողութեան պատճառը փոխանակ ինքնաքննադատական խիտաճանաչում մը ներկայացնելու: Կը մնայ որ թերեւս նաեւ իշխանութիւններու միահեծանութեան հետեւանքով ընդգիծադիր ձայներն ու նախաձեռնութիւնները փաստացիօրէն աճած են ի դէմս նոր նախաձեռնութիւններու ձեւաւորման: Թէ այս բոլորը ինչ արդիւնքի պիտի յանգին, այդ մէկը յայտնի պիտի ըլլայ յաջորդ ընտրութիւններուն:

Անցնող հնգամեակի այս հակիրճ վերլուծումը եւ Հայաստանեան ներքաղաքական գործընթացին համար դարձակէտային պահը կը կատարուի Սփիւռքէն, որ Քառասունչորսօրեայ Պատերազմի պարտութեան յաջորդած հինգ տարիներուն եղած է իրադարձութիւններու «ձեռնածալ եւ հետեւող հանդիսատես», մէջբերելու համար Սարգիս Մահսերեճեանի յօդուածին մէջ տեղ գտած պատկերը (««Միասնութեան Հանրահաւաք»-ին Հորիզոնները», Ասպարէզ, 2 Սեպտեմբեր 2025): Բանաձեւումը ճիշդ է ոչ միայն որովհետեւ անցնող հինգ տարիներուն սփիւռքեան գործօնը ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ իրադարձութիւններուն վրայ, չըսելու համար որ անտեսուեցաւ բացի երբ հարցը կը վերաբերէր «մի քիչ փող»-ի..., այլ որովհետեւ նման ազդեցութեան համար ձայնով եւ քուէով մասնակցութեան ոչ մէկ հարթակ ստեղծուած է Հայաստանի անկախութենէն ի վեր: Ոչ իսկ ստեղծուած է յարաբերութիւններու քիչ թէ շատ կայուն հայեցակարգ, գոնէ համահայկական հարցերու քննարկման համար: Հայաստանի քաղաքական վերնախաւին մօտ նման նախանձախնդրութիւն չէ եղած, ոչ ալ համասփիւռքեան մասշտապով կառոյց ունեցող կազմակերպութիւններու ղեկավարութիւնները յաջողած են սփիւռքեան գործօնը արժեւորել: Ընդհակառակը, իրենց վարքագիծով նուիրականացուցած են Սփիւռքի «հետեւող» դերը: Ծիշդ է, որ «հանդիսատես» ըլլալն ալ իր ձեւի յանձնառութիւն մըն է քանի որ կ'ենթադրէ հայաստանեան իրադարձութիւններուն հետեւիլ թէկուզ եւ գիտակցելով որ սոցիալական ցանցերէն լուրերուն, հարցազրոյցներուն թէ յօդուածներուն հետեւելու յատկացուած ժամերը սփիւռքահայուն պիտի յուշեն իր «ձեռնածալութեան» պայմանը, այսինքն՝ ոչինչ կարենալ ընելը: Հայրենիքի իրադարձութիւններուն հետեւիլը ինքնին Սփիւռքի համար ինքնութեան յանձնառութեան մէկ տարրն է անկասկած: Բայց ոչ հայելին...

Սիւսէր կը հովանաւորեն Ս. և Ս. Սիրո և Սիւս Մարգարէան

ASSEMBLÉE
NATIONALE
DU QUÉBEC

EN CETTE PÉRIODE DE FESTIVITÉS,
VEUILLEZ RECEVOIR MES MEILLEURS VŒUX
DE SANTÉ, DE BONHEUR ET DE SUCCÈS.

*Je vous souhaite de joyeuses Fêtes
et une très heureuse année 2026 !*

CÉLINE HAYTAYAN

DÉPUTÉE DE LAVAL-DES-RAPIDES

450 668-6077

Celine.Haytayan.LDR@assnat.qc.ca

ԴԷՎԻ ԳՈՐԴՈՒՄԸ ազգային տեսլական

Աւելի քան մէկ դարէ ի վեր հայ ժողովուրդը տարագիր, վերաւոր, բայց նպատակի գիտակցութեամբ կոփուած, առաջնորդուած է համայնական համոզումով մը, որ աշխարհի բոլոր հայերը պատասխանատուութիւն կը կրեն իրենց անհատական կամ տեղայնական մտահոգութիւններէն աւելի բարձր առաքելութեան մը ծառայելու: Այս համոզումը, որ ժամանակի ընթացքին մարմնաւորուած ու ամփոփուած է «Հայ Դատ»ի լուծման համար տարուող պայքարի հասկացողութեամբ, երկար տարիներու ընթացքին գործած է որպէս կազմակերպչական այն կառոյցը, որուն շուրջ համախումբ ձեւաւորուած են սփիւռքեան ինքնութիւնն ու քաղաքական գործունէութիւնը, մշակութային կեանքն ու ազգային գիտակցութիւնը: Սակայն այս փուլին, ամբողջ հայաշխարհը կը դիմագրաւէ բեկումնային զարգացումներու շարք մը, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն լուրջ ինքնաքննութիւնն ու վերաբեւորումը: Վերջին տարիներու քաղաքական, ռազմական ու հոգեբանական պարտութիւններու հետեւանքները՝ յատկապէս 2020-ի Արցախեան պատերազմի արհաւիրքը, շարունակուող աշխարհաքաղաքական նահանջները եւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններու որդեգրած գաղափարական ուղղութիւնը, ծնունդ տուած են անորոշութեան եւ ռազմավարական խոտորումի:

Սփիւռքը, որ իր գոյութեան առաջին իսկ օրերէն անծայրածիր մարդկային եւ նիւթական ներդրում ունեցած է հայոց պետականութեան ստեղծման ու կայացման մէջ, այսօր կը կանգնի հիմնարար հարցադրումի մը դիմաց՝ ո՞ր ուղղութեամբ պէտք է առաջնորդուի ազգի ապագան:

Այս համեստ տողերուն նպատակն է քննել այն պայմանները, որոնք ծնունդ տուած են այս հանգրուանին, բացատրել անոնց հետեւանքները եւ փորձ մը կատարել սահմանելու այն սկզբունքները, որոնց վրայ կարելի է խորհել Հայ Դատի վերախմաստաւորուած օրակարգային ընթացքը: Այս ճիգը նպատակ չի հետապնդեր զգացականութիւն վերադրել կամ անցեալը ներկայացնել իբրեւ իտէալական յղում մը: Ընդհակառակը՝ կը միտի պարզել այսօրուան դժուարութիւններու արմատները եւ առաջարկել գաղափարական ու կազմակերպական ընդհանրական հասկացողութիւն մը՝ համազգային նպատակադրումը նորոգելու համար: Հայ Դատի գործունէութիւնը կարելի չէ սահմանափակել դիպուածային ու լոկ հակազդող աշխատանքներով կամ խորհրդանշական արտայայտութիւններով: Ան կը պահանջէ նորոգուած մտաւոր ճշգրտութիւն, աւելի խորքային եւ երկարաշունչ ռազմավարական ծրագրաւորում, որ կարողանայ ըստ արժանւոյն պատասխանել մեր ժամանակի մարտահրաւէրներուն:

Ժամանակակից սփիւռքագիտութիւնը կը շեշտէ, որ համայնքները կը դիմանան ոչ միայն որովհետեւ կը պահպանեն հաւաքական յիշողութիւնը, այլ՝ յստակ առաքելութեան մը գիտակցութեամբ: Ցեղասպանութենէն ետք, սփիւռքահայութիւնը նման առաքելութիւն մը սահմանեց. յիշել, բայց միեւնոյն ժամանակ նպաստել հայկական պետականութեան ապագայ վերականգնումին ու ամրապնդման: Այս նպատակադրումը տասնամեակներու ընթացքին կերտեց սփիւռքեան հաստատութիւններուն ինքնութիւնը. դպրոցներ, եկեղեցիներ, քաղաքական կազմակերպութիւններ (թէկուզ ոչ բոլորը), բարեսիրական եւ մշակութային կառոյցներ, ինչպէս նաեւ

միջազգային քարոզչական ցանցեր, բոլորն ալ կը գործէին հասարակական պարտաւորութեան եւ ազգային պատասխանատուութեան աներկբայ գիտակցութեամբ: Այս համակողմանի համակարգին մէջ Հայ Ցեղափոխական Դաշնակցութիւնը ունեցաւ եւ կը շարունակէ ունենալ առանձնապատու դեր: Դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը միացուց ու ցարդ կը շարունակէ ամուր պահել ազգային բոլոր իտէալներն ու իղձերը՝ պատրաստելով այն ամբողջական մտաւոր եւ կազմակերպական շրջանակը, որով սփիւռքահայերը կը մեկնաբանէին ու պիտի շարունակեն մեկնաբանել իրենց ինքնութիւնն ու պարտականութիւնները:

1991-ին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումը եւ ապա առաջին Արցախեան պատերազմի յաղթանակը աւելի ամրապնդեցին ու նոր իմաստ հաղորդեցին այդ մեկնաբանութեան: Աւելի քան եօթանասուն տարուան պետականազրկութենէ ետք, հայկական պետականութիւնը գոյութիւն ունեցաւ իբրեւ անկախ քաղաքական միաւոր՝ ունակ ինքնիշխան կառավարման եւ իր բնակչութեան հաւաքական իրաւունքներու եւ կենսապայմաններու պաշտպանութեան: Այս պատմական իրողութիւնը կը վաւերացնէր տասնամեակներու սփիւռքեան նուիրումով կատարուած աշխատանքը՝ Հայաստանը դարձնելով երբեմնի ցնորք համարուող երազանքներու իրականացումը: Արցախի յաղթանակը աւելի ամրացուց սփիւռքի վստահութիւնը, որովհետեւ կը կենսաւորէր այն համոզումը, թէ համերաշխ եւ համակարգուած ազգային ձգտումները կարող են հիմնական դեր ունենալ պատմութեան ընթացքը փոխելու մէջ: Շատերու համար Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւնը աւելի քան կայուն ու փոխլրացուցիչ կը թուէին ըլլալ:

Սակայն վերջին տարիներուն – եւ յատկապէս 2018-էն ետք – այս յարաբերութիւնը յայտնի ճեղքերու ենթարկուեցաւ: «Ցեղափոխութեան» սուտ շղարշին տակ իրականացուած իշխանափոխութիւնը ծնունդ տուաւ մեծ ակնկալութիւններու՝ թափանցիկութեան, բարեկարգման եւ կառավարման արդիականացման: Թէեւ այս ձգտումները լայն ժողովրդականութիւն վայելեցին օրին, իշխանութեան որդեգրած մօտեցումները առաջին իսկ օրերէն ստեղծեցին խորքային գաղափարական ընդհանրացումներու խզում: Նախկին համակարգերուն շրջանցումի փորձին մէջ, իշխանութիւնը սկսաւ ձեւակերպել հայ ինքնութեան եւ պետականութեան ձեւակերպում մը, որ կը հակադրուէր երկար տարի-

Սիւսէթը կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Դրոսյան եւ Խուրի Զափարեան

ARZTM

fine foods

the essence of mediterranean gourmet
since 1989

Merry Christmas Happy New Year

Catered Food For All Your Holidays & Events.

TWO STORES TO SERVE YOU

720 Bristol Road West,
Mississauga, ON L5R 4A5
905.502.9292

1909 Lawrence Ave. East,
Scarborough, ON M1R 2Y6
416.755.5084

Scan Here
For Catering Book

WWW.ARZFINEFOODS.COM
@arzfinefoods

ներու ազգային պատմագրութեան ու ժողովրդական հասկացողութեան եւ մտածումին: Այս փոփոխութիւնը կը փորձէր նուազեցնել պատմական շարունակականութեան արժէքը, թերագնահատել Հայաստանը կլանած աշխարհաքաղաքական բարդ իրականութիւնները եւ ներմուծել ազգային պետականութեան նոր ձեւակերպում մը, որ հեռու էր այն պատմական փորձառութիւններէն, որոնք ձեւաւորած էին հայ քաղաքական մտածողութիւնը:

Բարեկարգումը՝ իր սկզբունքով, հակասութիւն չունի ազգային հակացողութիւններու եւ սկզբունքներու շարունակականութեան պահպանման հետ: Բայց բարեկարգում մը, որ կը մերժէ ժառանգուած հիմքերն ու հակացողութիւնները, առանց զանոնք փոխարինելու բովանդակալի եւ կշիռ ունեցող այլընտրանքներով, կ'առաջնորդէ հաստատութեանական եւ գաղափարական անորոշութեան: Քաղաքագիտական տեսութեանց մէջ այս երեւոյթները կը բնորոշուին որպէս «քաղաքական քայքայում» (political decay), երբ հաստատութիւնները աւելի արագ կը կորսնցնեն իրենց ուղղութիւնը, մինչ կարելի է ստեղծել օրինականութեան (legitimacy) նոր աղբիւրներ: Հայաստանը, 2020-ի պատերազմէն առաջ ու յետագայ տարիներուն, ցոյց տուաւ այս երեւոյթին բնորոշ բազմաթիւ ներքին նշաններ. երկարամեայ ռազմավարական ուղղութիւններ յանկարծակի կերպով մերժուեցան, առանց յստակ փոխարինումի, հանրային ակնկալութիւնները ձեւափոխուեցան առանց ծրագրային տեսականի, իսկ ազգային քաղաքականութիւնը ամբողջութեամբ սկսաւ վերափոխուիլ, առանց երկարաժամկէտ, համակարգուած ուղղութեան մը: Այս բոլորը առաջնորդեցին աղէտաբեր սխալներու, որոնց գագաթնակէտը եղաւ 2020-ի արհաւիրքը եւ Արցախի քաղաքական ու վարչական գոյութեան ամբողջական կործանումը:

Այս տկարացման հետեւանքները չսահմանափակուեցաւ սակայն միայն Հայաստանով: Սփիւռքը, որ երկար տարիներ իր ինքնութիւնը կազմաւորած էր հայկական պետականութեան ամրապնդման նպաստելու շուրջ, այժմ կը գտնուի անորոշութեան մէջ՝ փորձելով սահմանել իր դերը, երբ Երեւանէն այլեւս չի բխիր համագործակցութեան եւ յստակ ազգային տեսլական: Այս իրավիճակը բնականաբար պատճառ կը հանդիսանայ չփոթի, տատանումի եւ որոշ համայնքներու մէջ՝ նաեւ նահանջի եւ գործակցութեան դադրումի: Ամէնէն խորքային վտանգը նիւթեղէն անկումը է, այլ՝ նպատակի մաշումն ու կորուստը: Առանց յստակ ձեւակերպուած առաքելութեան մը, սփիւռքեան հաստատութիւնները ի վիճակի չեն պահպանելու այն բարձր ներգրաւուածութիւնը, որ պահանջուած է ազգային պահանջատիրութեան, մշակութային պահպանման եւ նպատակասլաց քաղաքականացման համար:

Այս պահը, սակայն, նաեւ առիթ մը կը ներկայացնէ: Ան կը պարտադրէ, որ սփիւռքը առաւել յստակութեամբ ձեւակերպէ իր պատասխանատուութիւնները՝ հիմնուելով ոչ թէ նախորդ տասնամեակներէն ժառանգուած ուղղութիւններուն, այլ՝ ներկայ աշխարհաքաղաքական իրականութիւններուն հիմամբ: Այս առումով, Դաշնակցութեան գաղափարական ժառանգութիւնը կը պահպանէ իր առանձնապատուկ արդիականութիւնը: Դաշնակցական միտքը ձեւաւորուած էր ճիշդ այն ժամանակներու համար, երբ ազգը կը գիմադրաւէր մասնատում, տեղաշարժ եւ անորոշութիւն: Անոր շեշտադրումները՝ ազգային ինքնիշխանութեան, քաղաքացիական պատասխանատուութեան, ժողովրդավարութեան եւ

ընկերային արդարութեան, կը տրամադրեն համակողմանի գաղափարական ու կազմակերպական շրջանակ մը՝ իբրեւ ուղեցոյց մեր ժամանակի մարտահրաւէրներուն դիմագրաւման: Դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը միայն պատմական աւանդ մը չէ, այլ՝ սկզբունքներու ամբողջութիւն մը, որ կրնայ ուղղութիւն տալ թէ՛ քաղաքական մտածումի, թէ՛ հաստատութեանական զարգացման ժամանակակից կարիքներուն:

Նորոգուած ազգային տեսլական մը պէտք է հիմնուի երկու փոխլրացուցիչ սկզբունքներու վրայ՝ իրատեսութիւն եւ իտէպլ: Իրատեսութիւնը կը պահանջէ ճշգրիտ գնահատում Հայաստանի անվտանգային միջավայրին, տարածաշրջանային ուժերու հաւասարակշռութեան, հայրենիքի ընկերատնտեսական զարգացման ներուժին, սփիւռքի իմաստալից դերակատարութեան, ներկայ իշխանութեան աշխարհայեցողութեան լուրջ սահմանափակումներուն ու նամանաւանդ անոնց գնայուն ըլլալու հանգամանքին: Ան կը պարտադրէ գիտակցիլ այն սպառնալիքներուն, որոնց դիմաց այսօր կը կանգնի Հայաստանը, այն կառուցուածքային թուլութիւններուն, որոնք պէտք է հետեւողական կերպով ուղղուին, ինչպէս նաեւ այն հաստատութիւններու անհրաժեշտութեան - բանակէն անկախ - որոնք ունակ են պաշտպանելու պետականութեան յարատեւութիւնը: Իտէպլը՝ հասկցուած ոչ թէ իբրեւ միամտութիւն, այլ՝ իբրեւ սկզբունքային ձգտում, կը պահանջէ նուիրում մեր ժողովուրդի իրաւունքներուն, Հայաստանի ինքնիշխանութեան ամրապնդման եւ երկարաշունչ ազգային տեսլականի շարունակութեան, որ կը գերազանցէ առօրեայ քաղաքական շրջափոխերը: Այս երկու սկզբունքները հակադրական չեն: Ծիշդ համադրուած՝ անոնք կը դառնան ռազմավարական ծրագրաւորման եւ ազգային խաղաղ ու բարցագող գոյակցութեան ամուր եւ մնայուն հիմք:

Սփիւռքի համար այս սկզբունքները գործնական դարձնելը կը պահանջէ հաստատութիւններու վերազինում, քաղաքական ու դիւնադիտական կարողականութեան խորացում, շարունակական դեկավարութեան պատրաստութիւն եւ համակարգուած քարոզչական ռազմավարութիւններու մշակում: Ան կը պահանջէ ընկալել Հայաստանը ոչ թէ միայն իբրեւ յուզական խորհրդանիշ, այլ՝ իբրեւ բարդ քաղաքական իրականութիւն, որուն երկարատեւ կենսունակութիւնը կը պայմանաւորուի մասնագիտական կարողութեամբ, ներդրումով եւ կազմակերպուած գործակցութեամբ: Ան նաեւ կը պարտադրէ յստակ եւ հետեւողական ձեւով հաստատել, որ սփիւռքի դերը այս կամ այն իշխանութեան ծառայել չէ, այլ՝ պաշտպանել հայ ժողովուրդի մշտնջենաւոր եւ կենսական շահերը:

Ազգ մը, որ գիտակից է իր գերագոյն նպատակին, կարող է ելք գտնել անգամ ամենաբարդ պայմաններու մէջ: Իսկ ազգ մը, որ կը կորսնցնէ այդ նպատակը, վտանգի տակ կը դնէ իր համախումբ կամքի տոկոսները: Հայութեան առաջ կանգնած է պարտականութիւն մը՝ վերագտնել այն գիտակցութիւնը, որ տարիներ շարունակ առաջնորդած էր իր համատեղ ճիգերը, եւ այդ գիտակցութիւնը վերածել նորոգուած, համահունչ ու գործնական տեսլականի: Հայ Դատի ապագան կախուած է այս ընթացքէն, եւ անոր իրականացման պայմանները տակաւին հասանելի են՝ եթէ մօտենանք հաւասարակշռուած լրջութեամբ եւ աննահանջ համոզումով:

Սեւակ Պէլեան

Միշտ էք կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Յակոբ եւ Մուսիկոս Մեր յուշապարտեան

RESTAURANT ROUBY

DINE IN - TAKEOUT - CATERING - PRIVATE EVENTS

3268 Boul. St-Martin O.
Laval, Qc., H7T1A1

(450) - 688 - 1777
www.restaurantrouby.ca

restaurantrouby@gmail.com

CUSTOM CAKES AND DESSERTS
FOR ANY OCCASION
LAVAL & MONTREAL, QC.

✉ the.sugar.zone@hotmail.com

☎ (514) - 464 - 6346

📷 the.sugar.zone

TRAITEUR
KOUYRIG
CATERING

GOURMET CATERING
FOR ANY EVENT
LAVAL & MONTREAL, QC.

✉ kouyrig.catering@gmail.com

☎ (514) - 464 - 6346

📷 kouyrig.catering

Ընդառաջ 2026-ին

Ի՞նչ անել եւ ու՞մ հետ

2024 թ. աշնանը «Հորիզոն»-ում տպագրուած «Ղարաբաղեան հակամարտութեան ներկայ հանգրուանի միջազգայնացումը» եւ 2025 թ. աշնանը հրապարակուած «Ղարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացման ներկայ դրութիւնը» գրեթէ նոյնական վերնագիր կրող, բայց բովանդակութեամբ բաւական տարբեր յօդուածներու, հիմնուելով մի շարք փաստական հանգամանքների վրայ, համոզմունք ենք յայտնել, որ ինչպէս միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնից, այնպէս էլ միջազգային յարաբերութիւնների առանցքային դերակատարների կողմից Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը համարուած է չլուծուած, իսկ հակամարտութեան հետեւանքները թէ՛ ռազմաքաղաքական, թէ՛ իրաւական, եւ թէ՛ հումանիտար առումներով գնալով աւելի են խորացել:

Ի հարկէ թէ՛ սփիւռքում, եւ թէ՛ հայրենիքում այս պնդման արժանահաւատութեան ընկալմանը էապէս խանգարում է Հայաստանի իշխանութիւնների դիրքորոշումը, որ ձայնակցած ատրպէյճանաթուրքական քարոզչամեքենային, շարունակ պնդում է, թէ Ղարաբաղեան հակամարտութեան էջը փակուած է:

Ինչպէս նշուեց, նախորդ երկու յօդուածներում, հանգամանօրէն քննութեան էինք ենթարկել միջազգային հանրութեան տարբեր դերակատարների մօտեցումները, ինչի արդիւնքում էինք յանգել այն եզրայնագման, որ հակամարտութիւնը լուծուած չէ: Ուստի այժմ, ձեռնպահ մնալով նոյնը կատարելուց, փորձենք կեդրոնանալ այն անելիքների եւ ուղղութիւնների վրայ, որոնցով առաջիկայ 2026 թ. ընթացքում հնարաւոր լինի յաւելեալ միջազգայնացում հաղորդել Ղարաբաղեան հակամարտութեանը:

Ղարաբաղեան հիմնախնդիրը միջազգային օրակարգի վրայ պահելու համար, հակամարտութեան ներկայ հանգրուանի համար միջազգային ասպարէզում առաջնային հետապնդման են ենթակայ արցախահայութեան հետեւեալ հիմնարար իրաւունքները՝ միջազգային ներկայութեան եւ երաշխաւորութեան պայմաններում արցախահայութեան հաւաքական վերադարձի իրաւունքի իրացումը, Պաքոսում ապօրինաբար պատանդառուած՝ Արցախի ռազմաքաղաքական ղեկավարութեան եւ մեր այլ հայրենակիցների ազատ արձակումը, Արցախի հոգեւոր մշակութային ժառանգութեան պահպանումը: Բնականաբար, այս առումով տարբեր են թէ՛ գործունէութեան ուղղութիւնները, եւ թէ՛ գործիքակազմերը: Մեր կողմից առանձնացուել են գործունէութեան ստորեւ թուարկուած ուղղութիւնները, որոնց անդրադառնալիս առանձնաբար կը նշենք մի շարք գործողութիւններ, որոնք կոնկրետ ուղղութիւնների վրայ կարող են դրական արդիւնքների յանգեցնել:

1.- Միաւորուած Ազգերի Կազմակերպութիւն

Թէեւ ներկայ աշխարհակարգում եւ միջազգային յարաբերութիւնների տուրբուլենտ զարգացման պայմաններում

րում ՄԱԿ-ի ազդեցութիւնը միջազգային յարաբերութիւնների վրայ այնքան մեծ չէ, որքան ակնկալուած էր, սակայն այդ մարմինը շարունակում է մնալ անփոխարինելի եւ, ըստ ամենայնի, միջազգային նոր վերադասաւորումից յետոյ, միջազգային յարաբերութիւններում կը դիտուի նրա դերի բարձրացումը: Հետեւապէս, Ղարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացումը ՄԱԿ-ի տարբեր մասնադիտացած մարմինների շրջանակում պէտք է առաջնահերթ աշխատանքներից մէկը լինի: Մասնաւորապէս աշխատանքներ է պէտք իրականացնել ՄԱԿ-ի կրթական, գիտական եւ մշակութային կազմակերպութեան (UNESCO), ՄԱԿ մարդու իրաւունքների խորհրդի, իսկ անհատ պաշտօնեաներից՝ քաղաքական եւ խաղաղութեան հարցերով, ինչպէս նաեւ մարդասիրական հարցերով ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղարի տեղակալների, փախստականների եւ մարդու իրաւունքների հարցերով բարձր յանձնակատարների եւ ցեղասպանութիւնների կանխարգելման գծով յատուկ խորհրդականի հետ: ՄԱԿ-ի ոլորտային մարմինների հետ աշխատանքները կարեւոր են, որպէսզի կառուցակարգային մակարդակներում ձեւաւորուի ՄԱԿ-ի յստակ քաղաքական կեցուածք՝ առաջիկայում քաղաքական նպատակայարմարութեան պարագայում ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհրդում Ղարաբաղեան հակամարտութեան վերաբերեալ բանաձեւ ունենալու գործին օժանդակելու համար:

2.- Եւրոպական միութիւն

Հաշուի առնելով Եւրոպական միութեան տարածաշրջանային ներգրաւուածութիւնը, իւրայատուկ յարաբերութիւնները Հարաւային Կովկասի երեք երկրների հետ, ակնյայտ է, որ չնայած աշխարհաքաղաքական բազմաձևատ մրցակցութեանը, Եւրոպական միութիւնը ունի ազդեցութեան եթէ ոչ որոշիչ, ապա գոնէ քաղաքական ծանրակշիռ ներկայութիւն: Թէեւ Եւրոպական խորհրդարանը Ղարաբաղեան հիմնախնդրի վերաբերեալ միջազգային թերեւս ամենաօբիեկտիւ կառոյցն է, բայց յաւելեալ աշխատանքներ պէտք է իրականացնել Եւրոպական միութեան գործադիր իշխանութեան դիրքորոշումները Եւրոպական խորհրդարանի դիրքորոշումներին հնարաւորինս մօտարկելու ուղղութեամբ: Սա հնարաւոր կարող է դառնալ Եւրոպական խորհրդարանի հետեւողական ճնշման, Ատրպէյճանի հակաժողովրդավարական զարգացումների լայնամասշտապ հանրայնացման, ԵՄ անդամ երկրների դիրքորոշումների բարելաւման, հայկական սփիւռքի ճնշման, Ատրպէյճան-ԵՄ յարաբերութիւններում առկայ բազմաթիւ խութերի օգտագործման պարագայում: Այս առումով կարեւոր նշանակութիւն կարող է ունենալ ԵՄ-Ատրպէյճան կազային գործարքի չեղարկումը կամ դրա մասին նոյնիսկ խօսելը, ինչի պահանջը յստակ ձեւակերպուած է Եւրոպական խորհրդարանի վերջին բանաձեւերում: Կազային գործարքի չեղարկման մասին խօսողը Ատրպէյճանի վրայ

Սիւսէր կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Ռամբիկ եւ Զիւսի Դարպիսեան

**Joyeux Noël et bonne année !
Nous vous souhaitons la paix dans le monde !**

Հնորհաւոր Նոր Տարի եւ Սուրբ Ծնունդ
մաղթելով խաղաղութիւն համայն աշխարհին

Michelle Setlakwe

Députée de Mont-Royal-Outremont
Leader parlementaire de l'Opposition officielle
Michelle.Setlakwe.MROU@assnat.qc.ca
(514) 341-1151

Sona Lakhoyan Olivier

Députée de Chomedey
Sona.LakhoyanOlivier.CHOM@assnat.qc.ca
(450) 686-7153

André A. Morin

Député de l'Acadie
Andre-A.Morin.ACAD@assnat.qc.ca
(514) 337-4278

Elisabeth Prass

Députée de D'Arcy-McGee
Elisabeth.Prass.DMG@assnat.qc.ca
(514) 488-7028

գործնականում աշխատող քաղաքական ճնշման գործիք կարող է հանդիսանալ:

3.- Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ

Մեզ համար ԱՄՆ-ն առանցքային կարեւորութեան երկրի վերածող գործոնները սոյն յօդուածի համատեքստում մի քանիսն են: Նախ ԱՄՆ-ն ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի անդամ էր, մշտապէս կարեւոր ներկայութիւն է ունեցել տարածաշրջանային զարգացումներում, հայ համայնքն ԱՄՆ-ում ամենախելի ու ազդեցիկ էթնիկ համայնքերից մէկն է, ԱՄՆ տեւական ժամանակահատուած, ի դէմս 907-րդ բանաձեւի կիրարկման, Ատրպէյճանի նկատմամբ կիրառել է պատժամիջոց, ԱՄՆ Կոնգրեսում ընդհանուր առմամբ դրական միջավայր է ձեւաւորուած հայկական հարցերի նկատմամբ: Այս ամէնին 2025 թ. Օգոստոսին աւելացան յայտնի եւ դեռեւս անորոշ պայմանաւորութիւնները, որոնք սակայն իրենց անորոշութեան հետ մէկտեղ նախերգանքն են ԱՄՆ տարածաշրջանային ներգրաւման շեշտակի մեծացման ժամանակաշրջանի: Հետեւաբար, ԱՄՆ կողմից մեզ համար բարենպաստ դիրքորոշումներ ապահովելու համար աշխատանքները պէտք է շարունակել 907-րդ բանաձեւի վերականգնման, Հայաստանին արտաքին բազմաբնոյթ աջակցութեան մեծացման, վերադարձի իրաւունքի իրացման գործում միջազգային ջանքերի առաջնորդման եւ այլնի համատեքստում: Վերջինի մասով չափազանց կարեւոր էր շաբաթներ առաջ ԱՄՆ պետդեպարտամէնտի դիրքորոշման հրապարակումը, ըստ որի Միացեալ Նահանգներ-

ընդունալ սատարում է արցախահայութեան վերադարձի իրաւունքի իրացման գաղափարին:

4.- Առանձին պետութիւններ

Վերջին երկու տարիների ընթացքում դարաբաղեան հիմնախնդրի տարբեր հանգամանքների վերաբերեալ այնպիսի պետութիւնների դիրքորոշումները, ինչպիսիք են Գանատան, Պելճիքան, Ֆրանսան, Հոլանտան եւ այլն պէտք է օգտագործել այլ երկրներից նոյնպէս դրական ազդակներ ստանալու համար: Ի վերջոյ «միջազգային հանրութեան տեսակէտ» ասուածը տարբեր երկրների դիրքորոշումների հանրագումարի բոլորի համար հնարաւորինս ընդունելի կերպով ձեւակերպումն է: Ինչպէս այդ, այնպէս էլ միջազգային կազմակերպութիւնների հետ աշխատանքը դիւրացնելու համար պէտք է առանձնացնել «առաջին ընտրութեան» երկրների ցանկ, որոնք միջազգային յարաբերութիւնների վրայ համեմատօրէն աւելի մեծ ազդեցութիւն ունեն, եւ վերջիններիս հետ թիրախային աշխատանք իրականացնել՝ օգտագործելով արդէն իսկ առկայ յաջողութիւնները:

5.- Միջազգային ոլորտային կազմակերպութիւններ (ԵԱՀԿ)

Օգոստոսի 8-ի պայմանաւորուածութիւնների արդիւնքում, որով սկսուեց նաեւ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի լուծարման գործընթացը, էական հարուած հասցուեց Ղարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացմանը, սակայն եւ

Այս փորձը կը իրականաւորեն Պաքիստան, Մարի-Սիրի, Թաիլանտ, Սուրիա եւ Սոմալի Զապազապտան

Wealth Management
Dominion Securities

Nahabedian Wealth Management Group of RBC Dominion Securities

Integrity, Trust, Respect, Client Focus and Commitment to Your Success!

Paul B. Nahabedian, CIM
Senior Portfolio Manager

Levon Nahabedian, CIM
Associate Advisor

www.paulnahabedian.com
514-878-5111

դրանից առաջ, ե՛ւ յետոյ որոշ զարգացումներ, այդ թուում ԱՄՆ պետդեպարտամենտի վերոյիշեալ դիրքորոշումը, որաչափօրէն, բայց ոչ ամբողջովին շտկեցին իրավիճակը: ԵԱՀԿ-ն այս առումով նոյնպէս առաջնային կարեւորութեան կազմակերպութիւն է մեզ համար: Թէեւ Մինսկի խումբը եւ յարակից կառուցակարգերը լուծարման փուլում են գտնուում, սակայն ի դէմս Ղարաբաղեան հակամարտութեան ԵԱՀԿ պատասխանատուութեան գօտում առկայ է չլուծուած հակամարտութիւն եւ մարդու իրաւունքների շարունակական խախտումներ: Այս համատեքստում չափազանց կարեւոր է աշխատանքներ իրականացնել ԵԱՀԿ ղեկավար մարմինների հետ ապահովելու ԵԱՀԿ ներգրաւուածութիւնը հակամարտութեան շրջանակում: Այս առաջադրանքն իրականացնելու համար յատկապէս կարեւոր են հասնելու այսպէս կոչուած «Գոպենհայնէն» եւ «Մոսկովեան» մեխանիզմների իրագործմանը՝ մի դէպքում ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովի, միւս դէպքում՝ գործադիր մարմինների որոշմամբ, որպէսզի ԵԱՀԿ-ն հնարաւորութիւն ունենայ մոնիթորինկի ենթարկել ինչպէս Պաքոստը ընթացող շինծու դատավարութիւնները, այնպէս էլ գնահատելու Արցախում տիրող իրավիճակը:

6.- Միջազգային դատական ատեաններ

Նոյն Օգոստոսի 8-ի պայմանաւորուածութիւններին արդիւնքում նախատորադրուած խաղաղութեան համաձայնագրով Հայաստանն ու Ատրպէյճանը պարտաւորութիւն են ստանձնում յետ կանչել միջազգային դատական ատեաններում դատական հայցերը: Եթէ այս պայմանաւորուածութիւնը հասնի կենսագործունէութեան փուլ, ապա պէտք է պատրաստ լինել հնարաւոր այլ տարբերակներով՝ անձնական, իմբային կամ այլ հայցերի միջոցով ապահովել Ատրպէյճանի համար միջազգային դատաիրաւական պատասխանատուութիւն: Այս առումով հիմնական աշխատանքները պէտք է ուղղել Մարդու իրաւունքների Եւրոպական դատարանի, ՄԱԿ-ի Արդարադատութեան միջազգային դատարանի, ինչպէս նաեւ Միջազգային քրէական դատարանի ուղղութեամբ:

7.- Միջազգային իրաւապաշտպան կազմակերպութիւններ

Միջազգային իրաւապաշտպան այնպիսի կազմակերպութիւնների հետ աշխատանքը, ինչպիսիք են օրինակ Amnesty International-ը կամ Human Rights Watch-ը չպէտք է աչքաթող անել, քանի որ նման կազմակերպութիւնների փորձագիտական դիրքորոշումը յաճախ հիմք է ծառայում պետական դիրքորոշումներ առարկայացնելու համար: Օրինակ, Օգոստոսի կէսերին հրապարակուած՝ ԱՄՆ պետդեպարտամենտի՝ Ատրպէյճանում մարդու իրաւունքների մասին 2024 թ. գեկոյցը, որտեղ պետդեպարտամենտը օգտագործել էր «Freedom Hous»-ի դիտարկումները՝ Արցախում ատրպէյճանական էթնիկ զտման քաղաքականութեան վերաբերեալ:

8.- Միջազգային միջկուսակցական միաւորումներ

Նկատի ունենալով միջազգային միջկուսակցական միաւորումների հետ արդիւնաւէտօրէն աշխատելու ՀՅԴ աշխակցութեան յաջող փորձը՝ ազգային նպատակներ

հետապնդող այլ քաղաքական ուժեր եւս կարող են իրենց անդամակցած միջազգային կուսակցական հարթակներում առաջ տանել հայկական շահերը: Այս տեսանկիւնից յատկանշելի են աշխարհի խոշորագոյն կուսակցութեան՝ Ընկերվար Միջազգայնականի (SI) եւ Եւրոպայի ընկերվարների կուսակցութեան (PES) հետեւողական ու սկզբունքային դիրքորոշումները Ղարաբաղեան հիմնախնդրի ներկայ զարգացումների վերաբերեալ:

Այլ ուղղութիւններով այնպիսի աշխատանքներ եւս, ինչպիսիք են միջազգային եւ օտարերկրեայ լրատուամիջոցների հետ աշխատանքները, մասնագիտական մեծ հեղինակութիւն վայելող անհատ գործիչների ներգրաւումը (ինչպիսին օրինակ Լուիս Մորենօ Օկամպօն է): Պէտք է անուշադրութեան մատնել նաեւ քրիստոնեաների իրաւունքների պաշտպանութեամբ զբաղող կազմակերպութիւններին, օրինակ նրանցից մէկը Christian solidarity-International-ը անցնող 30 տարիների ընթացքում հսկայական օժանդակութիւն է ցուցաբերել հայկական շահերի պաշտպանութեամբ զբաղող կազմակերպութիւններին:

Վերը յիշատակուած աշխատանքը կ'իմաստազդիւղի, եթէ Հայաստանի Հանրապետութիւնում ապահովուած չլինեն արցախահայութեան սոցիալ-տնտեսական եւ այլ իրաւունքները, եթէ արցախցիները չկարողանան իրենց հայրենիքի այս հատուածում արժանապատիւ կեանք վարել եւ փափայել վերադարձի գաղափարը: Ուստի արցախահայութեան ֆինանսատնտեսական, սոցիալական եւ բարոյահոգեբանական օժանդակութիւնը հաւաքական հայութեան առջեւ ծառացած կարեւոր մարտահրաւէր է, որին պէտք է արժանապատուօրէն արձագանգել: Անհրաժեշտ է, որ այս աշխատանքներում փորձ արուի ներգրաւել նաեւ միջազգային մարդասիրական կազմակերպութիւնների եւ առանձին պետութիւնների ու կազմակերպութիւնների մարդասիրական ֆոնտերի:

Վերը յիշատակուած գործողութիւնները ըստ ամենայնի հնարաւորութիւն կը տան յաղթահարելու ներքին ու արտաքին խիստ անբարենպաստ հանգամանքները եւ առաջիկայ տարում նոյնպէս Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը պահել միջազգային յարաբերութիւնների վրայ եւ փորձել իրականացնել հակամարտութեան ու դրա հետեւանքների յաւելեալ միջազգայնականացում:

Գեորգ Ղուկասեան

Քաղաքական գիտութիւնների թեկնածու,
ՀՅԴ Բիւրոյի Հայ Դատի Կեդրոնական գրասենեակի
յատուկ ծրագրերի պատասխանատու

Ինչպէս միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնից, այնպէս էլ միջազգային յարաբերութիւնների առանցքային դերակատարների կողմից Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը համարում է չլուծուած, իսկ հակամարտութեան հետեւանքները թէ՛ ռազմաֆալական, թէ՛ իրաւական, եւ թէ՛ հումանիտար առումներով գնալով աւելի են խորացել:

Միս էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Քարգին եւ Միսիմ Կարապետեան

SOLUTIONS SANITAIRES
ALLIANCE IS THE ONLY EFFECTIVE
SOLUTION FOR YOUR COMMERCIAL
HOOD CLEANING NEEDS

Certified in
accordance with
NFPA 96 fire safety
standards.

**Get a free
quote now!**

514-548-2489
info@sanalliance.ca
www.sanalliance.ca

**EXPANDING TO
ONTARIO IN 2026!**

Need staff?

Strengthen your team
now with **Alliance**
Workforce Management

Our trained professionals, from
dishwashers to sous-chefs, are ready
to elevate your team.

Reach out today

514-375-9908
info@personnelalliance.com
www.personnelalliance.com

**EXPANDING TO
ONTARIO IN 2026!**

Հայասկերտումը եւ ազգային ինքնութեան կերտումը 21-րդ դարում

21-րդ դարում երկրորդ քառորդի շեմին կանգնած սփիւռքահայութեան դիմաց պարզուող մարտահրավերները այլեւս տեսական նախազգուշացումներ չեն. անոնք վերածուած են առօրեայ իրականութեան: Ընտանիքի կառուցուածքի փոփոխութիւնը, խառն ամուսնութիւններու աննախագէշ բարձրացում, լեզուի արագ նահանջ, համայնքային մարմիններու դիմաց ստեղծուող զանազան մարտահրավերներ եւ երիտասարդութեան մասնակցութեան նուազում՝ այս բոլորը միասին կ'արտացոլեն այն լայնածիր ճգնաժամը, որ կը սպառնայ հայկական ինքնութեան շարունակականութեան հիմքերուն:

Սփիւռքահայ ինքնութեան դասական սիւները՝ ընտանիքը, դպրոցը, լեզուն, եկեղեցին եւ կազմակերպական կեանքը, տակաւին կը մնան համայնքի հիմնական սիւները: Սակայն ներկայ պայմաններուն մէջ պարզ կը դառնայ, որ անոնց գոյութիւնը ինքնանպատակ չէ: Նոր սերունդը, որ հասակ առած է համաշխարհայնացած հաւաքական գիտակցութեան մէջ, այլ պահանջներ եւ այլ սպասումներ ունի:

Խառն ամուսնութիւնները՝ ապագայի հաւասարակշռութիւնը խաթարող ազդակ

Ըստ կարգ մը վիճակագրութիւններու եւ հարցախոյզերու, խառն ամուսնութիւնները Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ 75% եւ աւելի են, Լիբանան՝ 40%-էն բարձր, Պոլիս՝ համեմատութիւնները նման են, Գանատա՝ 1980-ականներու 5-10%ի փոխարէն այսօր մօտ 50% է համեմատութիւնը: Այս տուեալները պարզ վիճակագրութիւն չեն. անոնք կը շեշտեն այն իրողութիւնը, որ ընտանիքը՝ հայկերտման առաջին եւ ամենախորհրդաւոր օճախը, այլեւս անկարող է ինքնին երաշխաւորելու լեզուի եւ մշակութի բնական փոխանցումը: Խառն ընտանիքներու մէջ հայերէնը յաճախ կը զիջի ազգու եւ գերակշիռ լեզուամիջավայրին, իսկ հայկական արժէքներու փոխանցումը կը կորսնցնէ իր ինքնաբերական շարունակականութիւնը:

Հայերէն լեզու եւ արեւմտահայերէնի ապագան

2010-ին UNESCO-ի կողմէ արեւմտահայերէնը դասակարգուեցաւ «որոշակիորէն վտանգուած» լեզուներու շարքին: Անդին, գանատահայ ուսանողութեան առաւելագոյնը 20%-25%-ն է, որ հայկական կրթական հաստատութիւն կը յաճախէ: Թէեւ հայկական վարժարանները խիստ կարեւոր դեր կը շարունակեն խաղալ հայապահպանման եւ արեւմտահայերէնի պահպանման ծիրէն ներս, սակայն անոնք առանձին չեն կրնար դիմադրել այս մարտահրավերներուն, եթէ դասական ուսուցումը չհամալրուի արդիական ձեւերով՝ ինչպէս առցանց դասարաններ, ձայնային նիւթեր (podcast, e-books), տեսանիւթեր, նորաշունչ եւ այժմեական բովանդակութիւն, երեխաներու համար խաղային ուսուցում եւ այլն:

Եկեղեցին՝ հոգեւոր ու ազգային դերակատարութիւնը
Հայ Եկեղեցին դարերէ ի վեր եղած է սփիւռքահայութեան հոգեւոր եւ ազգային կեդրոնը: Ան իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին ոչ միայն հոգեւոր, այլ նաեւ ինքնութեան յենասիւնը հանդիսացած է: Սակայն այսօր եկե-

ղեցող դերակատարութիւնը նաեւ կը գտնուի նոր իրականութեանց ընդառաջ, որոնք կ'ենթադրեն, աւելի հասանելի դառնալու միջոցներ, մանաւանդ երիտասարդ սերունդին համար: Եկեղեցին ունի համայնքային յարատեւութեան իր առանցքային ու մնայուն տեղը եւ գլխաւոր դերակատարն է հոգեւոր ու ազգային մարդակերտման ու հայակերտման:

Կազմակերպական կեանքի փոխակերպման հրամայականը

Ըստ սփիւռքի վերջին հարցախոյզերուն, համայնքային կեանքին մէջ երիտասարդներու մասնակցութիւնը նուազած է, ոչ թէ սերունդի անտարբերութեան, այլ կառույցներու քաղաքականութեան պակասի պատճառով: Շատ երիտասարդներ կը նշեն, որ զիրենք հետաքրքրող նախաձեռնութիւններ կը պակսին, իսկ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները չեն կրցած քայլ պահել ժամանակակից երիտասարդի աւանդական ձեւերէ դուրս մտածող, ստեղծագործ ու յարափոփոխ հոգեբանութեան հետ: Միւս կողմէ՝ սփիւռքեան համայնքներու եւ հայրենիքի իշխանութիւններու միջեւ կապերու որեւէ խաթարում, վստահութեան պակաս կը յառաջացնէ եւ մարդկային ներուժը կը տկարացնէ:

Մամուլը՝ կանգնած նոր մարտահրաւերներու առաջ

Հայկական մամուլը պատմականօրէն ազգային ինքնութեան պահպանման առանցքային միջոց եղած է: Սակայն այսօր մամուլը կը դիմագրաւէ նիւթական խոչընդոտներ եւ համացանցային «կեղծ լուրերու» (fake news) սպառնալիք: Միեւնոյն ատեն, շնորհիւ ընկերային ցանցերուն, անհատը ինք կը դառնայ լրատուական աղբիւր (citizen journalism), լուրերը իր ձեռով հրամցնելով հանրութեան: Ուրեմն՝ հայկական մամուլը պահելը նիւթականէն անդին կ'ենթադրէ նաեւ բովանդակութեան արդիականացում եւ տարածումի նոր միջոցներ:

Արհեստագիտութիւնը (technology)՝ սպառնալիք է, այլ գործիք

Արհեստական բանականութիւնը (artificial intelligence), երեւութական (Virtual) միջոցները, առցանց (online) ուսուցումը եւ համացանցային հաղորդակցութիւնը, որոնք յաճախ կը ներկայացուին իբրեւ ահազանգ, ճիշդ գործածութեան պարագային կրնան դառնալ հայապահպանման ազդեցիկ միջոցներ: Անոնք կը ջնջեն աշխարհագրական սահմանները, կը միացնեն հեռաւոր համայնքները եւ հայերէն նիւթերու հասանելիութեան կարելիութիւն կ'ընծայեն այն համայնքներուն հետ, ուր ֆիզիքական վարժարան կամ ակումբ չի գործեր:

Եզրակացութիւն. հայակերտումը այլեւս ընտրութիւն չէ

Այս բոլոր զարգացումները եւ տուեալները մեզի ըսել կու տան, որ հայապահպանումն ու հայակերտումը այլեւս չեն կրնար առաջնորդուիլ միայն անցեալին փորձուած ձեւերով: Անոնք կը պահանջեն հաստատութեանական (institutional) մօտեցում, նորարարութիւն, կառույցներու վերակազմակերպում, կրթական եւ հաղորդակցական արդիական գործիքներ եւ՝ ամենակարեւորը՝ միասնական աշխատանք:

Համբիկ Գարայեան

Միշտ էջը կը հովանաւորեն ԶԺ. եւ ՄԻԿ. Մարտիկ եւ Սիրու Զեքիան

METRAS

SHIPPING & FORWARDING INC.

2175 Sheppard Ave. E.
Suite 215 Toronto ON

Tel.: 416-497-0377

Fax: 416-497-0783

info@metrasshipping.com

www.metrasshipping.com

Your Most Reliable Transportation Partner To/From Armenia & Worldwide

- Ocean, Air & Land International Transportation
- Door to Door Services Available
- 20', 40', LCL and Break-Bulk
- Insurance Coverage
- Export Documentation, Letters of Credit Handling and Banking Negotiations
- Dedicated Agency Network Worldwide

«Արցախի ու արցախահայության իրաւունքներու պաշտպանութեան կարելոր գործին մէջ մենք կը մնանք վճռական եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախցի մեր հայրենակիցներուն կողքին» Հարցազրոյց ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Խորէն Տիմիթեանի հետ

Հ.- Անցնող տարուան ընթացքին մեր գաղութի կառոյցներու ու կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը ծաւալուն էր: Ինչպէ՞ս կ'արժեւորէք այդ գործունէութիւնը:

Խ.Տ.- ՀՅԴ Գանատայի կազմակերպական կառոյցին, ինչպէս նաեւ մեր քոյր միութիւններուն համար 2025-ը եղաւ զբաղ ու արդիւնաւէտ տարի մը: Ինչպէս նշած էինք անցեալին, յատկապէս կարեւոր հրամայական մըն էր դուրս գալ վերջին տարիներու Արցախի կորուստի պատճառով ստեղծուած յուսահատութեան իրավիճակէն ու անցնիլ գործնական ու նպատակաւոր աշխատանքի: Կրնամ ըսել, որ այս ուղղութեամբ յստակ քայլերու ձեռնարկեցինք, որոնց դրական արդիւնքը այսօր կը տեսնենք:

Այս առումով, գանատահայութեան համար 2025-ը եղաւ բեղուն գործունէութեան ու բովանդակալից իրագործումներու տարի մը: Այսօր մեր համայնքը կարելի է ամենայն վստահութեամբ բնութագրել իբրեւ աշխոյժ ու կազմակերպուած համայնք, հաստատապէս կառչած իր ինքնութեան, արժէքներուն, լեզուին ու մշակոյթի պաշտպանութեան ու զարգացման:

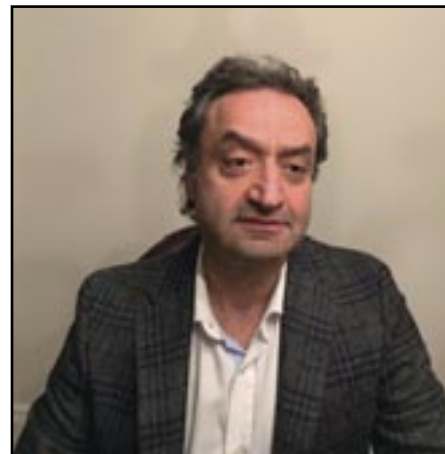
Այս բոլոր աշխատանքները իրականացնելու եւ յաջողութեամբ պսակելու համար, յատկապէս ուշադրաւ ձեռքբերումներ եղան մեր կազմակերպած համագանատական դրամահաւաքները: «Հորիզոն» շաբաթաթերթի 45-ամեակին առթիւ մեր կազմակերպած դրամահաւաքին յաջողեցանք գոյացնել 107,000 տոլար, որ մեծապէս պիտի նպաստէ մեր պաշտօնակիցները առաւելաբար առցանց լրատուամիջոցի մը վերածելու ծրագրին: Նոյնքանով կարեւոր էին Հայ Դատի յանձնախումբին աշխատանքներուն ի նպաստ կազմակերպուած հանգանակային ձեռնարկները, որոնցմէ գոյացաւ մօտաւորապէս 350,000 տոլար, որ իր կարգին

պիտի նպաստէ յանձնախումբի յարաբերական կարեւոր աշխատանքի շարունակութեան, երիտասարդութեան քաղաքականացման ուղղուած մեր տարատեսակ ծրագրերուն, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի ի խնդիր տարուող քարոզչական յոյժ կարեւոր աշխատանքին: Այս բոլորը իրականացաւ շնորհիւ մեր ժողովուրդի անվերապահ աջակցութեան ու վստահութեան:

Հ.- Արցախահայութեան աջակցութեան համար ի՞նչ ծրագրեր մշակուեցան ՀՅԴ Գանատայի կառոյցին եւ ուղեկից կազմակերպութիւններուն կողմէ անցնող տարուան ընթացքին:

Խ.Տ.- Նախ ըսեմ, որ Արցախեան հիմնահարցն ու արցախահայութեան իրաւունքները բացարձակ առաջնահերթութիւններ են մեզի համար: Մեր տրամադրած նիւթաբարոյական աջակցութեան կողքին, Հայ Դատի յանձնախումբի յարաբերական եւ քարոզչական աշխատանքներու շրջանակէն ներս մենք նաեւ մեծ աշխատանք տարած ենք Արցախի հիմնահարցն ու բռնի տեղահանուած մեր ժողովուրդի անժամանցելի իրաւունքները գանատական քաղաքական օրակարգին վրայ պահելու: Քաղաքական մեր բոլոր հանդիպումներուն ընթացքին հետեւողականորէն շեշտած ենք արցախահայութեան ապահով եւ արժանապատիւ վերադարձի իրաւունքի հրամայականը, ինչպէս նաեւ Արցախի մշակութային ու պատմական ժառանգութեան պաշտպանութեան հրատապ անհրաժեշտութիւնը, հայ գերիներու ազատ արձակումը եւ շարք մը այլ կարեւոր հարցեր:

Ինչ կը վերաբերի բռնի տեղահանուած մեր հայրենակիցներուն նիւթական օժանդակութիւն տրամադրելու ծրագրերուն՝ մենք յաջողեցանք շարք մը կարեւոր նախաձեռնութիւններ իրականացնել անցնող մէկ տարուան ընթացքին, ուղղուած

անոնց կենսական պայմաններու բարելաման: Այս ուղղութեամբ մօտէն համագործակցեցանք Հայ Օգնութեան Միութեան հետ, որ հսկայական աշխատանք տարած է եւ կը շարունակէ տանիլ այս առումով: Միայն անցնող տարուան ընթացքին, ՀՕՄ-ի Գանատայի շրջանը անհրաժեշտ նիւթական աջակցութիւն տրամադրած է արցախահայ որբերու կարիքներուն եւ կը թափառակներ շնորհած է արցախահայ քսան ուսանողներու:

Արցախի ու արցախահայութեան իրաւունքներու պաշտպանութեան կարեւոր գործին մէջ մենք կը մնանք վճռական եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախցի մեր հայրենակիցներուն կողքին՝ բոլոր հնարաւոր միջոցներով:

Հ.- ՀՅԴ Գանատայի երիտասարդական, պատանեկան շարքերը ի՞նչ ծրագրեր իրագործեցին 2025 թուականին, յատկապէս անդրադառնանք ՀՅԴ ԳԵՄ-ի աւանդական դարձած Վանաձորի ճամբարին եւ Պատանեկան Միութեան դաստիարակչական բանակումներուն:

Խ.Տ.- Մեր երիտասարդական եւ պատանեկան միութիւնները կը մնան մեր համայնքի կազմակերպական կարեւորագոյն օղակներէն մէ-

Միշտ էլ կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Յակոբ եւ Անթա Թաշճեան

Residential complexes for retirees

In a world that falters and strays,
Seeking joy, hope and brighter days.
We come to you with open heart,
To draw the strength that kindness charts.

You are our roots, our pillars strong,
Guardians of deeds that shape our song.
You mark for us bright furrows clear,
Through winter's book that we hold dear.

Your life inflames tomorrow's skies,
A burning fire that warms, that ties.
Through tales retold of times gone past,
You return the world its soul at last.

Around your side we love to stay,
To breathe, to dream, to find our way.
And in life's storm we come to see,
You are the bond that makes us "we."

Within your gaze new hoist we find,
To face the present, weave the future kind.
For by your side we come to know,
The miracle that makes us grow.

**LE GROUPE MAURICE WISHES YOU
A RADIANT AND JOYFUL HOLIDAY SEASON!**

կը: Անոնց ներուժը, մեր ազգային գերազոյն նպատականներուն ծառայելու պատրաստակամութիւնն ու հայրենիքի հանդէպ տածած սէրը պէտք է դառնան ներշնչման աղբիւր բոլոր գանատահայերուն համար:

ՀՅԴ ԳԵՄ-ի կազմակերպած «Վանաձորի ծամբար»-ը այս տարի եւս բոլորեց յաջող տարի մը: Երկու շաբթուան վրայ երկարող այս ճամբարին ընթացքին հայրենի երիտասարդներ ու պատանիներ առիթը ունեցան ընկերանալու իրենց հասակակիցներուն հետ եւ մասնակցելու կրթական ծրագիրներու, որոնք նուիրուած էին մեր լեզուին, մշակոյթին եւ ազգային արժէքներուն: Ծամբարը կը կազմակերպուի ամէն տարի՝ ամբողջովին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Գանատայի երիտասարդական Միութեան կողմէ, իր 17 ԳԵՄ-ական նուիրեալ վարիչներով, որոնք իրենց ժամանակն ու եռանդը կը տրամադրեն, որպէսզի այս երեսները վայելեն իմաստալից եւ յիշարժան օրեր:

ԳԵՄ-ը նաեւ շարունակեց իր ընթացիկ աշխոյժ գործունէութիւնը՝ կազմակերպելով զանազան դաստիարակչական, քարոզչական եւ քաղաքական բնոյթի ձեռնարկներ, որոնցմէ կարեւորագոյնը կարելի է համարել ԳԵՄ-ի համագանատական տարեկան սեմինարը, որուն այս տարի մասնակցեցան աւելի քան 150 անդամներ:

Մեր Պատանեկան միութիւնը եւս ունեցաւ աշխոյժ եւ արդիւնաւէտ տարի մը: Բացի իր յաջող համագանատական դաստիարակչական սեմինարը կազմակերպելէ, Ընդհանուր Վարիչ Մարմինը Մոնթրէալի մէջ կազմակերպեց «ՀՅԴ Պատանիներու Տարածաշրջանային խորհրդաժողովը», նախաձեռնութեամբ ՀՅԴ Բիւրոյի երիտասարդական Գրասենեակի եւ հովանաւորութեամբ Գանատայի Կեդրոնական Կոմիտէին: Բաց աստի, Պատանեկան միութիւնը կազմակերպեց նաեւ «Համագանատական Վարիչներու Վերանորոգման Լսարան-Սեմինար», որուն նպատակն էր պատրաստել գալիք սերունդի վարիչ ղեկավարները:

Հ.- Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբը Գանատայի մէջ արթուն պահակն է գանատահայութեան, հայ ժողովուրդին, Հայաստանի եւ Արցախի իրաւունքներու պաշտպանութեան առնչութեամբ եւ իր յանձ-

նառութեան հաւատարիմ՝ յառաջ կը տանի իր առաքելութիւնը: Ննդրեմ անդրադարձէք այն կարեւոր իրադարձութիւններուն, որոնք իրագործուեցան Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ:

Խ.Տ.- Հայ Դատի քաղաքական առաջնահերթութիւններուն ի խնդիր տարուող հաւաքական պայքարին մէջ, մեր Օթթաուայի գրասենեակն ու շրջանային յանձնախումբը մեծ դերակատարութիւն ունեցան ու պիտի շարունակեն ունենալ: Հակառակ մեր առջեւ ծառացած բազմաթիւ դժուարութիւններուն, յանձնախումբի ռազմավարական, կարգապահ եւ հետեւողական աշխատանքը յանգեցուց նշանակալի ձեռքբերումներու:

Հայաստանի ու Արցախի վերաբերող գրեթէ բոլոր հարցերուն ուղղութեամբ, Գանատայի պետութեան կողմէ որդեգրուած հասցէագրուած ու համեմատաբար հայամէտ դիրքորոշումը ուղղակի արդիւնքն է Հայ Դատի յանձնախումբի տարած աշխատանքին: Այս ուղղութեամբ Գանատայի պետութիւնը բազմիցս կոչ ուղղած է ատրպէյճանական իշխանութիւններուն՝ յարգելու Հայաստանի հոգային ամբողջականութիւնը, թոյլ տալու արցախահայութեան վերադարձին, ազատ արձակելու հայ ռազմագերիները եւ պաշտպանելու Արցախի պատմամշակութային ժառանգութիւնը: Նաեւ հարկ է նշել, որ առաջմ Գանատան կը հանդիսանայ միակ պետութիւնը, որ տակաւին կը պնդէ, թէ Արցախեան հիմնահարցը չէ լուծուած եւ կարիքը ունի բանակցուած քաղաքական լուծման, որ նաեւ պէտք է հիմնուած ըլլայ ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքին վրայ: Այս մէկը շատ կարեւոր հանգամանք է:

Վերոնշեալ հարցերուն կապակցութեամբ, պետական առաջին դէմքերու յայտարարութիւնները եղած են համապարփակ եւ հետեւողական: Վարչապետ Քարինի Ապրիլ 24-ի պատգամը հանդիսացաւ մինչ այժմ Գանատայի բոլոր վարչապետներուն կողմէ հնչած ամենահասցէագրուած ու միանշանակ յայտարարութիւնը, իսկ նախարար Անիտա Անանդի Օգոստոս 10-ի յայտարարութիւնը լայն առումով վերահաստատեց Գանատայի սկզբունքային դիրքորոշումը: Նաեւ հարկ է նշել, որ խորհրդարանական ընդդի-

մադիր բոլոր կուսակցութիւնները եւս որդեգրած են հայամէտ կեցուածքներ:

Գործնական գետնի վրայ եւս Գանատան ձեռնարկեց կարգ մը քայլերու, սակայն բնական է, որ մենք կ'ակնկալենք աւելին: Այս ուղղութեամբ Գանատան շարունակեց իր մասնակցութիւնը բերել Հայաստանի մէջ տեղակայուած Եւրոպական Միութեան դիտորդական առաքելութեան՝ որպէս միակ ոչ-եւրոպական երկիրը: Նաեւ Պաքուի մէջ ՄԱԿ-ի կենսոլորտի պահպանման վեհաժողովի 29-րդ նստաշրջանին Գանատայի պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս կոչ ուղղեց ատրպէյճանական իշխանութիւններուն՝ ազատ արձակելու հայ ռազմագերիները:

Անցնող տարին նաեւ յատկանշական էր Հայ Դատի բարեկամներու ցանցի եւ յարաբերական աշխատանքներու ընդլայնմամբ: Արտաքին Գործոց նախարարութեան, վարչապետին եւ այլ նախարարութիւններու գերատեսչութեանց ու պետական հաստատութիւններու մօտ նոր կապերու մշակումը մեծապէս նպաստեցին մեր օրակարգային առաջնահերթութիւններուն յառաջ մղումին: Այս առումով յատկապէս հարկ է նշել վարչապետ Քարինի հետ մեր ունեցած հանդիպումը՝ գլխաւորութեամբ ՆԱՏՕ Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին: Կարեւոր իրադարձութիւն էին նաեւ զարնան տեղի ունեցած համապետական ընտրութիւնները, որոնց ընթացքին ունեցանք հայազգի թեկնածու, իսկ Հայ Դատի զօրակցած թեկնածուներուն 75 տոկոսը կրցան յաղթանակ ապահովել:

Բնականաբար, այս բոլոր աշխատանքները կը պարտինք մեր կամաւորներու փաղանդին եւ համակիրներու նիւթաբարոյական զօրակցութեան ու վստահութեան: Անոնց ցուցաբերած անվերապահ աջակցութեան իբրեւ արդիւնք՝ յաջողութեամբ պսակուեցան այս տարուան Հայ Դատի հանգանակութիւնները, որոնց ընթացքին նաեւ յայտարարեցինք յանձնախումբին նախկին վարիչ տնօրէն Ռուբէն Գոյումձեանի անուան կրթաթոշակի ծրագիրը, ինչպէս նաեւ զանազան այլ նախաձեռնութիւններ, որոնք նպատակ ունին զարկ տալ գանատահայ երիտասարդութեան քաղաքականացման աշխատանքներուն:

Հարցազոյցը վարեց Սեւակ Պէլեան

Միշտ էք կը հովանաւորեն Սեւան, Պարսպի եւ Միւս Պարսպայուլեան

Noix Orientale

ASSORTED NUTS - COFFEE - DRIED FRUITS - SPICES

ROASTED DAILY-ALWAYS FRESH

Assorted Nuts

Coffee

Spices

Nougat

Dried Fruits

Chocolates

**2180 BOUL. CURÉ-LABELLE,
LAVAL, QC, H7T 1R1**

 +1 (450) 682-3602

www.noixorientale.com

ՏԵՍԱԴԱԾՏ

Մշակույթը որո՞ւ կը պատկանի

Կ'ըսենք «հայ մշակույթ» ու կ'անցնինք, այնպիսի ինքնավստահութեամբ, որ որեւէ կասկած չունինք թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ եզրոյթը:

Հիմա նաեւ սկսած ենք գործածել «սփիւռքահայ մշակույթ» եզրոյթը, գրեթէ նոյն վստահութեամբ: Սակայն երբ հարց կը տրուի, թէ ի՞նչ է ան, ու կը փորձենք զայն բացատրել կամ սահմանել, յանկարծ կ'անդրադառնանք, թէ այդքան ալ դիւրին չէ այդ ընելը:

Իսկ եթէ քիչ մը աւելի փորձենք փորձել մեր միտքերը, կ'անդրադառնանք նաեւ, թէ այնքան ալ դիւրին չէ եկելին բացատրութիւն մը կամ սահմանում մը ընել նաեւ առաջին եզրոյթին:

Ի հարկէ, երկու պարագաներուն ալ նախ եւ առաջ պարտաւոր ենք յստակացնել մենք մեզի համար, թէ ի՞նչ կը նշանակէ «հայ», ի՞նչ կը նշանակէ «սփիւռք» եւ ի՞նչ կը նշանակէ «մշակույթ»:

Այստեղ ես պիտի չփորձեմ այդ յստակացումները կատարել. յաճախ խօսած ենք, կը խօսինք ու դեռ պիտի խօսինք այդ մասին. ունինք նաեւ մասնագէտներ, որոնք այս տողերը գրողէն աւելի ատակ ըլլալու են այդ մարզին մէջ: Ես կ'ուզեմ արծարծել կամ վերարծարծել մեր միտքը հարչրկող այն հարցերը, կասկածները կամ երկմտանքները, որ մշակույթի պատկանելութիւնը կը յառաջանէ կամ կրնայ յառաջացնել:

Վերջերս, երբ նման բաներով հետաքրքրուող խօսակիցներու ներկայութիւնը կը վայելէի, արտայայտուեցաւ այն միտքը, թէ լեզուի պարագային դժուար չէ կողմնորոշուիլ, եթէ մէկը հայերէն կը գրէ, ապա իր գրածը կը պատկանի հայ գրականութեան, կամ եթէ սփիւռքաբնակ հայ մըն է գրողը, ապա այսպէս կոչուած սփիւռքահայ գրականութեան մէջ կը դասուի իր հեղինակութիւնը՝ անկախ անոր արժէքէն, գրական արժանիքներէն:

Բայց այդպէ՞ս է միթէ:

Մեր միտքէն երբեք այլ բան չ'անցնիր, օրինակ, երբ կը խօսինք Արամ Հայկազի, Համաստեղի կամ Յակոբ Կարապետեանի գրականութեան մասին: Եւ պատի՛ւ իրենց ու երախտագիտութիւն իրենց, որ հայերէն գրած են: Բայց անոնց վէպերը կամ պատմութեանքները հաւասարապէս չեն պատկանիր նաեւ ամերիկեան գրականութեան: Այո՛, ոչ-հայ գրականութեան, հայերէն գրուած ըլլալով հանդերձ: Չէ՞ որ կ'արտայայտեն Ամերիկա ապրող գրողի մը, գրականութեամբ մշակույթին ծառայողի մը յոյգերը, ապրումները, մտածումները:

Ի՞նչ կարեւորութիւն կը ստանայ լեզուն: Իրենց նման, նոյն երկրին մէջ ապրող ուրիշ գրողներ տարբեր լեզուներով կ'արտայայտուին, եւ ոչ անպայման անգլերէնով, բայց եւ այնպէս մաս կը կազմեն ամերիկեան իրականութեան, ենթակայ՝ այդ իրականութեան բազմատեսակ ազդեցութիւններուն, անոնցմէ իւրաքանչիւրը ի՞նչ ծագում ալ ունենայ, ո՛ր ալ ծնած ըլլայ, ո՛ր եւ ե՛րբ այլ տեղէ մը արտագաղթած ալ ըլլայ: Բոլորը, իրենց լեզուով կ'արտայայտեն ամերիկացիի, — եւ այս բառով պիտի հասկնանք ամերիկեան քաղաքացիի, — մը զգացածը՝ անկասկած ընդելուզուած իրենց ծագման ալ առնչուած ժառանգութեան: Ապագային ամերիկեան գրականութիւնը ուսումնասիրողը չի կրնար անտեսել անոնց մտքի արտադրութիւնը, եթէ կ'ուզէ հարազատօրէն ներկայացնել այս երկրի հոգեկան աշխարհը, ինչու չէ՞՝ նաեւ Ֆիզիքական աշխարհը, քանի որ յաճախ այս կամ այն պատճառաբանութեամբ, կործանուելէ կամ անհետանալէ ետք, գրականութեան ճամբով է, որ ան կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ:

Ծիշտ է, որ ուրիշներ չկան, կամ չենք գիտեր, որ կան, որ մեր լեզուով կը գրեն, բայց եթէ ըլլան, օրինակ հայերէն գրող ու Հայաստան ապրող կամ Հայաստան ապրած ու արտագաղթած քիւրտ գրողներ, անոնց դրածո մաս չի՞ կազմեր քիւրտ գրականութեան՝ նոյնիսկ քրտերէն գրուած չըլլալով, միեւնոյն տան պատկանելով հանդերձ հայ (Հայաստանեան) գրականութեան՝ քանի որ հայերէն գրուած է: Այստեղ կը ծագի նաեւ այլ լեզուով գրող Սարոյեաններու պատկանելութեան հարցը: Իրենց գրականութեան պատկանելութեան հարցը: Եւ անոնց գործածած նոյն այդ անգլերէնով գրող բազմաթիւ այլ ծանօթ թէ անծանօթ գրողներու պատկանելութիւնը: Կամ Ֆրանսերէնով գրողներու պարագան: Քեպէզի գրողներու գործերը, անգլերէնով թէ Ֆրանսերէնով գրուած ըլլան, կը պատկանին ոչ միայն անգլիական կամ Ֆրանսական գրականութեան, կամ ոչ իսկ, այլ քեպէզեան գրականութեան:

Եւ կարեւոր չէ նիւթը. հայութեան մասին գրուած Ֆրանսերէն վէպ մը անպայման հայ գրականութեան չի պատկանիր, բայց կրնայ պատկանիլ. յիշենք Յակոբ Խաչիկեանը կամ Վահէ Քաչան: Հայութեան հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունեցող ոճիւր-արկածային կամ սիրային հայերէն վէպ մը, գրուած Մոնթրէալի մէջ, միայն քեպէզեան գրականութեան չի պատկանիր, այլեւ հայ

կամ «սփիւռքահայ» գրականութեան (կը չակերտեմ ածականը, որովհետեւ չեմ համակերպած նման տեսակի հայու մը գոյութեան իրաւունքին. սփիւռքաբնակ, այո՛):

Երբ այսքան բարդ է գրականութեան պարագան, ինչպէ՞ս կրնանք մշակույթի միւս մարզերուն մասին փորձել խօսիլ, առանց իյնալու պատկանելութիւններու յորձանուտին մէջ, առանց դիմագրաւելու վերջնական տեսակէտներ բանաձեւելու անկարելիութիւնը:

Այվազովսկին ռո՞ւս նկարիչ է, հայ, թէ՞ «սփիւռքահայ»: Ալան Յովհաննէսը ամերիկացի՞ երգահան է, թէ՞..., թէ՞...: Ինչպէ՞ս բացայայտել անոնց գործերուն հայկականութիւնը: Մէկուն երեւակայած Արարատի նկարո՞ւմ, կամ միւսին փոխ առած հայկական մեղեդիներո՞ւմ: Բայց առանց այդ յղումներուն ալ կան բազմաթիւ հայ արուեստագէտներ, որոնց առկայութեամբ միայն կը հպարտանանք՝ անկախ իրենց արտադրութենէն: Իսկ չկա՞ն ոչ-հայ ծագումով նկարիչներ, որոնք Արարատն են դրած իրենց կտաւներուն վրայ, կամ հայկական երգերէն ներշնչուած են իրենց համառուագները յօրինած ատեն: Անոնց յօրինումները կը պատկանի՞ն հայ մշակույթին: Իսկ ճարտարապետութեան պարագայի՞ն. «Հռիփսիմէ»-ի կապկումով Սփիւռքի մէջ կերտուած եկեղեցի մը, ինչպէս Մոնթրէալի Սուրբ, հայ մշակույթին, «սփիւռքահայ» մշակույթին մաս կը կազմէ՞ անտեսելով միջավայրը, առկայ շինանիւթերը, նոր իրավիճակներ նկատի առնելու անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ հայկական եկեղեցւոյ էութիւնը հանդիսացող ու հաւատացեալը գերող լոյսի ու մութի հրաշալի հակադրութիւնը:

Գալով մշակույթի այլ՝ ոչ գեղարուեստական երեսներուն՝ բարքերուն ու սովորութիւններուն, հագուստ-կապուստին եւ ուտեստեղէնին, խղերուն թէ մարմնամարզին, նոյնիսկ կրօնքին ու հաւատալիքներուն, որքան հետաքրքրական պիտի ըլլայ տեսնել մեզ չըջապատած ժողովուրդներու մշակույթներուն հետ առնչութիւնները, այլեւ փոխադարձ ազդեցութիւնները:

Արդէն բաւական հեռացանք մեր առաջադրած հարցադրումէն:

Ահա հարցեր, որոնց մասին դեռ չատ մտածելու ենք եւ զգուշութեամբ արտայայտուելու ենք: Չէ՞ որ ժառանգորդներն ենք բազում մշակույթներու՝ միաժամանակ... անոնցմէ դժգոհելով թէ զանոնք վայելելով:

ՎՐԷԺ-ԱՐՄԷՆ

**Գերաշնորհ Տ. Բաբգեն Արք. Չարեան
Առաջնորդ Գանատայի Հայոց Թեմի**

**Կրօնական Ժողովն ու Ազգային Վարչությունը
և Թեմի բոլոր Եկեղեցիները՝**

**Ս. Յակոբ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցի
Ս. Աստուածածին Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Նշան Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Գեորգ Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Պօղոս Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Վարդան Հայց. Առաքելական Եկեղեցի
Ս. Ստեփանոս Հայց. Առաքելական Եկեղեցի**

**Կը շնորհատրեն Գանատահայությունը, մաղթելով՝ որ յառաջիկայ
2026 տարին աշխարհի համար ըլլայ խաղաղության և
մարդկության համար ողջմտության տարի:**

«Հալեպը սփիւոքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել, ջրել, անեցնել տեսարար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայելիք բարիքները վայելելու համար»։ Լեւոն Շառոյեան

Շառոյեան դասախօս է Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական Հիմնարկէն ներս 2000 թուականէն ի վեր, ուր կ'աւանդէ հայերէն լեզու, սփիւոքահայ գրականութիւն եւ Հայ եկեղեցւոյ պատմութիւն։ Ան Հայ գրականութեան ուսուցիչ է նաեւ Հալէպի ՀԲԸՄ-ի Լազար Նանարեան-Գալուստ Կիւլպէնկեան երկրդ. վարժարանին մէջ (2014-էն ցայսօր) եւ այցելու դասախօս՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Հայագիտական Դասընթացներ»-ուն (2018-էն ի վեր)։ Բազմաթիւ բանախօսութիւններ տուած է Սուրիա եւ ալլուր, ունի հրատարակուած տասնեակ մը գիրքեր ու մամուլի մէջ ցրուած մեծաթիւ յօդուածներ, առաւելաբար՝ գրավերլուծական ու գրաքննադատական։ Տակաւին անտիպ կը մնան իր տարաբնոյթ ուսումնասիրութիւններէն շատեր։ Ան նաեւ խմբագրած ու վերահրատարակութեան պատրաստած է 15 հատորանի շարքը Թէոդիկի համբաւաւոր Տարեցոյցներուն (1907-1925), որոնք 2006-էն սկսեալ հերթաբար լոյսին բերուած են Հալէպ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան պաշտօնական մատենաշարով։

Հ.- Պարոն Շառոյեան, Սուրիոյ տագնապի ամբողջ ընթացքին դուք մնացիք եւ գործեցիք Հալէպի մէջ. պատերազմի սպառնիչ տարիներէն ետք, այսօր ի՞նչ իրավիճակ կը պարզէ մեր Հայ գաղութը Հալէպի մէջ։

Լ.Շ.- Այո՛, 2011-ին ծայր տուած Սուրիոյ պատերազմը թէ՛ ծանրօրէն հարուածեց գաղութիս ազգային բարգաւաճ կեանքը, թէ՛ ալ, անհատական գետնի վրայ, տարտղնեց բազմահարիւր Հայ ընտանիքներ, քեց կամ նետեց զանոնք մօտ ու հեռու օտար ափեր...։

Հալէպահայութեան 65-70 առ հարիւրը գաղթի դիմեց։ Ոմանք իրենց շունչը առին դրացի Լիբանանի մէջ, ոմանք պաշտօնապէս գաղթեցին Գանատա ու Աւստրալիա, աւելի ճարպիկները՝ իրենց ընտանիքին համար յաջողեցան կայք ապահովել Եւրոպայի սա կամ նա երկիրը։ Հիմա անոնք բոլորն ալ կ'ըսեն, թէ ուրախ են, արդէն կ'աշխատին, սորված են տեղական լեզուն, ընտելացած են նոր միջավայրին եւ այլն։ Արեւմուտքը կը հրապուրէ մասնաւորաբար երիտասարդները։ Սակայն «որդ» մը կայ, որ շարունակ կը կրծէ զիրենք. ատիկա **Հալէպի կարօտն է։** Մեր քաղաքին ընկերային տաքուկ մթնոլորտը, մարդկային յարաբերութիւններուն որակը, բայց մա՛նաւանդ հայկական տոհմիկ շրջանակի անփոխարինելի ջերմութիւնը կորսուած ու անվերադառնելի արժէք մը կը մնայ գաղթողներուն համար։ Ծիշդ այս պատճառով ալ, բոլոր արտագաղթողները շատ մօտէն կը հետեւին Հալէպի կամ Սուրիոյ հայկական լուրերուն, որովհետեւ իրենց սրտին կէսը հո՛ս թողած են...։

Գաղթող զանգուածին մէջ կար անշուշտ մեծ հատուած մըն ալ, որ նախընտրեց Հայաստան հաստատուիլ։ Այս քայլը ողջունելի էր, որովհետեւ թէ՛ բնական էր հայրենի կտուրին տակ ապրելու տենչը, նախընտրութիւնը, թէ՛ ալ ապահովութիւն մըն էր ատիկա ընտանիքի երեխաներուն կամ դպրոցական տարիքի պատանիներուն ազգային ինք-

նութեան պահպանման տեսակէտէն։ Այսօր, սուրիահայերու կարեւոր ներկայութիւն մը կը տեսնէք Երեւանի մէջ, եւ բոլորն ալ գոհ են առհասարակ, տարեցները կը վայելեն նաեւ պետութեան նիւթական հոգածութիւնը։ Առաւելութիւն մը, որմէ գրկուած էին Սուրիոյ մէջ։

Մեր մայր գաղութին թիւը նօսրացած է անշուշտ։ Մարդահամար չէ եղած, ու ճշգրիտ թիւեր կամ տուեալներ տալու կարելիութիւն չունինք։ Սակայն աչքի առջեւ ունինք 3 պարագաներ, որոնք ինքնին խօսուէն են։ Մին՝ Նոր Գիւղ հայաշատ թաղամասի հայաթափումն է։ Հարիւրաւոր Հայ ընտանիքներ հեռացան հոնկէ անվերադարձ, չքացաւ նաեւ տեղւոյն Հայ արհեստաւորութիւնը։ Այդտեղի ազգային Զաւարեան ու Սահակեան վարժարանները հարկադրաբար փակուեցան։

Երկրորդ պարագան դպրոցներու աշակերտութեան թիւն է։ Մեր այն վարժարանները, որոնք պատերազմէն առաջ 1200-ի չափ աշակերտ ունէին, ներկայիս գիրկ բացած են հազիւ 250-300 աշակերտի...։ Այս թիւերը գաղութին համրանքին հարազատ հայելին են։

Երրորդ պարագան ալ պսակադրութիւններն են, որոնք խիստ նուազած են տասը տարիէ, թէ՛ տնտեսական պատճառներով եւ թէ՛ երիտասարդ տարրին արտագաղթին հետեւանքով։ Պսակներու նուազումը անշուշտ որ ստեղծած է ընկերային տագնապ մը, որ կը յատկանշուի խառն ամուսնութիւններու բազմացումով, իբրեւ հետեւանք Հայ մանչերու եւ Հայ աղջիկներու թուային անհաւասարութեան։ Մանչերը կը գաղթեն, իսկ դեռատի շատ աղջիկներ... տունը կը մնան։ Եւ ուստի, Հայ Ընտանիքի հաստատումին ու ծաղկումին այնքա՛ն բնական հրովոյթը կը կաղայ։ Կը սկսի գլուխ ցցել խառն ամուսնութեան երեւոյթը, որ խորթ

Սիւսէը կը հովանաւորեն Դարբաս, Թալիս եւ Պրօ Մանէլան

KOMITAS

SALON FUNÉRAIRE

Un environnement chaleureux, accueillant et inclusif.
Un service hors pair, attentionné et bienveillant.

Célébration de la vie | Inhumation | Crémation | Rapatriement International

5180 rue de Salaberry,
Montréal, Québec, H4J 1J3

www.komitas.ca
24/7 (514)-331-0400

է Հալէպի համար եւ կ'ենթադրեմ որ անիկա յառաջիկայ տարիներուն աւելի՛ ու աւելի՛ կրնայ սրիլ, եթէ ազգային մարմինները շօշափելի քայլերու չգիմեն՝ օժանդակելու համար ամուսնութեան թեկնածու հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիներուն:

Հոս-հոն շինարարութիւններ կ'ըլլան, քաղաքին ծայրամասը գտնուող եկեղեցի մը կը վերանորոգուի եւ այլն: Կը խորհիմ որ քարէն առաջ մարդո՛ւն արժէք պէտք է տալ: Միւսներուն կարգը յետո՛յ թող գայ...:

Հալէպի համայնքային, ազգային, միութենական կեանքը կը շարունակուի անշուշտ նախկին թափով, բայց նուազ որակով, քանի որ մարդուժի մեծ արտահոսք մը տեղի ունեցաւ դէպի Հայաստան եւ Արեւմուտք:

Եկեղեցական կեանքը չա՛տ աշխոյժ է: Մեր առաջնորդ սրբազանը, իր կողքին ունենալով Անթիլիասի միաբանութենէն երկու վեղարաւորներ, տեղաբնակ քահանաներուն, սարկաւազներուն եւ դպիրներուն հետ միասին չէն ու կենսունակ կը պահէ եկեղեցիները, չի զլանար հովուական յաճախակի այցեր կատարելու մինչեւ հեռաւոր Գամիշլի, Քեսապ, Լաթաքիա, Եագուպիէ եւ այլուր, միմիարեւոյժ ու գօտեպնդելով իր վիրաւոր հօտը:

Դպրոցները կը բանին նախկին կշռոյթով, բայց ունին նորատեսակ տաճնապներ, որոնք միայն նիւթական չեն: Ամէնէն լուրջ հարցը՝ ոչ-հայ աշակերտներու մեծաթիւ ներկայութիւնն է շատ մը վարժարաններէ ներս: Կը հասկնամ, որ երեւոյթը երբեմն անխուսափելի է (դպրոց մը ինչպէ՞ս գոյատեւէ 60-70 աշակերտով: Ստիպուած է իր դռները անարգել բանալ ոչ-հայ դիմորդներու առջեւ ալ, որպէսզի գէթ հաւասարակշիւ իր նկուռ պիւտճէն...), սակայն ասիկա ժխտական ազդեցութիւն կը գործէ հայ վարժարանին ներքին հայեցի դիմագիծին, հայախօսութեան եւ հայերէնի դասապահներու արդիւնաւէտութեան վրայ:

Ինչ կը վերաբերի միութենական ճակատին, ապա պէտք է ըսել, թէ երկրին տաճնապը մեծապէս ընդարմացուց կամ սառեցուց կարգ մը միութիւններ, ակումբներ: Մեծ միութիւնները (Համազգայինի, ՍՕԽ-ի կամ ՀԲԸՄ-ի նման) կը շարունակեն իրենց երբեմնի գրեթէ բոլոր գործունէութիւնները: Փոքր միութիւններն են որ անկում մը ապրեցան ու կ'ապրին, տառապելով մարդուժի պակասէ: Ակումբներ կան, որոնք դարձեր են անուանական. կա՛մ փակ են, կա՛մ ձեւական ու լուսանցքային ներկայութիւն մը ունին: Այդպէս են հայրենակցական երբեմնի միութիւններէն շատեր ալ:

Քաղաքիս միակ լրագիրը՝ «Գանձասար» շաբաթաթերթը, գնահատելիօրէն կը շարունակուի անխափան, իր շուրջ պահելով աջակից յօդուածագիրներու ոչ-արհամարհելի թիւ մը:

Հալէպը, հիմա, փոքրացած, որոշ չափով ընկճուած գաղութ մըն է, յիշեցնելով մեզի եգիպտահայ կամ իրաքահայ գաղութներու անցեալի համանման պարագաները: Բայց սպառած չէ՛ ան: Իր երբեմնի կենսունակութիւնը կրնայ վերաթարմանալ, եթէ խոհեմ ու շրջահայեաց կերպով կառավարուի, ինքզինք դուրս բերէ յուսալքութեան կապանքներէն ու գործէ, աշխատի համախումբ ճիգերով: Սուրիոյ իշխանափոխութիւնը, այս տեսակէտով, պէտք է ընկալել ԴՐԱԿԱՆՕՐԷՆ:

Բայց միաժամանակ կը մտածեմ, թէ մեր բո-

լոր գաղութներն ալ հարցեր ունին, ընկրկումներ կ'ապրին: Արդեօք աւելի լա՞ւ է Լիբանանը, ուր մտաւորականութիւն չէ մնացած, դպրոցները նօսրացած թիւեր ունին, թերթերն ու պարբերականները կը խարխափին...: Ֆրանսա՞ն, ուր հայախօսութիւն չկայ, Արժանթին՞ը, ուր մեր թերթերը կը հրատարակուին սպաներէնով, Պոլի՞սը, որ արդէն հողին յանձնեց իր հայատառ փառաւոր գրականութեան բոլո՛ր մեծերը (վերջինը՝ Ռ. Հատտէճեանը), առանց զանոնք փոխարինող ուժեր պատրաստած կամ կոփած ըլլալու...:

Վերադառնալով ձեր հարցումին, ինչ կը վերաբերի իմ եւ իմ ընտանիքին Հալէպ մնալուն, այդ ալ պէտք է բացատրել երեւի այն հոգեկան զօրաւոր ու անբացատրելի կապով, որ երկաթեայ շղթայով մը ագուցած էր զիս Ծառուկեանի այս «երազային» քաղաքին: Այո՛, մենք մնացինք հոս՝ տոկալով բազմաթիւ դժուարութիւններու, մերթ տրտնջալով, մերթ յարմարելով ստեղծուած իրավիճակներուն, մերթ զրկելով մենք մեզ կենցաղային տարրական պահանջներէ, մտածելով թէ «վաղը լաւ կը լինի»...:

Հալէպը սփիւռքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել, ջրել, աճեցնել տեւաբար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայելիք բարիքները վայելելու համար...:

Հ.- Որպէս հայ գիր-գրականութեան սպասարկու եւ կրթական մշակ, ըստ ձեզի արեւմտահայերէնը իսկապէ՞ս վտանգուած լեզու է:

Լ.Շ.- Այս հարցումը տասնամեակներէ ի վեր անդադար կ'ուղղուի մեր սրտցաւ մտաւորականութեան: Նոյնիսկ կրնանք ետ երթալ մինչեւ հարիւր տարի՝ կանգ առնելու համար Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» վէպին դիմաց ու ականջ տալու անոր էջերէն դուրս պոռթկացող խռովիչ աղաղակին. «Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն»...:

Մինչ Շահնուր այսպիսի ահագանք մը կը հնչեցնէր, անդին, իր անմիջական դրացնութեան մէջ, Ֆրանսայի հողին վրայ, երիտասարդ հայ գրողներ մեր գրականութեան կը շահեցնէին հրաշալի գործեր, գրուած շատ տոկուն, գեղեցիկ եւ յղկուած հայերէնով...: Յիշեցէ՛ք Վազգէն Շուշանեանի քնարաշունչ արձակը, Շաւարշ Նարդունիի տոհմաշունչ հեքիաթները, Որբունիի դասական վէպերը, Նիկողոս Սարաֆեանի նկարագրական հմայիչ էջերը, երգի-ծաբան Նշան Պէշիկթաշեանի հիւթեղ եւ հարուստ բառամթերքը, մինչեւ իսկ Կարօ Փօլատեանը, հրապարակագիր Շաւարշ Միսաքեանը՝ իր «Յառաջ»-ով...: Եւ տակաւին շատ ուրիշներ:

Այնպէս կը թուի, թէ Շահնուրի ահագանքած նահանջը այն ատեն չէր վերաբերեր հայ գրականութեան (որ առողջ ու կենսունակ լեզուով մը կը շնչէր), այլ ժողովրդային խաւերո՛ւ ուժացումին, ինքնութեան կորուստին եւ տոհմիկ բարքերու (ներառեալ՝ մայրենի գործածութիւնը) աստիճանական չքացումին:

Այսօր, սակայն, իրավիճակը բոլորովին տարբեր է: Կը գտնուինք իսկական սահանքի մը առջեւ, ա՛յգ փոփոխ: Այն բոլոր լծակները, որոնցմով հայ սփիւռքը կրցեր էր պահել-պահպանել ինքզինք 70-80 տարի, հիմա մաշումի ենթարկուած են այլեւս: Մաշումը, որեւէ իրի կամ սարքի պարագային, բնական երեւոյթ մըն է: Մաշած գործիքը կը նորոգես, կը յղկես, յետոյ զայն կրկին կը գործածես երկա՛ր

Սիւսէք կը հովանաւորեն Զարեհ եւ Միքիլ Վիլայեանի յիշատակ Մեր Սողոմոնեանի

Pâtisserie Samadi

All kinds of fine and artisanal sweet and salty pastries, baklavas, maamouls, knefeh, petits-fours, cakes, ice cream, salted sticks, croissant and small bites, only to name a few. Our first priority is to produce fresh pastries every day. They are carefully hand-made with premium natural products.

We Have Local and International Delivery!

📍 5995 Boul Gouin O,
Montréal, QC,
H4J 2P8

☎ +1 (514) 315-9572

📍 595 Boulevard Cote Vertu
O, Saint-Laurent, QC,
H4L 1X8

☎ +1 (514) 507-9573

📍 2100 Boul. Le
Corbusier,
Laval, QC, H7S 2C9

☎ +1 (450) 368-8855

www.patisseriesamadi.com www.samadisweets.ca

տարիներ:

Մեր պարագային, «մաշած սարքեր»-ը չենք նորոգած, լքած ենք զանոնք իրենց ճակատագրին, ձեռնածալ դիտած ենք անոնց ժանգոտումը...:

Բացատրեմ աւելի յստակ բառերով:

Դուք հարց կու տաք ինձի արեւմտահայերէնին սպառնացող վտանգներուն մասին: Ի՞նչ կ'ըսէք: «Վտանգ»-ը շատո՞նց եկած, արդէն պարուրած ու առեւանգած է արեւմտահայերէնը եւ հիմա արագասոյր կը տանի զայն դէպի անծանօթ մթին հորիզոններ...:

Տեսէ՛ք: Արեւմտահայերէնը, որ կորսուած Արեւմտահայաստանէն մեզի հասած ՄԻԱ՛Կ ՇՕՇԱՔԵԼԻ ԱԽԱՆԴՆԷ՛, Մեծ Եղեռնէն ետք ապրեցաւ ու շնչեց՝ իր կոնակը տալով 4 յենարաններու. **հայախօս գաղութները** (սփիւռքի կազմաւորման սկզբնական շրջանին գրեթէ մեր բոլոր գաղութները հայախօս էին), **սփիւռքահայ մամուլը**, **հայ գրականութիւնը եւ հայ դպրոցը**:

Այսօր, դժուար չէ անդրադառնալ, թէ այդ 4 յենարաններն ալ լրջօրէն վնասուած են, երբեմն՝ տապալած...: Հայախօս գաղութները փոքրամասնութիւն դարձեր են օտարախօս գաղութներուն դիմաց: Հայատառ մամուլը ընկրկեր է ու այլեւս տէրը չէ իր լեզուին, երբեմն նոյնիսկ փոխած է իր լեզուն: Հայատառ գրականութիւնը կ'ապրի իր մայրամուտը: Իսկ հայ դպրոցը իր առաքելութեան մէջ կը տատանի, ընդհանրապէս չի յաջողիր հայերէն անսխալ կարգացող ու անսխալ գրող սերունդներ արտադրել...:

Այո՛, 4 **վիրաւոր յենարաններ**, որոնք այսուհետեւ պիտի չկարենան լիապէս նեցուկ կանգնիլ արեւմտահայերէնին:

Զորօրինակ, սփիւռքահայ մերօրեայ մամուլը կը պարզէ լեզուական-ոճային այնպիսի խոցելի պատկեր մը, որ անկարելի կը դարձնէ իրմէ գալիք ենթագրեալ նպաստ մը հայերէն լեզուին: Է՛ր երբեմն, մամուլը ԴՊՐՈՅ ՄԸՆԷՐ: Այսօր՝ չէ: Ընդհակառակն, մեր թերթերէն շատերը (կը խուսափիմ անուններ թուելէ) իրենց գործածած աղկաղկ ու որձեւէզ լեզուով ուղղակի կը մորթոտեն հայերէնը...: Արեւմտահայերէն լեզուին տրուած մեծագոյն հարուածը հոսկէ կու գայ: Նորոգ հանգուցեալ տոքթ. Արմենակ Եղիայեան տարիներով պայքարեցաւ՝ զգաստութեան հրաւիրելով մեր թերթերը, անոնց սխալագրութիւնները մատնանշելով, ճիշդ գրելաձեւերը սորվեցնելով: Յետո՛յ: Բան փոխուեցա՞ւ մեր մամուլին ծուռ գնացքին մէջ:

Հիմա մենք մէկ կողմէ ծունկ կը ծեծենք հայ մամուլին պարզած թերի ու անհրապոյր հայերէնին ի տես, միւս կողմէ ալ կը փնտռենք մօտիկ անցեալի հայկաբան ու հմուտ հայերէնագէտ խմբագիրները՝ Սիմոն Սիմոնեանը, Ծառուկեանը, Օննիկ Սարգիսեանը, Պետրոս Հաճեանը, Պողոս Մնայեանը, Անդրանիկ վրդ. Կոստեանը, Ժիրայր Դանիէլեանը, Երուանդ Ազատեանը, Ռ. Հատտէճեանը...:

Առանց լեզուին տիրապետող վարպետներու անմիջական շունչին ու մշտատեւ նպաստին՝ արեւմտահայերէնը պիտի չյաջողի ինքզինք «մաքրել», վերադառնալ իր ջինջ աւազանին: Իսկ ո՞ւր են այդ վարպետները:

Հ.- Իսկ հայերէն գրականութիւնը, յատկապէս արեւմտահայերէն գրականութիւնը ի՞նչ ընթացքի մէջ է, ըստ ձեզի:

Լ.Շ.- Ընդհանուր հայ գրականութեան մասին տեսակէտ յայտնելու բաւարար տուեալներ չունիմ ձեռքի տակ, որովհետեւ Հայաստանի մէջ մշակուող ու հրատարակուող արեւելահայ ժամանակակից գրականութիւնը իր բոլոր երեսներով ծանօթ չէ ինձի: Կասկած չունիմ սակայն, որ հայերնի հողը այն կենսատու «թաղար»-ն է, ուր հարկաւ կը ծլին, կ'աճին ու կը ծաղկին գրականութեան բոլոր սեռերը, բնականոն ու առողջ պայմաններու մէջ: Հոն վտանգ չկայ: Վտանգը հո՛ս է, արտասահմանի մէջ:

Ժիշդ 15 տարի առաջ, 2010-ին, բազմաձայն գրոյց մը կատարեր էի ինձի ծանօթ սփիւռքահայ 5 սիրելի մտաւորականներու հետ եւ այդ առթիւ՝ ճիշդ ձեռք այս նոյն հարցումը ուղղած էի իրենց: Զրուցակիցներս էին Ռ. Հատտէճեան, Պետրոս Հաճեան, Վրէժ-Արմէն, Յակոբ Զորաբեան եւ Վարդան Մատթէոսեան:

Առաջին երկու անունները, որոնք այլեւս մեզի հետ չեն, տխրօրէն ընդգծեր էին, թէ արեւմտահայ գրականութիւնը կ'ապրի իր վերջալոյսը: Միւս երեք անունները խուսափեր էին յոռետեսական մտածումներէ եւ ըստ երեւոյթին՝ դրական միտումներ կ'ատայայտէին սփիւռքահայ գրականութեան ներկային (այդ օրերու) եւ ապագային մասին:

Ես, իբրեւ գրուցավար, կողմնակից էի առաջին երկու գրադէտներու կարծիքին: Այսօ՛ր եւս կը մնամ նոյն տեսակէտին վրայ:

Նայեցէ՛ք: Գրականութիւն մշակելու, գիր-գրականութիւն արտադրելու համար մարդ պէտք ունի երկու լծակի. **տաղանդ** (որ յաճախ բնատուր չնորհք մըն է, բայց կրնայ ձեռք բերուիլ նա՛եւ յամար աշխատանքով) եւ **Լեզու** (որով թուղթին պիտի յանձնուին մտածումները): Առաջին լծակը թերեւս կայ, բայց երկրորդ լծակը խախուտ է, երբեմն բնա՛ւ գոյութիւն չունի: Այս պատճառով ալ, Ամերիկայի, Արժանթինի, Պոլսոյ մէջ կը հանդիպինք հայանուն գրողներու, որոնք գիրքեր հրատարակած են անգլերէնով, սպաներէնով կամ թրքերէնով (վէպ, պատմուածք, բանաստեղծութիւն): Ուրեմն, տաղանդը կայ, սակայն չկայ հայերէն լեզուն...: Իսկ «հայ գրականութիւն» եզրը միայն ու միայն կրնանք գործածել **հայագիր գրականութեան** համար: Սարոյեան մը կամ Փիթըր Պալաքեան մը մաս չեն կազմեր հայ գրականութեան, նոյնիսկ եթէ իրենց նիւթը կ'առնչուի հայութեան, կամ հայ հերոսներ կ'երեւին իրենց էջերուն երկայնքին...:

Հալէպ, Համագգայիւնի Հայագիտական Հիմնարկի երդիքին տակ, տարիներէ իվեր կը դասաւանդեմ «Սփիւռքահայ գրականութիւն» առարկան, որուն դասագիրքն ալ պատրաստած եմ անձնապէս: Հոն կը տողանցեն Համաստեղն ու Վահէ-Հայկը, Նուրիկեանն ու Յակոբ Ասատուրեանը, Շահնուրն ու Շուշանեանը, Սարաֆեանն ու Հրաչ Զարգարեանը, Մուշեղ Իշխանն ու Ծառուկեանը, Ժագ Յակոբեանն ու Եղիվարդը, Զահրատն ու Զարեհ Խրախունին, Հատտէճեանն ու Մնճուրին եւ դեռ ուրիշներ: Տաղանդ ու որակ կայ բոլորի՛ն գործերուն մէջ: Արեւմտահայերէնի ջերմիկ բաբախումով, սլացիկ խոյանքներով լեցուն են բոլորի՛ն ալ գործերը:

Այս ցանկին վրայ ի կեանս եղողներ չկան: Վերջինը՝ Ռ. Հատտէճեանն էր, որ կեանքին հրաժեշտ տուաւ դարահասակ տարիքին, դեռ քանի մը ամիս առաջ:

Այսօր եթէ վանենք մեր յոռետեսական միտումները

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. եւ Մ. Մայք եւ Զանգ Թիթիսեան

BMW WEST ISLAND

ICONIC DESIGN, ADMIRIED BY ALL.
THE NEW BMW 4 SERIES COUPÉ.

Vahan Vartanian
General Sales Manager
vahan@bmwwestisland.ca

BMW WEST ISLAND 2000
Transcanadienne Sud
Dorval, QC H9P 2N4
(514) 914-7777
www.bmwwestisland.com

եւ փորձենք սփիւռքահայ գրականութեան ապրող գրա-
գէտներու ժողովածու մը պատրաստել, ո՞ր անունները պի-
տի շարայարենք մեր ենթագրեալ ցանկին վրայ: Ժիշդ է, որ
զանազան գաղութներու մէջ դեռ կարելի է թուել բուռ մը
վաստակաւոր գրողներու անուններ, բայց անոնք բոլորն
ալ արդէն կը պատկանին երէց սերունդի մը, որ անցնող
40-50 տարիներուն տուա՛ւ իր տալիքը ու ջանաց վառ պա-
հել գրականութեան ջահը՝ արեւելքէն արեւմուտք: Մեզ
հետաքրքրողը ասոնց ենթագրեալ յաջորդներն են, որոնք
պիտի կարենային աւանդական գրօշակը ձեռք առնել ու
վազքը շարունակել...: Ես այդ յետնորդները չեմ տեսներ:

Սին յոյսերու չապաւինինք: Հոս ու հոն կրնա՛ն
գտնուիլ գրչի համեստ մշակներ (երիտասարդ կամ միջին
սերունդէն), բայց անոնք չեն կրնար փրկել արեւմտահայ
գրականութեան ապագան: Այս ծիրէն դուրս կ'իյնան նա-
եւ Հայաստանէն Ամերիկա գաղթած այն քանի մը գրող-
ները, որոնք կը շարունակեն ստեղծագործել իրենց մայր
բարբառով՝ արեւելահայերէնով: Այդ երկերը ներգրում չեն
բերեր սփիւռքահայ գրականութեան, քանի որ չեն սատա-
րեր արեւմտահայերէնին, չեն ապրեցներ զայն: Անոնք հա-
յաստանեան գրականութեան արտասահմանեան երկարած-
գումներն են պարզապէս:

Յետոյ, ակնբախ է, որ այսօր արեւմտահայերէնով
«գրականութիւն» կամ մինչեւ իսկ «հրապարակագրու-
թիւն» փորձող մեր նորահաս գրիչները յաճախ կը գործա-
ծեն խորթ, աղճատ ու ոչ-գոհացուցիչ հայերէն մը: Անփայլ
է իրենց արձա՛կը մանաւանդ, անհրապուրիչ ու նոյնիսկ
վանողական: Միթէ կարելի՞ է «գրականութիւն» տիպոգ-
սին տակ խմբել գործեր, ուր լեզուն գեղեցիկ չէ, լեզուն է
սխալագրութիւններով, չունի հմայք ու պերճանք: Որով-
հետեւ լեզուն նուաղած է, ուստի գրականութիւնն ալ խո-
նարհած է, ծունկի եկած...: Հայ սփիւռքի մեծագոյն ցաւը,
արդէն, լեզուի կորուստն է՝ մեր սեփական՝ կամքով, մեր
հաւաքական թէ՛ անհատական անփութութեանց հետեւան-
քով...: Հոսկէ ալ մեկնած՝ ես այլեւս այն համոզումը գոյա-
ցուցած եմ, թէ սփիւռքահայ գրականութիւնը կ'ապրի իր
մայրամուտը: Ան կը դիմէ դէպի իր տխուր վերջալոյսը:

**Հ.- Դուք կը դասաւանդէք Հայկաի Համազգայինի
Հայագիտական հիմնարկէն ներս, մէկը այն սակաւաթիւ
Հայագիտական հաստատութիւններէն, որոնք կը գոր-
ծեն սփիւռքի մէջ. ինչպէ՞ս կ'արժեւորէք զայն ներկա-
յիս, եւ նման հիմնարկներ իսկապէս եւ գործնականօրէն
կրնա՞ն սատարել Հայ գիր-գրականութեան զարգացման
եւ պահպանման:**

Լ.Շ.- Հայկաի Հայագիտական Հիմնարկը կը պատ-
կանի Համազգայինին: Կը գործէ 1996-էն ի վեր, ինչ որ կը
նշանակէ, թէ ան շուտով պիտի բոլորէ իր 30-ամեակը: Ունի
ծաւալուել ու համապարփակ ծրագիր մը, որ կը տարածուի
չորս տարուան վրայ: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունե-
նան ամէնօրեայ դրութեամբ: Ի գործ կը դրուին կիսամեակի
ու ամսավերջի գրաւոր քննութիւններ, ուր յաջողութեան
նուազագոյն չափանիշը 60 առ հարիւր է: Վկայուելու հա-
մար կը պահանջուի պատշաճ աւարտաճառ՝ հրապարակա-
յին քննարկումով:

Ի դէպ, Հայկաի Հայագիտական Հիմնարկին
դերակատարութիւնը չա՛տ բարեբեր եղած է տեղւոյն վրայ:

Անիկա տուած է տասնեակներով շրջանաւարտներ, յաճախ՝
փայլուն ու ի՛սկապէս որակեալ: Այսօրուան դրութեամբ,
Հայկաի Հայկական վարժարաններու հայերէնաւանդ ու-
սուցչուհիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը անցեր
է այս հիմնարկէն: Այլ խօսքով, ապահովուել է բնական
սերնդափոխութիւն մը՝ հակառակ 2011-ին ծայր տուած
գաղթի մեծ ալիքին եւ գաղութին աստիճանական նօս-
րացումին: Մեծ է թիւը Հայագիտականի այն շրջանա-
ւարտներուն ալ, որոնք կը ծառայեն սփիւռքեան հեռաւոր
գաղութներու մէջ:

Քանի որ կը խօսինք Հայագիտական հիմնարկի մը
մասին, նպատակայարմար է որ բացատրենք «Հայագիտու-
թիւն» բառը, որ բաւական լայնածիր հորիզոն մը կը բանայ
մեր առջեւ:

Բառարաններու մէջ հայագիտութիւնը կը կոչուի նա-
եւ «հայկաբանութիւն», հայագէտը՝ «հայկաբան»: Հայա-
գիտութիւն ուսուցանող համալսարաններն ու հիմնարկնե-
րը,՝ Հայաստանի մէջ թէ՛ սփիւռքի,՝ կ'աւանդեն **հայերէն
լեզու, հայ գրականութիւն (հին, միջնադարեան ու ար-
դի), հայոց պատմութիւն, հայ մշակոյթի պատմութիւն,
եկեղեցագիտութիւն** եւ յարակից ու առնչակից օժանդակ
այլ դասանիւթեր: Հետեւաբար, Հայագիտութիւնը բո-
վանդակ հայ մշակոյթին ու հայկական քաղաքակրթու-
թեան դասաւանդումն է, զոր իւրացնելու համար՝ ուսանող-
էն կը պահանջուի լարուած հետաքրքրութիւն, մշտական
պրպտումներ ու խորանալու պատրաստակամութիւն:

Հայագիտական ուսմանց մէջ մի՛շտ ալ պատուոյ տեղ
գրաւած է **լեզուն**՝ իր քերականութեամբ եւ ուղղագրական
կանոններով:

Հայագիտական հիմնարկէ որեւէ շրջանաւարտ
ենթադրելի է որ ունենայ գիտելիքներու որոշ ու տրամա-
բանական պաշար մը, զոր ձեռք բերած կ'ըլլայ իր ուսա-
նողութեան տարիներուն: Շրջանաւարտը ո՛չ միայն ընտե-
լացած ու մտերմացած կ'ըլլայ արդէն մեր գրականութեան
ու լեզուին առնչուող ինչ-ինչ երեւոյթներու հետ, այլեւ՝
անտեսանելի շողեր փոխ առած կ'ըլլայ իր ուսուցիչներէն:
Հայագիտական նիւթերու ամէն մէկ դասախօս, անպայ-
ման, իր մտաւորական յատկութենէն ցոլք մը, ըմբռնում
մը, աշխարհայեացք մը, տեսիլք մը փոխանցած կ'ըլլայ իր
ուսանողներուն: Ժիշդ այս տեսակէտով ալ, դասախօսական
կազմին որակը կրնայ էական դեր խաղալ ուսանողներու
ընդհանուր որակին վրայ:

Ու չկարծենք որ ամէն ինչ իր լիակատար աւարտին
հասած կ'ըլլայ շրջանաւարտութեամբ: Ո՛չ: Վկայական-
ներու բաշխման օրը (նկատի ունիմ մի՛շտ Հայագիտական
հիմնարկի մը վկայականը), խորքին մէջ, ՍԿԻԶԲԸ պէտք է
ըլլայ նոր ու աւելի երկարատեւ ճամբու մը, որուն անունն
է ԻՆՔՆԱԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀՈԼՈՎՈՅԹ: Վկայականը հիմ-
նաքար մըն է միայն, որուն վրայ դեռ պէտք է շարել բազ-
մաթիւ աղիւսներ...: Պատէն կախուած ո՛չ մէկ վկայական
վերջնական ապացոյց է՝ թէ ենթական լաւ հայագէտ մըն
է: Հայագիտութիւնը, կամ աւելի համեստ բնորոշումով
մը՝ հայերէնագիտութիւնը, **պէտք է ապացուցուի գոր-
ծով**: Դպրոցի մը մէջ շահուած ուսուցչական լաւ անուն մը,
սրահներու բեմերէն արտասանուած որակեալ բանախօսու-
թիւններ, թերթերու մէջ գեղեցիկ հայերէնով ստորագրուած
բովանդակալից յօդուածներ ապացոյց են, թէ ենթական

Սիւսէը կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Թորոս եւ Սիւսի Մայրիկեան

WELCOME TO TOYOTA GABRIEL

COMING SOON

The All-New 2026 RAV4

Tania Bewadekian

General Manager
Toyota St-Laurent

tbewadekian@gabriel.ca

Kevork Jamgosian

Sales Manager
Toyota Centre-Ville

kjamgosian@gabriel.ca

**TOYOTA GABRIEL
ST-LAURENT**

3333, chemin Côte-de-Liesse
Saint-Laurent, QC H4N 3C2

514 748-7777
toyotagabrielstlaurent.com

**TOYOTA GABRIEL
CENTRE-VILLE**

1945, rue Sainte-Catherine O
Montréal, QC H3G 2S2

514 937-7777
toyotagabrielcentreville.com

տոկոսն ու վստահելի հայագէտ մըն է:

Հայագիտական հիմնարկէ շրջանաւարտի մը առջեւ բաց է գործունէութեան եւ աշխատանքի անհոն զաշտ մը: Չմոռնանք, որ սփիւռքի տարածքին մեր բոլոր գաղութներն ալ կը տառապին հայերէնագէտի պակասէ:

Ամէն բանէ առաջ՝ ուսուցչական ասպարէ՛զն է որ թեւ պիտի բանայ Հայագիտականի շրջանաւարտներուն: Սփիւռքի բոլոր դպրոցներն ալ կարիքը ունին արեւմտահայերէն (նաեւ կրօն ու հայոց պատմութիւն) դասաւանդող որակաւոր ուժերու: Յետոյ՝ հայ մամուլը: Մամուլը, մեր օրաթերթերն ու շաբաթաթերթերը, ամսագրերն ու պարբերաթերթերը կարիքը ունին որակեալ խմբագիրներու, սիւնակագիրներու, լրագրողներու, թղթակիցներու, սրբագրիչներու: Մեր թերթերը եթէ այսօր կը տառապին բազմաթիւ խոցելի երեսներէ, միա՛կ պատճառն այն է՝ որ իրենց գլխուն վերեւ չունին հայագէտ խմբագիրներ: Ու այս երեւոյթը անընդունելի է (երեւակայե՛լ ֆրանսատառ թերթ մը, որուն խմբագիրը լաւ ֆրանսերէն չի գիտեր...): Իսկ մասնագէտները ուրկէ՞ պիտի գան, եթէ ոչ՝ հայագիտական հիմնարկներէ:

Հայագիտական հիմնարկներէ շրջանաւարտները, քիչ-քիչ, կրնան դարձանել այս երեւոյթները: Բայց պայման է որ Հայագիտականի իւրաքանչիւր շրջանաւարտ ինքզինք մշակէ, ինքզինք զարգացնէ՝ տեւական եւ անդուլ ընթերցումով: Ընթերցումներ՝ մեր հարուստ գրականութենէն, առօրեայ ընթերցումներ՝ մեր մամուլէն, ընթերցումներ՝ պատմական, բանասիրական, յուշագրական մատենաշարերէ: Ո՛չ մէկ շրջանաւարտ կրնայ ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ու ՏԻՐԱԿԱՆ անուն չինել, եթէ բաւարարուի ուսման տարիներուն իր ստացածով, որուն մէկ մասը ցնդած կ'ըլլայ ինքնաբերաբար...:

Գիրքն ու թերթը մնայո՛ւն ներկայութիւն պէտք է ըլլան հայագէտին սեղանին վրայ:

Տեսէ՛ք: Սփիւռքի տարածքին մենք ունինք մօտաւորապէս 130 հայկական ամէնօրեայ վարժարաններ, սակայն ասոնց դիմաց հազիւ 2-3 հայագիտական հիմնարկներ կը գործեն: Կայ Հալէպիւնը, կայ Անթիլիասիւնը, կայ Մոնրէալի Համազգայինի նորահաստատ հայերէնագիտական դասընթացքը: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը առաւելաբար կը ծառայէ ի՛ր գաղութին:

Աչքի առջեւ ունենալով սփիւռքեան ամէնօրեայ վարժարաններու տեղաբաշխումի մօտաւոր քարտէսը, գէթ հայագիտական երկամեայ լուրջ ծրագրով հիմնարկի (կամ ուսուցչանոցի) մը կարիքը ունին ամէնէն առաջ **Փարիզը, Լոս Անճելըսն ու Պոլիսը:**

Փարիզը կը պահէ հայկական ամէնօրեայ 4 վարժարան, իսկ Լոս Անճելըսը՝ 12:

Փրանսահայ ու ամերիկահայ մեր գաղութները,՝ փա՛ռք Աստուծոյ,՝ իրենց ծոցին մէջ ունի՛ն անհրաժեշտ տարրերն ու հարկաւոր նիւթականը՝ գլուխ հանելու համար նման կենսական ծրագիր մը: Անոնք պէտք չէ տնտնան: Իսկ Պոլիսը, որ առ այսօր իր ծոցին մէջ կը պահէ 15 հայկական վարժարաններ՝ մօտ 2660 աշակերտներով (կրթական նոր տարեշրջանի թիւն է այս), կ'ապրի հայերէնի ու կրօնի ուսուցիչներ ապահովելու սուր տագնապ մը:

Մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ անկարելի է ակնկալել, որ հայերէնաւանդ ուսուցիչ մը **ինքնուս** ըլլայ, ինքզինք մշակած ու կոփած ըլլայ սոսկ ինքնաշխատու-

թեամբ, յարատեւ ինքնազարգացումով: Երանի՛ այդպէս ըլլար...: Անիրականանալի երազ մըն է ասիկա: Երանի թէ մեր շուրջ տեսնէինք մանկամարդ տղաք ու աղջիկներ, որոնք 15 տարեկանէն սկսեալ արտակարգ ու հիասքանչ սէր մը կը սնուցեն հայերէնի նկատմամբ, շարունակ գրականութիւն կ'ընթերցեն, գրական ճաշակ մը կը զարգացնեն իրենց ներսիդին, հայ մամուլ կը կարդան ամէն օր, գրելու փորձեր կ'ընեն, երբեմն մեր մշակութային կեանքին մասնակցութիւն կը բերեն կարճ բանախօսութիւններով, ինքնաբուլի մերձեցումով կը սերտեն մեր լեզուին հիմնական քերականութիւնը, կ'աշխատին կատարելագործել իրենց բառաթերթը, ուշադիր են ուղղագրական ու կէտագրական օրէնքներու եւ այլն, եւ այլն:

Բայց ո՞ւր են այսպիսի համբուրելի տիպարներ...: Ձկան: Ինքնուս Յակոբ Օշական մը պիտի չլրկնուի: Անհետացա՛ծ սերունդի մը կը պատկանէր ան:

Հիմա ուրկէ՞ պիտի գան, ո՞ր ակութէն պիտի հասնին հայերէնաւանդ ուսուցիչները:

Ակնբախ իրողութիւն է, որ Միջին Արեւելքի մեր հայկական երկրորդական վարժարանները (Պէյրութ, Հալէպ, Գահիթէ, Կիպրոս կամ Պոլիս), հայեցի կրթութեան ու հայագիտական ուսումնառութեան տեսակէտէ, այլեւս բոլորովին կորսնցուցած են իրենց երբեմնի փայլքը: Հոնկէ շրջանաւարտ մը բացարձակապէս ի վիճակի չէ հայերէնաւանդ ուսուցիչի ամպիրոնին ետին կանգնելու...: Չունի այդ պատրաստութիւնը:

Այնուհանդերձ, հայերէնաւանդ ապագայ ուսուցիչը պիտի գայ կամ կրնայ գալ մի՛միայն հոնկէ՝ հայ դպրոցէն: Ուրիշ ո՛չ մէկ օճախ կրնայ կորիզը պատրաստել հայ ուսուցիչին: Հայերէնաւանդ ուսուցիչին բեղմնաւորման միա՛կ արգանդը հայ դպրոցն է:

Բայց անհրաժեշտ է այդ կորիզը ուղեւորել, սնանել, շաղել, կոփել, յղկել՝ որպէսզի պատրաստ ըլլայ ան հայերէնաւանդ ուսուցիչի քղամիզը իր ուսին առնելու ու դասարան մտնելու...:

Այս դժուարին գործը,՝ առաքելութիւնը,՝ վիճակուած է հայագիտական հիմնարկներուն: Եւ հոսկէ մեկնած՝ շեշտեցի արդէն ու անգամ մը եւս կը շեշտեմ, թէ անհրաժեշտ ու անյետաճգելի պահանջք մըն է երկամեայ կամ եռամեայ հայագիտական ամպիրոններու հաստատումը սփիւռքի մեր հայահոծ գլխաւոր գաղութներուն մէջ:

Այս պահանջքը պէտք է դառնայ վարակիչ՝ **համասփիւռքեան շարժումի** մը վերածելով գայն: Հայ Դպրոցը պէտք է ստանայ նո՛ր արիւն ու փոխակերպուի իսկակա՛ն ամրոցի: Սահմանակից ու մերձաւոր գաղութներն ալ հարկ է որ օժանդակեն մէկգմէկու՝ մարդուժ փոխանակելով իրարու հետ ու փորձառութիւններ կիսելով այս մարզին մէջ:

Հ.՝ Վերջերս Հալէպի մէջ լոյս տեսաւ ձեր «Հերկ եւ բերք» գրադատական եւ վերլուծական հատորը. կրնա՞ք հակիրճ կերպով անդրադառնալ անոր բովանդակութեան:

Լ.Շ.՝ Ձեր այս հարցումը խորթ է ինծի, որովհետեւ ճիշդ պիտի չըլլայ, որ հեղինակ մը խօսի կամ պատմէ իր սեփական գիրքին մասին, մա՛նաւանդ ջանայ գայն արժեւորել...: Աշխարհի վրայ կա՞յ խանութպան մը, որ իր ծախած մածունին համար «թթու է» կ'ըսէ...:

Եթէ **«Հերկ եւ բերք»** հատորին մասին պիտի խօս-

Միշտ էլք կը հովանաւորէ Կարօ Մարկեան

TLC Global

*Toute la logistique pour vos communications
Total Logistics in Communication*

Տպագրական Հաստատություն

Publipostage

Imprimerie commerciale

Gestion optimale des commandes

Articles promotionnels

Packaging & Labels

Direct Mail

Commercial Printing

Fulfillment

Promotional Items

Mheir "Moe" Kaloussian

514-924-4553

www.tlcglobalinc.com

5710 rue Donahue, Saint-Laurent, QC H4S 1C1
T 514.337.0311 • F 514.337.9777

ուի, խօսողը ես պէտք չէ ըլլամ, այլ՝ դո՛ւք, իբրեւ գրասէր ընթերցող կամ խմբագիր: Հեղինակը կը գրէ, կը հրատարակէ երկ մը, իսկ գրական շրջանակներուն ու մամուլին պարտականութիւնն է այդ նորատիպ երկը ծանօթացնել հանրութեան՝ շնորհանդէսներու ճամբով կամ գրախօսականներու միջոցաւ:

Ահա ճիշդ այս սկզբունքէն մեկնած, շատ կանուխ մէկ տարիքէս, լծուեցայ նորատիպ գիրքեր կարդալու եւ զանոնք մամուլի ճամբով հանրութեան ծանօթացնելու աշխատանքին:

Հաւատացած էի, - եւ այսօր ալ կը պնդեմ, - որ սեփական գրականութիւն մը մշակելու ազնիւ աշխատանքին չափ կարեւոր է նաեւ **ուրիշներո՛ւն գրականութեան մասին արտայայտուելու, ժամանակակից գրողներու վաստակը վերլուծելու, անոնց գիրքերը ծանօթացնելու աշխատանքը:** Ասիկա **այլասիրական վեհ կեցուածք** մը կ'ենթադրէ, քանի որ գրագէտը կամ գրչի սպասաւորը շատ գնահատելի բարեացակամութեամբ մը պիտի հակի իր սա կամ նա գրչեղբոր գործերուն վրայ, իր ժամանակն ու մտային ճիգը պիտի տրամադրէ նպատակի մը, որ, վերջին հաշուով, «ուրիշ»-ին օգտին է, «ուրիշ»-ին շահին կը ծառայէ...:

Շրջանի մը մէջ (90-ական թուականներ), երբ մեր մամուլին մէջ արդէն բաւական նուազեր էին գրախօսական յօդուածները, նորատիպ գիրքերու վերաբերեալ իմ գրութիւնները, ըստ երեւոյթին, ուշադրութիւն գրաւեցին ամէուրեք: Ես զանոնք կը հրատարակէի Փարիզի երբեմնի **«Յառաջ»** օրաթերթին մէջ: Ժամանակի ընթացքին ձեռք բերի անշուշտ գրախօսելու որոշ հմտութիւն մը, ճաշակ մը, ուր կար գրախօսողը հատորը իր «սեւով ու ճերմակով» գիտարկելու պարկեշտ սկզբունք մը, որ կը գնահատուէր ընթերցողներէն թէ հեղինակներէն հաւասարապէս: Եւ ահա, սկսա՛ն տեղալ նոր գիրքերը իմ հասցէին...: Ծանօթ թէ անծանօթ հեղինակներ իրենց երկերը կը յղէին ինծի՝ սիրուն ու փայփայիչ մակագրութիւններով...: Թաքուն ակնկալութիւն մը ունէին անշուշտ: Կը ջանայի գոհացում տալ մա՛նաւանդ անոնց, որոնք գրական կամ մերձ-գրական ակնբախ արժէք մը կը ներկայացնէին: Երբեմն, չէի վարաներ խստօրէն դատաւիտելու նաեւ այն միւսները, որոնց գործը թափթիւած էր, լեզուականօրէն վիրաւոր, սխալագրութիւններով լեցուն եւ ալլն: Այս «խաչեալ» գիրքերու գրախօսականներէն փունջ մը տեղ գտած է **«Հերկ եւ բերք»**-իս առանձին մէկ գլուխին տակ, զոր կոչած եմ **«Յարդանոցէն ներս»**, ակնարկելով իմաչիկ Դաշտենցի **«Յարդը գնում է, ցորենն է մնում»** նշանաւոր քերթուածին...:

Վերադառնալով գրախօսականներու նիւթին, կ'ափսոսամ որ այսօր մեր մամուլէն գրեթէ անհետացած է այդ բնագաւառը: Գրախօսականներ չկան (կան գիրքերու համառօտ ներկայացումներ միայն): Է՛ր երբեմն, գրական հանդէսներու ու պարբերականներու մէջ պատույ տեղ կը գրաւէին գրադատական էջերը: Հին **«Բագին»**-ները, **«Շիրակ»**-ները, **«Նայիրի»**-ներն ու **«Սփիւռք»**-ները լեցուն են այդպիսի սիւնակներով: Առանձնապէս տպաւորուած եմ բանաստեղծ Վահէ-Վահեանի **«Անի»** ամսագրին մէջ (Պէյրութ, 1946-1955) նոյնինքն խմբագիրին կողմէ գրի առնուած գրախօսականներէն, որոնք յետոյ մէկտեղուեցան անջատ երեք հատորներու մէջ՝ **«Բերքահաւաք»** խորագ-

րով: Դպրոց մը կրնան ըլլալ այդ հիանալի վերլուծումները՝ «գրախօսական» գրելու ցանկութիւն ունեցող երիտասարդ ու նորահաս գրիչներուն համար:

Հ.- Անկէ առաջ, 2022-ին, նոյնպէս Հալէպի մէջ լոյս տեսաւ ձեր «Գրականաշունչ պտոյտ» Այբուբենի տառերուն հետ» գիրքը, որ կը բովանդակէ ուղղագրական կանոններ, բառագիտութիւն եւ կէտադրութիւն. ինչո՞ւ այս գիրքը, ինչո՞ւ կը տարբերի մեր աւանդական քերականութեան գիրքերէն:

Լ.Շ.- Իմ այս գիրքը ծնունդ առաւ սուր պահանջքի մը իբրեւ հետեւանք:

Շուրջ 30 տարիէ կ'ուսուցչագործեմ Հալէպ եւ շա՛տ լաւ կը ճանչնամ մեր պատանի դպրոցականները՝ իրենց գործածած մայրենի խոցելի լեզուով (ներառեալ՝ ոչ-սահուն ընթերցանութիւնը) ու մա՛նաւանդ ուղղագրական շէնք-նոց սխալներով...:

Այսօր, դպրոցներու մէջ անթերի ուղղագրութեամբ 8-10 տող գրող մէ՛կ աշակերտ իսկ չէք գտներ...: Կացու-թիւնը ողբալի է:

Ես կը գիտակցիմ անշուշտ, որ արեւմտահայ դասական ուղղագրութիւնը ունի իր դժուարութիւնները, որոնք արդիւնք են այբուբենի բաղաձայն շարք մը գիրերու նմանահնչիւն ըլլալէն: Զորօրինակ, ունինք **բեն** եւ **փիւր**, **դա** եւ **թօ**, **ռա** եւ **րէ**, **ձա** եւ **ցօ**, **գիմ** եւ **քէ**...: Դեռ կայ **ո-ի** եւ **օ-ի** յառաջացուցած շփոթը, որ գրեթէ ամէն բառի դիմաց թակարդ մը կը լարէ մեզի...:

Ի՞նչ ընել, ուրեմն:

Որոշեցի պատրաստել ուղղագրական ուղեցոյց մը՝ ի մի խմբելով այն բոլոր օրէնքներն ու կանոնները, որոնք կարելի չափով կրնան ուղեցոյցի դեր կատարել ու նուազագոյնի իջեցնել հայ դպրոցականին կամ հայ անհատին ուղղագրական ընթացիկ սխալները:

Բայց ես դասական տիպի քերականութեան կամ ուղղագրութեան գիրք մը չէ որ պատրաստեցի, այլ գերազանցապէս **ընթերցանութեան գիրք մը:** Հատորին խորագիրը պերճախօս է արդէն. **«Գրականաշունչ պտոյտ՝ այբուբենի տառերուն հետ»:** Այսինքն, ընթերցումի ու գրական նիւթերու շուրջ պտոյտի մը գուգահեռ՝ ուղղագրական կանոններու հանրամատչելի եւ դիւրին ուսուցում մը...:

Գիրքը, իսկապէս, մատչելի է բոլոր տարիքներուն համար: Նաեւ՝ լի է գրական, բառագիտական ու պատմական անհամար տեղեկութիւններով, որոնք տեղ գտած են տողերու եւ հատուածներու արանքին: Աւելի քան 15 էջ ալ, առանձին գլուխով մը, յատկացուած է հայերէն լեզուի կէտադրութեան եւ անոր օրէնքներուն: Կէտադրութիւնը եւս, ինչպէս գիտէք, մեր դպրոցականներուն կողմէ ընդհանրապէս անտեսուած է, եւ տղաք չեն գիտեր, թէ ո՞ւր, ե՞րբ պիտի գործածուին բոլթն ու շեշտը, ստորակէտն ու պարոյկը...:

Այս գիրքը, որ լոյսին բերուեցաւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ, իմ սրտի տուրքն է մեր հնամենի ու քաղցր լեզուին, որուն պիտի շարունակեմ ծառայել աննահանջ, ամէն օր ներշնչուելով անկէ ու ամէն օր նոր խորհուրդ մը յայտնաբերելով անոր խորունկ յատկէն...:

Հարցազրոյցը Սոնա Թիթիզեան Կէտիկեանի

Միշտ էջը կը հովանաւորեն Էփրայիմ, Կարօ եւ Պաֆֆի Օհանեսյան

COLLISION CENTER - CENTRE DE COLLISION

Etablissement Tavoukdjian
6055 Pontgravé, Montreal, Quebec H4K-2E7
Tel : (514) 274-4133
Fax : (514) 904-2313
Email : info@autoralph.com

Վաղուհաս. Դրախտը, որ կորցրինք

Արցախի ֆարտէսի վրայ Վաղուհասը փոքրիկ կէտ էր, բայց իմ մանկութեան աշխարհում՝ մի ամբողջ տիեզերք։ Դրախտ էինք անուանում մեր գիւղը. դրախտ, որտեղ սովի օրերին անգամ հացի բոյր կար, որտեղ խաղում էինք աւերակ տների բակերում, որտեղ մարդիկ սովորեցնում էին՝ ինչպէս պայքարել ու չյանձնուել։

Ես մանկուց լսել եմ «Ղարաբաղ» համոյթի մենակատար Շմաւոն տայու ձայնը, երբ նա մեր կլուրում երգում էր. «Ձախորդ օրերը ձմրան նման կու գան ու կ'երթան...»։ Ու ես հօրս ուսերին նստած ծափ էի տալիս։ Յետոյ մեր թաղի երեխաների հետ վազում էի դէպի «Թիփարա հողը»՝ Վազիֆ տայուն խնդրելու, որ մեզ սովորեցնի նկարել Մասիս սարը։

Բայց ես ո՛չ երգիչ դարձայ, ո՛չ էլ նկարիչ։ Ես այն կարմիր շորիկով աղջնակն եմ, որ մօր աչքից թափուն հասել էր դպրոցի բակ ու կանգնել դպրոցական սեւ ու սպիտակ համագգեստով երեխաների կողքին։ Մինչ մայրս ոտաբոսիկ, Անի՛, Անի՛ կանչելով կը հասներ, ես արդէն համարձակ ներկայացել էի։

– Ես Անի Նուէրի Մանկասարեանն եմ, վեց տարեկան։ Ուզում եմ դպրոց գնալ, բայց ինձ ասում են՝ դեռ փոքր ես։

Վաղուհասի առաջին ուսումնական տարուայ առաջին նստարանը դարձաւ իմ կեանքի մեծագոյն խորհրդա-

նիշը։ Հիմա գրում եմ ոչ միայն իմ մանկութեան, այլեւ չնանաչուած, բայց իրական երկրի՝ Արցախ աշխարհի մի գողտրիկ շէնի մասին։

Այն Արցախի հին բնակավայրերից է։ Գիւղի շրջակայում պահպանուել են դամբարանադաշտեր (Ք.ա. I հազարամեակ), հին գիւղատեղիներ, գերեզմանոցներ, մատուռներ ու եկեղեցիների աւերակներ։ Դրանք վկայում են, որ դարեր շարունակ այստեղ ապրել ու ստեղծագործել է հայ մարդը։

Պատմական աղբիւրները վկայում են, որ Վաղուհասը եւ հարեւան գիւղերը աւերուել են մոնկոլական արշաւանքների ժամանակ։ Հետագայ դարերում գիւղի բնակիչները վերականգնել են իրենց օճախները եւ պայքար մղել թուրքերի, պարսիկների ու Հիւսիսային Կովկասի լեռնիկների դէմ։ Մօտ 1775 թ. Հին Վաղուհասից բնակիչները տեղափոխուել են Հակառակաբերդի հարաւ-արեւելեան լանջ եւ հիմնել նոր գիւղ։

Ես ծնուել եմ Վաղուհասում։ Մեր տունը գտնուում է գիւղի կեդրոնում՝ ֆերձերի ու ծառերի արանքում։ 1988 թուականի Փետրուարին, երբ ես մէկ տարեկան էի, սկսուեց մեր ազգային-ազատագրական շարժումը։

1991-ի վերջին եւ 1992-ի սկզբին այն վերանեց պատերազմի։ 1992 թուականի Յուլիսին մեր ընտանիքը՝ վեց հոգով, հօրս «Մագ» բեռնատարի խցիկում, իսկ տասնեակ

Սյու Էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Մազարէք եւ Լորի Մազարեան

ՀՕՄ-Ի ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ իր 10 մասնաճիւղերը կը շնորհաւորեն
Նոր Տարին եւ Ս.Ծնունդը
իրենց բարերարներուն, նուիրատուներուն,
բարեկամներուն եւ անդամներուն
website www.ars-canada.ca
e-mail ars-canada@bellnet.ca

«ԱՐԱԶ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՎԱՆԳՈՒՎԸՐ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԹՈՐՈՆԹՕ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՈՒԻՆԾԸՐ

«ԱՐԱԳԱՍՏ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՄԻՍԻՍՈԿԱ

«ՍԵՒԱՆ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՕԹԹԱՈՒԱ

«ՍՕՍԷ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՄՈՆԹՐԵԱԼ

«ԱՐԵՒ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՀԱՄԻԼԹԸՆ

«ԱՐԱԶ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՍԵՆԹ ԳԱԹՐԻՆԶ

«ՇՈՒՇԻ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԼԱԻԱԼ

«ՄԵՂՐԻ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԳԷՄՊՐԻԾ

մարդիկ էլ՝ բեռնատարի թափում, գիւղից Ստեփանակերտ էին տեղափոխում: Թէեւ այնտեղ էլ էր իրավիճակը լարուած. Շուշիից հրթիռահրետակոծում էր մայրաքաղաքը: Գիշեր էր, երբ նորից գործի անցաւ թշնամու «Գրադ» կայանքը: Ես սեղմուել էի մօրս: Նրա ձեռքերը դողում էին, բայց ձայնը հանգիստ էր, չվախեցնող...

Ինքնապաշտպանական մարտերում Վաղուհասը տուեց 76 զոհ, 6 մարտիկի հակատագիր մնաց անյայտ: Մօտ մէկ տարի թշնամու վերահսկողութեան տակ գտնուող Վաղուհասը ազատագրուեց 1993 թ. Փետրուարի 12-ին: Գիւղը հիմնովին աւերուած էր: Նոյն տարուայ Մայիսին մեր ընտանիքը առաջիններից էր, որ վերադարձաւ: Վաղուհասը մեզ դիմաւորեց լուռ. կիսաւեր ու փլուած տներ, մոխրացած պատեր, անխնամ ծառեր ու այգիներ: Գիւղը սպասում էր բոլորի վերադարձին: Մենք ապրում էինք առանց դուռ ու պատուհան ավտօտնակում: Մեր հարեւանը թոնրատունն էր կացարանի վերածել, միւսը՝ գոմը: Հայրս տունը շրջապատել էր փայտէ կտորներով՝ այդպէս անվտանգ դարձնելով տուն բերող արահետը, որովհետեւ ամէնուր չպայթած արկեր էին: Այնքա՛ն փոքրիկներ գոհուեցին խաղալիք յիշեցնող գնդիկաւոր ումբերի պայթիւնից:

1994-ի Մայիսին կնիւնց զինադադար, բայց չիմացանք՝ ինչ է խաղաղութիւնը. յաջորդեց Ապրիլեան պատերազմը (2016), 44-օրեան (2020) եւ մէկօրեան (2023)՝ Արցախի անկումով:

... Մինչեւ մուրն ընկնելը մնում էինք դրսում, որովհետեւ հոսանք չկար, իսկ լամպի պատրոյգն ու նաւթը պարտաւոր էին խնայել: Հացի խնդիր էլ կար, ընթրիքից յետոյ պէտք է շուտ մոնէիւնք անկողին, որ չասէինք՝ մա՛մ, սոված ենք, մա՛մ քաղցը ենք ուզում:

Երբ թերթում էինք Այրբենարանի վերջին էջերը, իմ առաջին ուսուցչուհուն՝ Նինա Վարդանեանին, նշանակեցին համայնքի ղեկավար: Նա մեզ խոստացաւ նոր ու լուսաւոր դպրոց: 1994-ի վերջերին արդէն շինարարութիւնը սկսուել էր: Վաղուհասը դանդաղօրէն յառնում էր մոխրակոյտերից: Սփիւռքի մեր բարեկամների եւ պետութեան աջակցութեամբ տարիների ընթացքում Վաղուհասը վերականգնուեց. այգիներ, դպրոց, մանկապարտէզ, խաղահրապարակ: 2023-ի Սեպտեմբերի 19-ի դրութեամբ Վաղուհասում ապրում էր աւելի քան 700 բնակիչ:

Մինչեւ 2012 թուականը, երբ վաղուհասցի բարերար Գրիգորի Հայրապետեանի միջոցներով կառուցուեց Սուրբ

Աստուածածնի եկեղեցին, մեր աղօթատեղին «Եղուկտոր» (7-8 դդ.) կամ Մարիամֆաղափի կիսաւեր եկեղեցին (կառուցուել է 1183 թ.) էր: Մարիամֆաղափ կամ Տիրամայր վանական համալիրի աւերակները վկայում են, որ ժամանակին այն հզօր կառոյց էր եւ ունեցել է մատենադարան ու կրթարան: Ընդհանուր հաշուաւմամբ Վաղուհասի տարածքում պետական ցանկում գրանցուած է 125 պատմա-շակութային յուշարձան:

... Իմ սերնդակիցներից շատերը մեծացան առանց հօր: 1992-ի պատերազմում այն երեխաները, որոնք սպասում էին իրենց հայրերի վերադարձին, հետագայում իրենք էին Երկրի սահմանապահը եւ նրանց սպասում էին պատերազմներում ծնուած նոր փոքրիկները:

Եւ աւա՛ղ բոլորը չէին վերադառնում ռազմադաշտից...

... Իսկ մեր Արցախը 2023-ի Սեպտեմբերին կանգնեց նոր փորձութեան առաջ: Եւ կորցրինք այն ամբողջութեամբ: Իմ ծննդավայր Վաղուհասը մնաց յիշողութեան ամենախորքերում՝ որպէս յամառութեան, պայքարի ու վերադարձի խորհրդանիշ:

Երբ եօթ տարեկան էի, քոյրս Մանուկների Աստուածաշունչ էր ընթերցում ու նկարագրում դրախտը.

- Մի օր մենք էլ ենք գնալու այնտեղ:
- Իսկ այնտեղ կոնֆետ կամ հաց լինելու՞ է:
- Ո՛չ, այնտեղ հոգեւոր սնունդ է լինելու:
- Իսկ ի՞նչ եմ անելու, եթէ սովածանամ:
- Այնտեղ երբեք քաղց չես զգալու:

Բայց իմ պատկերացմամբ դրախտը հենց Վաղուհասն էր: Այնտեղ հաց չկար, կոնֆետ չկար, խաղաղութիւն էլ չկար: Բայց կար հաւատ, որ մենք այնտեղ ապրելու ենք: Յաւերժ:

Անի Մանկասարեան

Միջազգային հովանաւորութեան Միջոցառումներ

Մեր ճաշարանն ներս կը սպասարկուին
միջին արեւելեան զանազան
ճաշատեսակներ, օրինակ՝ մէնէիշ,
պանիրով պէօրէկ, հաւու եւ կովու միսով
շաուրմա, հաւու եւ կովու միսով խորոված,
մսաշոթ, չի քօֆթէ, լման հաւու խորոված,
սուճուխ եւ այլ տեսակի աղանդերներ:

ՀԱՍՅԷ՝
1848 Lawrence Avenue East
Scarborough, Ontario M1R 2Y4
ՀԵՌԱԶԱՅՆ՝
(416) 750-7404 կամ (416) 750-7400

**Ունինք նայել թարմ,
տապկուած եւ ածուխի վրայ խորոված
ձուկի տեսակներ:**

«Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ ատրպէյնական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը դառնան». Քրիստինէ Վարդանեան

«Հորիզոն»-ի Բացառիկի գրուցակիցն է Հայաստանի Ազգային ժողովի «Հայաստան» խմբակցութեան պատգամաւոր Քրիստինէ Վարդանեան:

Հ.- Հետեւելով Ձեր գործունէութեանը՝ նկատում ենք, որ յաճախ էք լինում մարդերում, չփութում մարդկանց հետ: 2026 թուականի ամրանը տեղի են ունենալու հերթական համապետական ընտրութիւնները: Ի՞նչ էք կարծում, քաղաքացիները այս տարիների ընթացքում դուրս են եկել էյֆորիայից, արդեօ՞ք այս իշխանութեան վարկանիշը նուազել է:

Ք.Վ.- Եթէ «էյֆորիա» ասելով նկատի ունէք այն, ինչ կար 2018 թուականին, ապա, բնականաբար, այն այլեւս չկայ, դրա նշոյլներն անգամ չկան: Մենք լրիւ այլ իրականութիւնում ենք: Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձութիւնները յանգեցրել են մարդկանց տրամադրութիւնների փոփոխութեան: Հիմա աւելի շատ կայ յուսահատութիւն, անհանգստութիւն, անեղանդութեան զգացողութիւն...

Հ.- Ի՞նչ պէտք է անի ընդդիմութիւնը, ինչպէ՞ս պէտք է մէկտեղի ուժերն իշխանափոխութեան հասնելու համար, հասարակութեանը փաստերով ցոյց տալու, բացատրելու համար, թէ ինչ կարող է լինել, եթէ այս իշխանութիւնը վերադառնա:

Ք.Վ.- Ամենակարեւորը մարդկանց հետ աշխատելն է, յուսատուութեան յաղթահարումը, տեսլական ու ալլընտրանք առաջարկելը: «Ուժերը մէկտեղել» ասելով՝ կարելի է հասկանալ, որ ընդդիմութիւնը կարող է ունենալ խաղի ընդհանուր կանոններ, իրար չհարուածել, կեդրոնանալ զխաղը խնդրի լուծման վրայ: Ի հարկէ, բոլոր ընդդիմադիր ուժերի փոխադրէն որեւէ բան չեմ կարող ասել, բայց սա է ճիշդ ճանապարհը: Մենք հենց դա էլ առաջարկում ենք, հենց այդ սկզբունքով էլ աշխատում ենք ու շարունակելու ենք աշխատել: Աւելի մեծ ջանքեր ենք գործադրելու, որպէսզի պարզ լինի, որ սրանք սովորական ընտրութիւններ չեն. մեր խնդիրն, իսկապէս, պետականութեան պահպանումն է ու այս ամօթի էջը չըլծելը: Հայաստանում չկայ մի ուժ, որը կարող է այս ամէնը միայնակ իրականացնել: Պարզ է, որ պէտք է լինի ինչ-որ համագործակցութիւն կամ լինեն պայմանաւորուածութիւններ: Թէ ինչպէս կը լինի դա, կը լինի, թէ չի լինի կամ ինչ ձեւաչափերով կը լինի... արդէն ապագան ցոյց կը տայ: Իսկ ով դուրս կը լինի այդ համագործակցութիւնից ու պայմանաւորուածութիւններից, դրա պատասխանատուութիւնն էլ պիտի կրի:

Հ.- Ինչպէ՞ս կը գնահատէք հանրութեան վերաբերմունքը, արձագանգը՝ եկեղեցու, հոգեւորականների դէմ տարուող արշաւի նկատմամբ:

Ք.Վ.- Դա ես չեմ գնահատում, Նիկոլ Փաշինեանն է գնահատում, երբ ասում է, որ զարմանում է, թէ ինչպէս

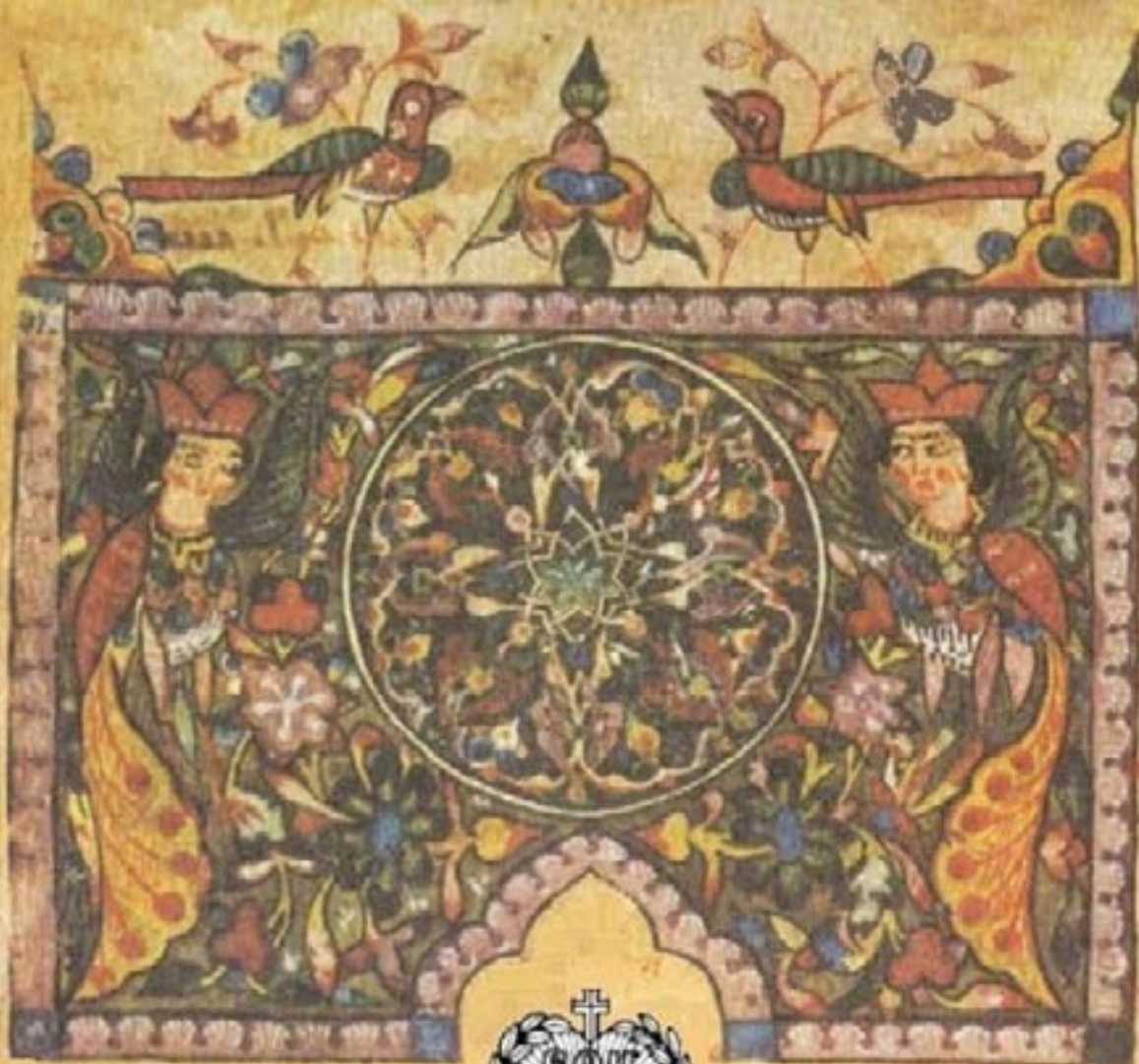

մարդկանց չի հետաքրքրում իր բարձրացրած հարցերը, թէ ինչու իր բարձրացրած նարատիւնները չեն կրկնում: Խոչոր հաշուով մարդիկ հասկանում են, որ իրենց վատ սոցիալական վիճակի հարցում դերակատարում չունի որեւէ եկեղեցական: Անվտանգային ճգնաժամի, գերեզմարուած հայրենակիցներ ունենալու, խաղաղութեան բացակայութեան, թմրանիւթերի ապօրինի շրջանառութեան ծաւալների՝ մի քանի անգամ աւելանալու, պարբերաբար տեղի ունեցող սպանութիւնների ու կրակոցների, մայրաքաղաքային տրանսպորտի՝ 50 տոկոսով թանկնալու հարցում եկեղեցականներն առնչութիւն չունեն: Այսինքն՝ մարդու առօրեայ խնդիրների հետ եկեղեցին առնչութիւն չունի: Այս շրջանները պատասխանատուութիւնից խուսափելու եւ մարդկանց ուշադրութիւնը չեղելու համար են: Թալինում Փաշինեանի կազմակերպած շոուին մի քանի հարիւր մարդ էր մասնակցում այն պարագայում, երբ ամէն անգամ այդպիսի շոուների համար ամբողջ վարչական ռեսուրսը մոբիլիզացւում է: (Յիշեցնենք՝ 2025 թուականի Նոյեմբերի 9-ին Փաշինեանը Թալինի Սուրբ Աստուածածինի մէջ մասնակցեց Տէր Թադէ Թախմազեանի կողմից մատուցուող Պատարագին: Նրա՝ հոգեւոր ծառայութիւնը շարունակելու հարցը դրուած է քննութեան Մայր Աթոռի կարգապահական յանձնաժողովում: Տէր Թադէն եւս ընդվզում է հոգեւոր վերնախաւի դէմ՝ հեղինակ):

Հ.- Ցատկապէս վերջին ամիսներին աղմկայարոյց կալանաւորումներ են տեղի ունենում՝ հոգեւորականներից մինչեւ ազգային բարերար ու ընդդիմադիր գործիչներ: Ըստ Ձեզ՝ ինչու՞ միջազգային կազմակերպութիւնները համարժէք գնահատական չեն տալիս կատարուող այս իրադարձութիւններին:

Ք.Վ.- Մենք ապրում ենք այնպիսի պայմաններում, որ, երբ բախում են հանրահռչակուած սկզբունքները (այդ թուում՝ մարդու իրաւունքների պաշտպանութիւն, ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի պաշտպանութիւն) եւ աշխարհաքաղաքական շահերը, ապա յաղթում են աշխարհաքա-

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. և Մ. Մայրոս և Օնփիկ Գաւիթեանը

ՕՄ-ի Մոնթրեալի
 «Սօսե» մասնաճիւղի վարչութիւնը
 կը շնորհաւորէ ձեր Նոր Տարին եւ
 Սուրբ Ծնունդը, մաղթելով որ 2026-ի
 բոլոր օրերը ըլլան բարեբեր, շէն
 ու պայծառ, առողջութեամբ եւ
 արեւշատութեամբ լի, երջանկութեամբ
 եւ բերկրութեամբ առլցուն:

դաքական շահերը: Եւ այդ կոնտեքստում է, որ բազմաթիւ կառույցներ, որոնք մինչեւ տարածաշրջանային վերջին իրադարձութիւնների տեղի ունենալը խիստ յայտարարութիւններ կարող էին տարածել ժողովրդավարական գարգացումների մասին, ապա հիմա լուռ են, որովհետեւ կարող են այնպիսի թիւրըմբռնում ունենալ, թէ գործող իշխանութիւնը կարող է որեւէ կերպ սպասարկել իրենց աշխարհադաքական շահերը կամ օգնել այդ հարցում: Բայց, իրականութիւնն այլ է. պատմութեան մէջ բազմիցս տեսել ենք, որ այդ քաղաքականութիւնը յանգեցնում է նրան, որ կերտում են նոր բռնապետներ, որոնք քանդում են տարածաշրջանների փխրուն կայունութիւնը կամ այնպիսի արհաւիրք են բերում ընդհուպ մինչեւ ամբողջ աշխարհի վրայ, որ նախընտրելի կը լինէր այդպիսի հակումները զսպել նախնական շրջանում: Ուստի, այդ հաշուարկն արդարացուած է: Մենք տեսնում ենք՝ երբ աչք են փակում մարդու իրաւունքների ոտնահարման վրայ, սարսափելի յանցագործութիւններ են տեղի ունենում. դա այժմ տեսնում ենք Մերձաւոր Արեւելքում, տեսել ենք Արցախում... Այսպիսի բաներն ի վերջոյ անհետեւանք չեն մնում. խախտում են տարածաշրջանի՝ առանց այն էլ փխրուն կայունութիւնը ու շատ փխրուն հաւասարակշռութիւնը: Դրա արդիւնքում տուժում են բոլորը, այդ թուում՝ այն ուժերը, որոնք իրենց լուծութեամբ հովանաւորում են այս ամէնը:

Հ.- Հաւանական համարո՞ւմ էք, որ առաջիկայ ամիսներին՝ նախընտրական շրջանում ռեպրեսիաները կարող են սաստկանալ, ձերբակալութիւնների դէպքերն էլ շատանալ:

Ք.Վ.- Ոչ թէ հաւանական եմ համարում, այլ կանխատեսում եմ, տեսնում եմ: Հանրային սէր ու յարգանք վայելող իշխանութիւնը ռեպրեսիաների չէր դիմի: Ե՞րբ է իշխանութիւնը դիմում ռեպրեսիաների եւ այլախոհներին նետում բանտերը. այն դէպքում, երբ հասկանում է, որ դրա այլընտրանքը չունի: Ու քանի որ այս իշխանութիւնների համար կենաց-մահու հարց է այդ ընտրութիւնը, իրենց գործելաոճը սա է: Բայց սրան պէտք է հակազդեցութիւն ցոյց տալ. հենց այդտեղ է, որ իշխանութեան գործողութիւններն իր այլախոհների դէմ կարող է ի վերջոյ վերածուել իր դէմ գործողութիւնների, որովհետեւ այո՛, գուցէ հնարաւոր է որոշ ժամանակ վախեցնել, սպառնալ մարդկանց, բայց դա երկսայր սուր է, որն ի վերջոյ կարող է շրջուել այս իշխանութիւնների դէմ:

Հ.- Այս իշխանութեան ներկայացուցիչները պարբերաբար յայտարարում են, թէ խաղաղութիւն են բերել, մինչդեռ Ատրպէյճանի նախագահը եւ այդ երկրի այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ չեն թաքցնում իրենց նուաճողական ու հակահայկական դիրքորոշումը. պարբերաբար կիրառում են «Արեւմտեան Ատրպէյճան» բառակապակցութիւնը, խօսում Հայաստանի որոշ տարածքներում ատրպէյճանցիների վերաբնակեցման մասին: Օրերս Ատրպէյճանի նախագահը Սեւանը «Գիոյչա» անուանեց ու դարձեալ ատրպէյճանցիների վերաբնակեցման մասին խօսեց: Ի՞նչ կարող է տեղի ունենալ, եթէ այս իշխանութիւնը վերընտրուի 2026 թուականին եւ շարունակի իր այս քաղաքականութիւնը:

Ք.Վ.- Նախ ժամանակաւոր հրադադարը կամ զինադադարը խաղաղութիւն չէ: Մենք դա Մերձաւոր Արեւելքի պարագայում տեսանք. թմբկահարուած խաղաղութիւնը իսրայէլի ու Պաղեստինի միջեւ քանի՞ օր տեւեց, քանի՞ օր յետոյ սկսուեցին թիրախային ռազմական գործողութիւնները, հարուածները: Հետեւաբար, մի օր կամ մի ամիս չկրակելը խաղաղութիւն չէ: Խաղաղութեան մասին հնարաւոր է խօսել միայն ուժերի բալանսի ու միջազգային գործող երաշխիքների պայմաններում: Այդ դէպքում էլ երբեք չես կարող վստահ լինել: Ուստի, մարդկանց ուշադրութիւնը, զգոնութիւնը բթացնում են այս իշխանութիւնները: Ի՞նչ կարող ենք ակնկալել, եթէ իշխանութիւնը շարունակի պաշտօնավարումը. միակողմանի զիջումների շարունակականութիւն, որոնք եօթ տարուայ ընթացքում իրականացրել են: Կարող է ընդդիմութեան ասածները շատ ականջահաճոյ չեն, բայց նայէ՛ք՝ ինչ էր զգուշացնում ընդդիմութիւնը 2021-ից առաջ. կը տեսնէք, որ ասուածի աւելի քան 70 տոկոսը (եթէ ոչ աւելին) իրականութիւն է դարձել: Ատրպէյճանի հետ պայմանագիրը նախաստորագրելուց յետոյ, յաջորդ օրը յայտարարում է, որ «Հայաստանի վերահսկողութեան տակ դեռեւս կան ատրպէյճանական տարածքներ»: Եթէ սա թարգմանենք «նիկոլեքէնից», նշանակում է՝ Հայաստանը դեռեւս պէտք է տարածքներ զիջի Ատրպէյճանին: Սա էլ դեռ աւարտը չէ. Ատրպէյճանը տարածքային պահանջներից բացի՝ Հայաստանի ներքին գործերին միջամտութեան հարցեր է բարձրացնում, Հայաստանն ատրպէյճանցիներով բնակեցնելու մասին է բարձրաձայնում եւ որեւէ դիմադրութեան չի հանդիպում: Ինչ պահանջների մասին բարձրաձայնում է, ի վերջոյ հասնում է դրան: Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ ատրպէյճանական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը դառնան: Բացի այս արտաքին վտանգներից՝ երկրում ուղղակի որեւէ ենթակառուցուածք այդպէս էլ չի ստեղծուի, ինչպէս չի ստեղծուել նախորդ եօթ տարիների ընթացքում. աղքատութիւնը չի կրճատուի, որեւէ հակա նշանակութիւն ունեցող արտադրութիւն չի բացուի... այսինքն՝ կը լինի տոտալ կոլապս բոլոր բնագաւառներում՝ սկսած քաղաքային կառավարումից, մինչեւ անվտանգային հարցեր:

Հարցազրոյցը վարեց Յասմիկ Պալէեան

Ի՞նչ կարող ենք ակնկալել, եթէ իշխանութիւնը շարունակի պաշտօնավարումը. միակողմանի զիջումների շարունակականութիւն, որոնք եօթ տարուայ ընթացքում իրականացրել են: Կարող է ընդդիմութեան ասածները շատ ականջահաճոյ չեն, բայց նայէ՛ք՝ ինչ էր զգուշացնում ընդդիմութիւնը 2021-ից առաջ. կը տեսնէք, որ ասուածի աւելի քան 70 տոկոսը (եթէ ոչ աւելին) իրականութիւն է դարձել:

Միս էջը կը հովանաւորեն Միքոմ եւ Սեփա Մախաւանու

9705 Boulevard de l'Acadie, Montréal, QC H4N 2W2 • 1053 Rue de la Montagne, Montréal, QC H3G 0B7

Tél: 514.279.1629 • info@mahrouse.ca • www.mahrouse.ca

Յարափոփոխ Սփիւռքի տեղաշարժը

Պատմութեան ընթացքին տարբեր գործոններ պատճառ կը հանդիսանան Սփիւռքի համայնքներու փոփոխութեան ու տեղաշարժման: Նոյնն է իրավիճակը նաեւ վերջին մօտ երկու տասնամեակներուն. յատկապէս Իրաքի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ տիրող քաղաքական ու տնտեսական ծանր պայմաններուն բերումով, բազմաթիւ հայեր տեղափոխուեցան այլերկրներ՝ նոր շունչ տալով իրենց ապաստանած համայնքներուն եւ նօսրացնելով հայութեան թիւը այն վայրերուն մէջ, ուրկէ գաղթած են:

Բնականաբար ողջ Սփիւռքին անդրադառնալը բարդ է, հետեւաբար պիտի ներկայացնեմ համայնքները այն երկրներուն, որոնց հետ առնչութիւն ունիմ եւ այն՝ ուր այցելած եմ վերջերս: Սկսիմ ծննդավայրէս:

Գամիշլիի հայկական համայնքին թիւը պատերազմէն առաջ կը կազմէր շուրջ տասը հազար, ազգային դպրոցի աշակերտութեան թիւը (մանկապարտէզէն մինչեւ 9-րդ դասարան) մօտ 1200 աշակերտ էր: Այսօր տեղի հայութեան թիւը կը կազմէ ոչ աւելի քան 2500, որոնց մէկ մասը մօտակայ շրջաններէն տեղափոխուած հայեր են, իսկ աշակերտութեան թիւը՝ մանկապարտէզէն մինչեւ 12-րդ դասարան՝ կը կազմէ շուրջ 350 աշակերտ: Զարմանալիօրէն, համայնքը այս տարիներուն ունեցաւ մի քանի աննախադէպ նուաճում. ազգային դպրոցը իննամեայէն դարձաւ 12-ամեայ, Համազգայինի «Աւետիս Ահարոնեան» մասնաճիւղը ունեցաւ իր մշակութային սրահ՝ կահաւորուած տարբեր դասընթացներու (պար, նուազ, ամառնային դպրոց) համար, Ս.Օ.Խաչի «Արցախ»-ի մասնաճիւղը ունեցաւ իր կարի արհեստանոցն ու ճաշարանը: Աւարտին կը մօտենայ նաեւ նորակառոյց մեծ եկեղեցին՝ իր ներքնայարկի մեծ սրահով: Այս բոլորը բնականաբար կը պարտինք համայնքի նուիրեալ զաւակներուն, հոգեւորականներուն ու համայնքը ճիշդ կառավարելու ռազմավարութեան:

Այնուամենայնիւ համայնքը այսօր լուրջ խնդիրի առջեւ է. այս կրթական տարեշրջանին բացուած են միայն մանկապարտէզի դռները, որովհետեւ քրտական իշխանութիւնը դպրոցներ-

Հոլանտայի Ալմելօ քաղաքի նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին

րուն կը պարտադրէ քրտերէն կրթական ծրագիրը, որ վաւերական է միայն Գամիշլիի եւ Իրաքին մաս կազմող Իրաքի քաղաքին մէջ, այսինքն՝ Գամիշլիի դպրոցը աւարտած աշակերտը, բարձր կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւն կրնայ ունենալ միայն Գամիշլիի եւ Իրաքի մէջ: Հետեւաբար, ապահովութեան համար, կրթական տարեշրջանի առաջին երկու ամիսներուն դպրոցի դռները մնացին փակ: Նոյեմբեր 2-ին, քրտերու հետ համաձայնութեան եզրեր գտնելով, դպրոցները բացուեցան՝ վերսկսելով իրենց բնականոն դասընթացները: Ամէն պարագայի, ապագան կը մնայ անորոշ:

Ո՛ւր տեղափոխուեցան ա՛յս համայնքի զաւակները:

Փոքր թիւ կը կազմեն Հայաստանի մէջ կայք հաստատած հաստատակամ գամիշլիցիներ, որոնք կը մերժեն այլ երկրներ տեղափոխուիլ:

Երկու տասնամեակներու ընթացքին մեծ թիւ կը կազմեն Եւրոպա, յատկապէս՝ Շուէտ, Հոլանտա, Պելճիքա եւ Գերմանիա տեղափոխուածներուն թիւը:

2025 թուականի ամրան, այցելեցի Հոլանտայի Ալմելօ քաղաքի նորակառոյց (2023 թուական) Ս. Գրիգոր

Լուսաւորիչ եկեղեցին, ապացայ, տեսնելով հո՞ծ բազմութիւնը, աչքի շարժումով հաշուեցի մօտ 300 հաւատացեալ, որոնց զգալի մասը իրաքահայեր էին, միւս մասը՝ գամիշլիցիներ: Երբ տեղաբնակ ծանօթներէս մէկուն հարցուցի, թէ ամէն Կիրակի այսքան մարդ եկեղեցի կու գա՞յ, ո՛չ՝ պատասխանեց, այսօր շատ քիչ են, որովհետեւ ամառ է, եւ մեծ մասը ճամբորդած է, սովորաբար թիւը կրկնակի կ'ըլլայ, իսկ յատուկ առիթներուն՝ շատ աւելի: Համայնքի տրամադրած տեղեկութիւններով՝ Ալմելօն Հոլանտայի երկրորդ հայաշատ շրջանն է (7000 հայ), առաջինը՝ Ամսթերտամն է, ուր կը բնակի 5000 հայ: Երկրի հայութեան թիւը կը կազմէ 30-35000:

Պատարագող քահանան էջմիածնական թեմի Տէր Մաշտոց քահանայ Պաղտասարեանն էր, որ յանուն իր ժողովուրդին, կը խօսէր շատ վարժարեւմտահայերէն, երբեմն նոյնիսկ տարբեր լեզուներով (հոլանտերէն, քրտերէն) բառեր կը գործածէր, իր ըսելիքը տեղ հասցնելու համար: Իր համեստութեամբ ու նուիրումով օրինակելի հոգեւորականի կերպար էր:

Համայնքի խորհուրդին մեծ մասը քրտախօս կամ արաբախօս է, սա-

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Գրիգոր եւ Զրիարիան Միսրաբեան

WWW.CENTREARMENIE.COM

կայն հոգիով ու էութեամբ հայեր են, որոնք կը ձգտին պահպանել իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւնը: Համայնքէն ներս, առ այժմ, կը գործէ միօրեայ դպրոցը, ուր կը յաճախեն արեւելահայ եւ արեւմտահայ ընտանիքներու զաւակներ՝ հայերէն սորվելու եւ կրօնական գիտելիքներ ստանալու համար, այժմ աշխատանք կը տարուի նոր ուժերով աւելի մեծ թիւով աշակերտներ ներգրաւելու:

Այնտեղ կը գործեն նաեւ ՀՄԸՄ-ը՝ սկսնական կազմով, ՀՕՄ-ը, ՀԲԸՄ-ը, «Երեւան» ակումբը:

Յաջորդ այցս Գերմանիա էր. եւրոպական երկիրներու մէջ ապրող հայութեան յստակ թիւը գիտնալու փաստացի տուեալներ չկան, քանի որ ՀՀ ղեսպանատուն գրանցուած հայերուն թիւը չատ քիչ է, իսկ չգրանցուածներունը՝ չատ աւելի, սակայն եկեղեցականներուն եւ այլ միջոցներով կրցայ ունենալ նուազագոյն թուապատկեր մը: Գերմանիոյ մէջ կը բնակի ոչ պակաս քան 80,000 հայ, որոնցմէ շուրջ 30,000-ը միայն ունին դեպքանատան գրանցում: Հիմք ընդունելով եկեղեցական արարողութիւններուն (կնունք, պսակադրութիւն, թաղում, պատարագ, տօներ եւ այլն) մասնակցողներուն ներկայութիւնը՝ Գերմանիոյ հայութեան թիւը կրնայ ըլլալ 80-100 հազար: Գերմանիոյ համայնքի պաշտօնական էջի տուեալներով, 1930 թուականին Գերմանիոյ մէջ բնակող հայութեան թիւը կը կազմէր 700:

Այսօր Գերմանիոյ մեծաթիւ հայութիւնը կազմուած է 16 եկեղեցական եւ 30 աշխարհիկ ու մշակութային համայնքներէ: Ամենամեծ թիւը կը կազմէ Քէօն քաղաքի ու անոր շրջակայքը ապրող հայութիւնը (6500-7000). այս քաղաքին մէջ հիմնադրուած է Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Գերմանիոյ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Թեմը (1991 թ.)՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետի Կոնգալով:

Գերմանիոյ մէջ հայկական ճարտարապետութեամբ եկեղեցի չկայ, սակայն կան հայերուն տրամադրուած երեք եկեղեցիներ, որոնցմէ մէկը Քէօնի կաթողիկ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցին է, անոր կից կը գտնուի նաեւ առաջնորդարանը: Իրաւական իմաստով եկեղեցին ամբողջութեամբ չի պատկանիր Հայ Առաքելական եկե-

ղեցիին, սակայն անոր տրուած է զայն գործածելու ամբողջական իրաւունքը:

Հասնելի եւ հարաւային Ռէյն-լանտ-Պֆալցի հայկական համայնքը թիւով երկրորդն է (մօտ 4000 հայ), իսկ շրջանի չորս համայնքներու ծխական քահանան Տէր Վահրիտմ Պաղտասարեանն է:

Առիթ ունեցայ այցելելու Պեպրա քաղաք, որ կը մտնէ Հերաֆելտ-Ռոդենպուրկ շրջանի կազմին մէջ: Ինչպէս Գերմանիոյ միւս համայնքներուն մէջ՝ այստեղ նոյնպէս ամիսը մէկ անգամ տեղի եւ մօտակայ շրջաններու հայերը կը մասնակցին եկեղեցական արարողութեան, ապա կը հաւաքուին վարձակալուած եկեղեցիին կից գտնուող սրահէն ներս՝ հոգեւոր գրոյցներ ունենալու կամ Աստուածաշունչի սերտողութիւն կատարելու: Տարին երկու անգամ, այս համայնքի փոքրաթիւ հայերը կը մասնակցին քաղաքապետարանի կազմակերպած փառատօնին, կը վաճառեն իրենց պատրաստած ճաշերը եւ հասոյթը կը յատկացնեն բարեգործական նպատակներու՝ աջակցելով Գամիշլիի համայնքին եւ նպաստելով Հայաստանի կարիքաւոր ընտանիքներուն:

Մասնակցեցայ Օգոստոս ամսուան Կիրակնօրեայ Պատարագին, ուրախալի էր դպիրներուն մէջ երիտասարդներ տեսնելը, որոնք ժամանակ կը յատկացնեն մասնակցելու եկեղեցւոյ արարողութիւններուն, կարծես ի երախտագիտութիւն իրենց ծնողներու տարած աշխատանքին եւ Տէր Հօր նուիրուածութեան: Այստեղ նոյնպէս Տէր Վահրիտմը իր արեւելահայերէնը փոխած էր արեւմտահայերէնի, որովհետեւ ներկաներուն գերակշիռ մասը արեւմտահայեր էին: Ուրախալի էր հանդիպիլ եւս մէկ նուիրուած, համեստ, աշխատասէր երիտասարդ հոգեւորականի, որուն հետ զրուցելով ծանօթացայ իր ծուխի կարգավիճակին եւ համայնքի դժուարութիւններուն:

Տէր Վահրիտմի խօսքերուն համաձայն՝ Գերմանիոյ համայնքներու զաւակները հայ պահելու կարեւորագոյն օղակը եկեղեցին է իր շաբաթօրեայ կամ կիրակնօրեայ 10 դպրոցներով: Պէտք է շեշտել, որ ընդհանրապէս Եւրոպայի «Կիրակնօրեայ դպրոցներ»-ը տարբեր են, այնտեղ կը դասաւանդուի գլխաւորաբար հայոց լեզու, որուն զուգահեռ աշակերտներուն կը փոխանցեն նաեւ կրօնական գիտելիքներ: Կան նա-

Գերմանիոյ Քէօնի կաթողիկ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ հայ կղերականները

եւ աշխարհիկ համայնքներու միօրեայ դպրոցներ, միութիւններ, մշակութային խմբակներ եւ այլն:

Շաբաթօրեայ դպրոցներու աշակերտներուն գերակշռող մասը արեւելահայերէն խօսող են, կան նաեւ արեւմտահայերէն դասեր ուսուցանող դպրոցներ:

Տէր Վահրիտմի ծառայած 4 համայնքներէն միայն մէկը ունի շաբաթօրեայ դպրոց, ուր կը յաճախէ 15 երեխայ՝ շաբաթը մէկ օր հայերէն սորվելու, իսկ ամիսը մէկ անգամ կրօնի դասերուն հետեւելու՝ պահելով իրենց կրօնական ինքնութիւնը:

Անդրադառնալով Գերմանիոյ համայնքի դժուարութիւններուն՝ գրուցակիցս յատնեց, որ գլխաւոր խնդիրը ցրուածութիւնն է. Գերմանիոյ հինգ-վեց հոգեւորականներէն իւրաքանչիւրը ունի մի քանի ծուխ, եւ երբեմն եկեղեցական արարողութիւն մը կատարելու համար անոնք կը ստիպուին 100-300 քմ. քշել, որպէսզի տեղ հասնին:

Այլ դժուարութիւն է նաեւ, որ ոչ բոլոր հայերն են հայախօս, անոր համար քարոզները յաճախ կը կատարեն նաեւ գերմաներէն: Շատ է նաեւ օտար ամուսնութիւններուն թիւը: Համայնքը ունի նաեւ նիւթական դժուարութիւն, որովհետեւ 80,000 հոգիէն հազիւ 2700-ը կը վճարէ իր ազգային տուրքը:

Յարափոփոխ Սփիւռքը կազմակերպելու եւ համակարգելու աշխատանքը շատ բարդ գործընթաց է, յատկապէս ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ չկայ Սփիւռքի նախարարութիւնը, որուն վերապահուած էր Սփիւռքի հետ տարուող աշխատանքներուն քաղաքականութեան համակարգումը:

Նաչիրի Մկրտիչեան

Սիւս էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Մ. Յովիկ եւ Դանէթ Թիւթիւճեան եւ դպրոցը

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ՅՈՅՍ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄ

Հայ Օգնության Միությունը Նոր Տարին կը դիմաորէ աշխատանքի վերանորոգ թափով, իրականացնելու համար իր առաքելութեան առանցքը հանդիսացող մարդասիրական, բարեգործութեան եւ ազգային աւանդներու պահպանման անյետաձգելի ծրագրերը՝ կամաւոր աշխատանքի անշահախնդիր պատրաստակամութեամբ, իր ուշադրութեան կիզակէտին վերածելով յատկապէս նոր սերունդը, խորապէս հաւատալով, որ ան է մեր ազգին ապագան կերտող հիանալիներուծը:

Նոր Տարին կը դիմաւորենք՝ լիցքաւորուած մեր կազմակերպութեան հիմնադրութեան 115-ամեակին խորհուրդով, մեր առաքելութիւնը շարունակելու եւ մարտահրաւերները դիմագրաւելու կամքով:

Նոր Տարին թող բարիք բերէ բոլորին: Բարգաւաճում եւ բարեկեցութիւն՝ Հայաստան հայրենիքին, Անսասանութիւն՝ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, Արցախահայութեան՝ վերադարձ հայրենի տուն, Սփիւռքին՝ հայօրէն գոյատեւելու կամք, իսկ հայութեան՝ համերաշխութիւն եւ միասնականութիւն:

**ՃՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
ԺՈՂՎՈՒՐԴԻՍ ՀԵՏ, ԺՈՂՎՈՒՐԴԻՍ ՀԱՄԱՐ**

Hovsep Dadaghlian

Avocat • Lawyer

hovsepd.avocat@outlook.com

T: 514-839-3861

F: 438-818-7623

4498 Desserte Sud
Autoroute 440 Ouest
Laval, Québec, H7T 2P7

**LEVON BENOHANIAN ET
HAGOP KACHICHIAN**

PHARMACIENS-PROPRIÉTAIRES

3915, boul. Samson, Laval, Québec, H7W 2G1

T 450 688-4111 F 450 681-5525

Lundi au vendredi : 8 h 30 à 20 h • Samedi et dimanche : 9 h à 17 h

Infirmière (jeudi) : 8 h 30 à 15 h • **LIVRAISON GRATUITE**

proximlaval@gmail.com

affiliés à **Proxim**

DUMOULIN

PNEUS ET MÉCANIQUE

Nareg Afarian - Sevag Panoyan

(450) 688-3575 • dumoulinpneus1250@gmail.com
1250 Boul. Curé Labelle, Laval, QC H7V 2V5

JERUSALEM —RESTAURANT—

Fine Middle Eastern Cuisine Since 1971

Jerusalem Restaurant was established in 1971 and became the first middle eastern restaurant to serve the Greater Toronto Area. It was the joint venture of three brothers who shared the idea of introducing traditional culinary secrets to the mainstream.

EGLINTON

955 Eglinton Ave. West
Toronto, ON M6C 2C4
416.783.6494

LESLIE

4777 Leslie Street
North York, ON M2J 2K8
416.490.7888

www.jerusalemrestaurant.ca

Jacques Varbedian

Digital

Professional Photography & Video

CALL us 416-722-9225

L DANIEL HICKS

BARRISTER AND SOLICITOR
KASSABIAN LAW PROFESSIONAL CORPORATION

Shops at Don Mills
8 Sampson Mews, Suite 203
Toronto, Ontario
M3C 0H5

Tel: 416-443-9494

Fax: 416-443-0575

e-mail: danhicks@kassabianlaw.ca

PÂTISSERIE ARMENIA

Ouvert
6 Jours

420 Fleury ouest
Mtl. Qué. H3L 1V7

Lahmajoun

Bur: 514-389-4696
Fam. Merdjanian

CASSANDRA HEALTH CENTRE
10:53
I.D.A. PHARMACY
CASSANDRA CLINIC
WALK-IN & FAMILY PRACTICE
416.331.9111
Dr. Marinossyan accepting
new patients (416) 331-9111

Dr. Rupert Abdalian Family Physician
Dr. Mari Marinossyan New Family Doctor
Dr. Omayma Fouda Family Physician
Dr. H. Kavazanjian

MEDICAL OFFICE FOR LEASE
416-449-2040

- Դեղագիրներու պատրաստութիւն՝ շաբաթական յատուկ տուիւներու մէջ:
 - Արեան ճնշման ընկուծիւն եւ հետետղականութիւն՝ անվճար
 - Շաբաթախախտ ընկուծիւն
 - Դեղերը իրենց հասցեներուն առաքելու անվճար սպասարկութիւն
 - Տարեցներու 10% զեղ
 - Կը յարգենք եւ սիրով կը կատարենք բոլոր ապահովագրական ընկերութիւններու պայմանները
 - Walk-In Clinic բաց է շաբաթը 6 օր:
- Կրնաք բօշխները տեսնել առանց ժամադրութեան:

Դիմեցէք մեզի եւ պիտի դառնաք մեր մնայուն յաճախորդը:

հասցէ՝ 2040 Victoria Park Ave.
(Victoria Park & Cassandra)
Toronto, Ontario M1R 1V2
Tel : (416) 449-2040 Fax: (416) 449-2048

CASSANDRA I.D.A. PHARMACY

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԵՐ՝
ՊԱՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻԷ

ԴԵՂԱԳՈՐԾՆԵՐ՝
ՄԱՐԱԼ ՊԱՆԵԱՆ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆԵԱՆ

ARMENIAN MEDICAL CENTRE
& PHARMACY

PHARMACISTS
SARKIS BALIAN, BScPhm, RPh
MARAL BALIAN, PharmD, RPh
VARTAN BALIAN, PharmD, RPh

Walk-in Clinic onsite: (416) 331-9111

“What is unfolding in the Armenian Quarter is not a routine dispute — it will shape the future of the Armenian presence in Jerusalem”

Horizon Weekly’s exclusive interview with international lawyer and lead counsel for the Save the ArQ campaign, Karnig Kerkonian

By Sevag Belian

Q: Mr. Kerkonian, can you give us a clear picture of what is really happening right now in the Armenian Quarter of Jerusalem, particularly with the Cow’s Garden property, and how the local community and church leadership are navigating this complex and fast-changing situation?

A: First, let me say how deeply I appreciate your interest in this issue. What is unfolding in the Armenian Quarter is not a routine dispute—it is a crisis of historic magnitude. It will shape the future of the Armenian presence in Jerusalem and, in many ways, the future character of Jerusalem itself. The centuries-old Armenian community, one of the oldest continuous Christian communities in the world, is now confronting an existential threat. The struggle over the Cow’s Garden—the Armenian Garden—is at the heart of that challenge.

Today, Armenian Jerusalemites are standing firm against a purported land deal that would have transferred control of a strategically vital parcel to outside actors. Had it proceeded, this deal would have immediately compromised Armenian access to their own religious, cultural, and communal institutions within the Old City. The property at issue is not peripheral; it is the single largest open tract in the Old City and occupies one of the most elevated and sensitive positions along the Mount Scion ridge. Its loss would have fractured the territorial continuity of the Armenian Quarter in a way that could not be undone.

The Armenian Quarter is one of the four historic quarters recognized under the Status Quo governing Jerusalem. It sits at a geopolitical and cultural crossroads, between the Christian and Jewish Quarters, and its continuity is essential not only to the survival of the Armenian Patriarchate and community, but to the broader stability of a region already marked by volatility. The Armenian presence has long served as a moderating and stabilizing force in the Old City; weakening that presence risks unsettling a delicate balance that has endured for centuries.

Today, the Armenian community and the Armenian Patriarchate stand united to nullify the purported 98-year lease that threatens to sever more than 10,000 square meters of historic Armenian land from the Quarter. Their efforts constitute a defense of continuity, identity, and the integrity of one of Jerusalem’s foundational

communities.

Q: How did this controversial land deal come about in the first place? What do we now know about the lease agreement that was signed with the Israeli investor, and why has it been deemed illegitimate by the Armenian Patriarchate’s General Assembly?

A: The origins of this land deal are now much clearer than they were when it first surfaced. What we know today is that the purported lease was never properly authorized under the governing rules of the Armenian Patriarchate. Under the Bylaws of the Brotherhood of St. James, which function as the internal constitutional framework of the Patriarchate, any long-term lease of immovable property requires the explicit approval of the Patriarchate’s General Assembly. That approval is not discretionary; it is a mandatory condition for validity.

In this case, no such approval was ever obtained. The agreement was negotiated and signed without the knowledge, deliberation, or affirmative vote of the Brotherhood. When the details finally emerged, it became evident that the lease extended far beyond Cow’s Garden itself. It encompassed additional parcels surrounding the Armenian Quarter and sought to transfer control of more than 10,000 square meters to an Israeli company

Նշու էք որ հոգսմանը Զոհի եւ Արքայ Միջնակայան, զանազան եւ քոնկրետ

4170 boulevard St-Elzear Ouest
Laval, QC H7P 4J4

(450) 682-3383

Depuis / Since

1 9

8 8

CARROSSERIE

JACOB & JACOB

BODY SHOP

Cas d'Assurances

6280 St. Jacques, Montréal, Québec H4B 1T6

Tél.: (514) 484-7945 • Fax: (514) 484-2487

jacobautobody@bellnet.ca

www.carrosseriejacobetjacob.ca

that, as subsequent investigation revealed, is owned by a UAE-based entity with opaque beneficial ownership.

Upon reviewing the facts, the Patriarchate's General Assembly concluded that the purported lease was *ultra vires*—executed without lawful authority—and therefore null and void. Their decision reflects both the legal and institutional principle that the Brotherhood cannot be bound by a transaction that bypassed its own constitutional procedures, especially one implicating such strategically significant property in the heart of the Old City.

In short, the lease was deemed illegitimate by the General Assembly because it was never validly approved, it violated the Patriarchate's internal laws, and it sought to transfer control of critical historic land to entities whose interests and ownership remain unclear.

Q: You have played a key role in coordinating the legal response to this crisis. Could you walk us through the steps that have been taken, both legally and diplomatically, to challenge the deal and to safeguard the integrity of the Armenian Quarter?

A: The response to this crisis has been both extensive and coordinated, reflecting the seriousness of what is at stake. When the issue first came to light, we moved quickly to assemble an international legal team and deployed to Jerusalem to conduct a comprehensive fact-finding mission. Our goal from the start was twofold: to initiate a robust legal challenge to the purported lease, and to ensure that the Armenian Quarter—its institutions, land, and community—received the diplomatic protection that such a historic crisis warrants.

Legally, the Armenian community and the Armenian Patriarchate have each brought separate actions before the Jerusalem District Court, pursuing distinct but complementary lines of argument.

The Armenian Community's case rests on two core principles. First, under the Bylaws of the Brotherhood of St. James, the Patriarchate's General Assembly must affirmatively approve any long-term disposition of immovable property. That vote never occurred, rendering the purported lease legally void. Second, the Cow's Garden is widely understood to be *waqf* property—held in trust for the Armenian community. The Patriarchate, acting as trustee, cannot alienate the property in a manner that undermines the community's beneficial interest. A lease that strips the community of access, continuity, and control violates the very nature of that trust.

The Armenian Patriarchate's case advances its own claims, including challenges based on material misrepresentations alleged at the time the agreement was executed. Taken together, these actions form a comprehensive legal challenge to the validity, enforceability, and legitimacy of the purported 98-year lease. Both cases are now actively pending.

On the diplomatic front, a growing number of states have expressed concern over the threat to the Armenian presence in the Old City, a presence that is

not merely historical, but essential to Jerusalem's religious and cultural balance. Keeping the international community informed and mobilized has been critical to ensuring that the situation does not unfold in isolation or in silence.

Finally, the Armenian community itself has maintained a constant physical presence on Cow's Garden. For nearly two years, young Armenians have manned a mission tent on-site every single day and night, as a peaceful but resolute safeguard against repeated attempts by outside interests to enter or seize the land by force while litigation is pending. These attempts have been repelled, and the community has succeeded in maintaining continuous control of the property throughout this period.

Taken together, the legal, diplomatic, and on-the-ground strategies form a unified response aimed at one objective: safeguarding the integrity, continuity, and future of the Armenian Quarter.

Q: Many observers see this not just as a local real estate dispute but as part of a broader pattern affecting heritage, sovereignty, and minority rights in Jerusalem. From your perspective, what are the larger implications of this case for the Armenian community and for Jerusalem's multicultural and historic character?

A: The Cow's Garden dispute cannot be understood as a stand-alone real estate disagreement. It is part of a broader and deeply troubling pattern of pressure placed on Christian and minority communities in the Old City—pressures that increasingly threaten both the Armenian presence and the multicultural equilibrium that has defined Jerusalem for centuries.

For the Armenian community, this case is existential. There is a sustained effort—sometimes overt, often incremental—to erode the Armenian foothold in the Old City. When direct force is constrained by scrutiny, the pressure appears in subtler forms: contested leases, covert land transfers, intimidation, and coordinated encroachments that make daily life for Christian Armenians increasingly difficult and, ultimately, unbearable.

Միջուկային հարցազրույցները Մ. և Մ. Վրթման և Ծովակ Քոչարյանի

Tél-Fax 450.688.4245
Instruction automatique ou manuelle
Automatic or standard instruction

**4351 Notre-Dame Ouest
suite 101A, Laval, H7W 1T3**

Second location - 1011 rue Décarie, Saint-Laurent, Qc, H4L 5J9

Tél : 514 747-7883

**BOULANGERIE
SETA**
Arménienne & Libanaise

Tél.: 514.333.0173

1555, rue Dudemaine
Montréal, Qc H3M 1R2

**Մեր յարգելի յաճախորդներուն
շնորհաւոր Ամանոր եւ
լաւագոյն մաղթանքներ**

The Cow's Garden affair is simply the latest manifestation of this trend.

This pattern does not affect Armenians alone. Other historic Christian institutions, including the Greek Orthodox Patriarchate and the Latin Church, have also confronted attempts to strip them of property essential to their identity and their centuries-old role in Jerusalem. These cases reveal a consistent strategy: the gradual attrition of non-dominant communities' rights and holdings through legal maneuvering, commercial pressure, and demographic engineering.

The implications of such efforts reach far beyond the boundaries of the Armenian Quarter. The weakening or removal of the Armenians would create a dangerous power vacuum in one of the most sensitive and contested cities in the world. For centuries, the Armenian Quarter has played a stabilizing role—deeply rooted, non-partisan, and uniquely positioned to maintain equilibrium among competing religious and political actors. If that anchor is eroded, the delicate balance that has long preserved relative calm in the Old City begins to unravel. And in Jerusalem—particularly in its most charged spaces—any vacuum is quickly filled by forces whose agendas may be far more maximalist or destabilizing.

Taken together, these dynamics show why the Cow's Garden dispute is not merely about land. It is about whether Jerusalem remains a mosaic of living traditions or becomes a place where diversity is tolerated only until it becomes inconvenient. Allowing encroachments on ancient communities to proceed unchecked risks diminishing Jerusalem's historic character and accelerating volatility in a region already defined by it. The outcome of this case will shape not only the future of the Armenian Quarter, but the future meaning of coexistence in Jerusalem.

Q: Looking ahead, what are the next concrete steps, legal, communal, and international, to ensure the Armenian Quarter's protection? How can Armenians worldwide contribute to this ongoing struggle to preserve their centuries-old presence in Jerusalem?

A: Looking ahead, several concrete steps—legal, communal, and international—are essential to ensuring the long-term protection of the Armenian Quarter.

Legally, the immediate priority is to see the pending actions before the Jerusalem District Court through to judgment. These cases challenge the purported lease on core substantive and fiduciary grounds, and their resolution will shape not only the future of the Cow's Garden but the legal landscape governing any future encroachments. The international legal team working on this matter is doing so on a pro bono basis, and their work is complemented by dedicated local counsel who manage the day-to-day litigation and protect the community's interests on the ground.

Communally, the Armenian community in Jerusalem must continue its constant vigilance. For nearly two years, young Jerusalem Armenians have maintained a daily presence at the Cow's Garden, preventing unauthorized attempts by outside groups to enter or assert control. This steadfast communal presence remains indispensable as the legal process unfolds.

Internationally, sustained attention and advocacy are critical. This is not a situation that can survive indifference. Governments, churches, cultural institutions, and human rights organizations must remain engaged and vocal. International pressure helps deter unilateral actions on the ground and reinforces that the Armenian Quarter's fate is not a local administrative issue but a matter of global cultural, religious, and historical significance.

For Armenians worldwide, there are clear and meaningful ways to contribute: First, stay informed. Visibility and awareness themselves are protective in crises involving vulnerable historic communities; this struggle cannot be allowed to fade from public consciousness. Second, use your voice with your own governments. Urging elected officials and foreign ministries to remain attentive to the safety and rights of Christian Armenians in Jerusalem can materially influence diplomatic engagement. Third, support the community directly. Although the international legal team volunteers all of its time pro bono, there are substantial ongoing costs for local lawyers in Jerusalem, diplomatic initiatives, community mobilization, and the physical protection efforts on the ground. Supporting SaveTheArQ—the grassroots organization coordinating these efforts—is one of the most effective ways to ensure that the Jerusalem Armenian community has the resources it needs in this historic struggle. You can donate by visiting givebutter.com/Arq2025.

What is happening today, right now, in the Armenian Quarter of Jerusalem is a fight to preserve a centuries-old presence and a vital cultural anchor in one of the most sensitive and contested cities in the world. Its outcome will depend on sustained legal strategy, communal resilience, and the continued solidarity of Armenians everywhere.

Միջոցառումները Մ. և Մ. Լիանու և Երբեք Միջոցառում

DEPUIS - SINCE

AROUCH

1978

*Savoureuse,
fraîche et authentique!* / *Tasty,
Fresh and Authentic!*

With 2 locations to
serve you better!

Commande en ligne
www.arouch.com

917, rue Liège O.
Montréal, Qc. H3N 1B5
7 jours par semaine
de 9h à 18h
info@arouch.com

3467 St-Martin O.
Laval, Qc. H7T 1A2
Avec service au volant!
Lundi au vendredi de 8h à 20h
Samedi et dimanche de 8h à 18h
T. 450-686-1092

FedEx partout au Canada
UberEats
DoorDash
Skipthedishes

*Grant and
Arminé Dedeyan*

Murat Armutlu, CPA, CFE

Vahakn Kapriyel Arapyan, CPA

*"it's not what you **earn**,
it's what you **keep** that counts."*

- Financial Statement
- Management Consulting
- Government Subsidies
- Financial & Tax Consulting
- Bank Financing

Armutlu & Arapyan Inc.

6611 Boul. Thimens, St. Laurent, Qc, H4S 1W2

Tel: 514.855.0012 Fax: 514.855.0004

murat@armutlu.ca vka@arapyan.com

CAMAM

CENTRE
D'ASSISTANCE
MONDIALE
ARMÉNIEN DE
MONTREAL

Current Fundraising Campaigns

Our goal is to assist and provide financial aid to at-risk communities around the world and help them to overcome the many hardships that they face in their native countries.

To donate online visit www.camam.org

General Donations

Aid to Artsakh

Campagnes de financement en cours

Notre objectif est d'aider et de fournir une aide financière aux communautés à risque du monde entier et de les aider à surmonter les nombreuses difficultés auxquelles elles sont confrontées dans leur pays d'origine.

Pour faire un don en ligne visiter www.camam.org

3401 Rue Olivar-Asselin
Montréal, Quebec
H4J 1L5
Canada

397 boul. des Prairies
Laval, Quebec
H7N 2W6
Canada

45 Hallcrown Place
Willowdale, Ontario
M2J 4Y4
Canada

**Gabriel
Chahinian**

Broker

647-580-5818

**Gary (Чһро)
Chahinian**

President, Broker of Record

416-258-8892

WWW.ADAMSELEVATOR.CA

**EDUARDO, PEDRO AND JOYCE
OUGHOURLIAN**

***IN BUSINESS FOR OVER 40 YEARS
RENOVATION, REPAIRS, MAINTENANCE,
INSTALLATION OF ELEVATORS,***

RBQ# 1812-6474-22

Mémoire de l'exil et creuset de la Diaspora

par Rouben Koulaksezian
France Arménie - Octobre 2025

En quittant Beyrouth vers le nord-est, sur la route de Jounieh et Byblos, la première municipalité que l'on traverse est Bourj Hammoud. Ce faubourg devenu ville à part entière incarne depuis un siècle le cœur battant de la communauté arménienne du Liban.

Quartier de Bourj Hammoud

Le meilleur moyen de le découvrir est de s'y perdre, en arpentant ses ruelles sinueuses. Chaque sous-quartier porte un nom arménien, tel que Nor Marach, Norachen, Amanos, Nor Sis ou Nor Adana, et l'on peut trouver son chemin aussi bien en arménien qu'en arabe, en anglais ou en français. Dans les kiosques et librairies, on trouve sans peine les journaux Aztag, Ararat ou Zartonk. Les commerces, des bijouteries aux épicerie en passant par les cordonneries et les pharmacies, sont presque tous tenus par des Arméniens.

L'histoire de Bourj Hammoud commence dans les années 1920, quand les réfugiés de Cilicie s'installent dans ce qui n'était alors qu'un marécage, construisant des cabanes de fortune. Grâce à l'action du père Paul Ariss, les conditions de vie s'améliorent rapidement: les réfugiés bâtissent des maisons,

creusent des puits, installent des égouts. En 1952, le quartier obtient le statut de municipalité, avec Paul Ariss comme premier maire. Sous l'impulsion de ce dernier et du parti Dachnag, Bourj Hammoud connaît un véritable essor. Les années 1960 marquent son âge d'or, avec un foisonnement culturel: écoles, journaux, théâtre et même un cinéma en arménien. Aujourd'hui, malgré le départ d'une partie de ses habitants vers l'étranger ou d'autres banlieues comme Antélias et Fanar, Bourj Hammoud conserve son identité arménienne.

En entrant par le pont venant de Mar Mikhael, on arrive dans le quartier de Norachen, au nord de la rue Armenia. L'imposante église Saints-Vartanants a été consacrée en 2006. À proximité, le bâtiment de la FRA regroupe la galerie et la librairie Hamazkaïne, ainsi que plusieurs organisations et mé-

Միջոցառումները կ'ընթանան 11-ին և 12-ին հունիսին, 13-ին և 14-ին հունիսին

PHARMAPRIX

Pharmacies Mahmoud El-Achkar

Ունինք նաեւ հայ դեղագործներ եւ
աշխատատեղեր, որոնք պատրաստ են
ձեզի օգտակար դառնալու:

2000 Marcel-Laurin,
St-Laurent, Qc, H4R-1J9
514-332-8689

965 Curé-Labelle,
Laval, Qc, H7V-2V7
Ouvert 24h
450-681-1683

ASSURANCE INC.
Cabinet de services financiers

Christ Mikayelian

DAMAGE INSURANCE BROKER
PERSONAL LINES

Insure your **HOME & CAR**

☎ 438-407-5122

✉ christ@lassuranceinc.ca

✓ TRUSTED BROKER

✓ SAVE MONEY & TIME

✓ BETTER RATES

✓ MORE OPTIONS

Your **HOME & CAR** insurance

- Վստահելի եւ մասնագիտական միջնորդություն եւ
խորհրդակցություն
- Լաւագոյն գիններ՝ առաւելագոյն պաշտպանութեամբ
- Գանատական եւ ամերիկեան լաւագոյն
ապահովագրութիւններու հետ համագործակցութիւն

Խնայեցէք ժամանակ եւ գումար...

KRIKOR MAROUNIAN ^{RLU} Independent Financial Security Broker

Life Insurance
Disability & Critical Illness Insurance
Group Insurance
Pension Plans
Travel/Visitor
Medical Insurance

11820 General Giraud, Montreal, QC H4J 2H6
Res: (514) 332-7021 | Fax: (514) 332-7376
Cell: (514) 927-2666
krikormar@gmail.com

MR. SAKO Shoe Repair

SARKIS ADOURIAN

Take-in & Widen Boots

Excellence in all types of leather repairs

Footwear • Accessories • Dyeing

Key cutting • Knife sharpening

Luggage • Orthopedic Insoles

2768 Victoria Park Ave.

Bus: 416-491-2351

Cell: 416-826-4557

Le tricolore arménien est omniprésent

dias dont le journal Aztag et la radio Voice of Van. Pour les gourmets, le restaurant Apo est notamment recommandé par le guide Le Petit Futé pour ses brochettes au feu de bois. Non loin, le camp de Sanjak, établi en 1939 pour accueillir les Arméniens chassés d’Alexandrette, a disparu dans les années 2000, remplacé par des immeubles modernes.

Le secteur le plus animé de Bourj Hammoud reste Nor Marach, de l’autre côté de la rue Armenia. La rue Arax concentre l’activité commerciale: ses dizaines de boutiques de vêtements et de chaussures attirent des clients de tout Beyrouth. Le premier Falafel Arax y a ouvert en 1949 avant de s’exporter aux États-Unis. Dans la rue Marach, parallèle, on trouve la maison de disques Voice of Stars, les épices Tenbelian ou encore le café Garo. L’église des Quarante-Martyrs (Karasoun Manoug), inaugurée en 1931, fut la première église en pierre construite par les réfugiés. À proximité s’élève l’église catholique Saint-Sauveur (Sourp Perguitch), bâtie en 1953, dont la cour abrite le buste du père Paul Ariss. L’église évangélique arménienne date, elle, de 1934. Toujours dans le secteur, le restaurant Ghazar, avec sa petite salle à l’atmosphère conviviale, est un véritable coup de cœur, tout comme sa voisine la boulangerie Ghazar, célèbre depuis 1960 pour son lahmajoun. Le Centre culturel Badguer, qui réunit artisanat et gastronomie, est également à ne pas manquer. Sur la place de la municipalité, Basterma Mano attire quant à lui les amateurs de basterma et de soudjoukh, réputés comme les meilleurs de la capitale.

De l’autre côté de la rue Ariss s’étend Nor Adana, dont l’église Sourp Asdvadzadine (Sainte-Mère-de-Dieu) commémore le massacre de centaines d’Arméniens dans l’église d’Adana en 1909, un drame relaté par Zabel Essayan dans son ouvrage Dans les ruines. Plus loin, à Nor Amanos, l’ensemble résidentiel de Massaken, construit dans les années 1960, a per-

mis de reloger des familles arméniennes modestes. Le quartier abrite aussi le stade municipal (tashd), haut lieu des manifestations sportives, culturelles et politiques de la communauté. C’est là qu’évolue le Homenetmen, sept fois champion du Liban et médaillé de bronze au championnat asiatique des clubs en 1970. L’église évangélique arménienne date de 1970. Depuis 2016, un bâtiment moderne accueille l’United Armenian College, né de la fusion de plusieurs écoles. À quelques pas, la boulangerie Harout, citée par Le Petit Futé, est réputée pour ses lahmajouns et ses tahinov hats (pains au tahine).

Au-delà de l’autoroute surélevée, s’ouvre le quartier de Nor Sis, qui marque la limite avec Nabaa, majoritairement chiite. L’église Saint-Sarkis, inaugurée en 1950, a remplacé une chapelle en bois des années 1930. Autre incontournable, le quartier d’Arakadz, avec ses maisons colorées et ses drapeaux arméniens aux fenêtres, conserve la mémoire d’un camp de réfugiés devenu un lieu de vie et de nostalgie.

Conseils de voyage

• Quand partir?

Les meilleures périodes pour visiter le Liban sont d’avril à juin et de septembre à novembre.

• Quel circuit prévoir?

En dehors de Beyrouth et sa région, le village d’Anjar, dans la plaine de la Bekaa, est un incontournable d’une visite arménienne du Liban.

Les maisons du quartier d’Arakadz sont les plus anciennes de Bourj Hammoud

Միջոց էր կը հոգևորականութեան Մանուէլ, Դաւիթ, Դէրբ, Պարթև եւ Պարթևի Քառասուն

Serge Keuroghlian
Courtier Immobilier

514 892.5649
skeuroghlian@sutton.com

groupe sutton – excellence inc.
Agence immobilière

1555, boul. de l'Avenir bureau 100
Laval (Québec) H7S 2N5

B 450 662-3036

www.sergekeuroghlian.com

MARY AND MARIA
Animation team

երեխաներու տարեդարձներն ու զանազան առիթները խանդավառել

Մանկական շարժանկարներու անձնատուրութիւններու տարազներ

ԴԷՄՔԻ
գծագրութիւն

Զարդարանքներ

Յայտագիրներ
և խաղեր

@MARYANDMARIA_ANIMATIONTEAM +1 (438) 402-9121

Centre Dentaire Laval

*Dre. Zovinar
Der Khatchadourian
Dre. Anyk Plaisance*

1649 Boul. Daniel-Johnson
Laval, Qc H7V 4C2

Tel: (450) 949-2233

info@cldlaval.ca

Photo: Beroea Photography Production (2021) ©

**NETTOYEUR
MARIE - CLAIRE**
514-334-7830
LIVRAISON - WE DELIVER

Հայկական Հաստատութիւն

Pharmacie
Robert & Tro Pascal Cotchikian

Affiliées à

JEAN COUTU

5692 avenue du Parc
Montréal, Qc H2V 4H1
Tél.: 514 270-6500
Fax: 514 270-4470

5201 avenue du Parc
Montréal, Qc H2V 4G9
Tél.: 514 279-9191
Fax: 514 279-9197

K L O D A
PRODUCTIONS

**One stop shop
for your entertainment needs**

Our amusements division provides
the best in interactive entertainment rentals:
Inflatable games • rides • carnival games • video arcade games
casino games • BBQs, tents & team-building activities

Daniel Zakarian **514.343.5000** dannyz@kloda.com
www.kloda.com

**Dr. Kevork
Manoukian**
D.M.D., M.B.A.

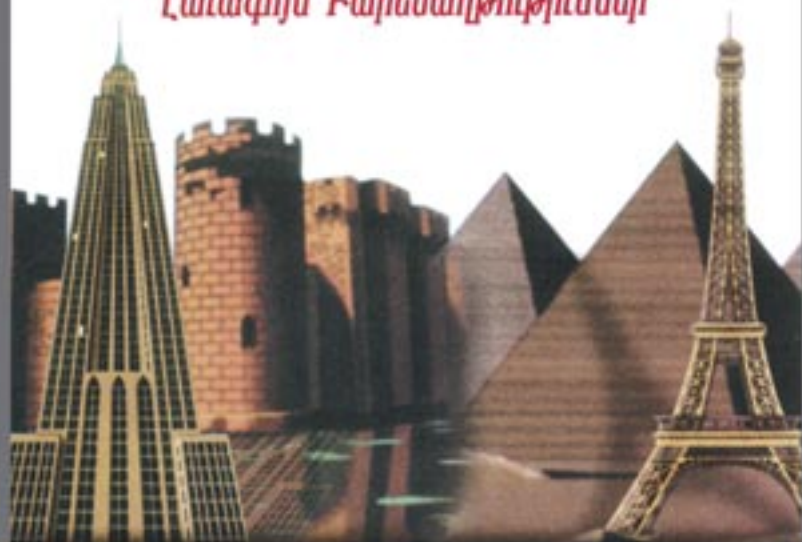
Centre Dentaire St-Mary

5300, Côte des Neiges,
bureau 300,
Montréal (Québec)
H3T 1Y3

Tel.: 514 734-2632
Fax: 514 734-2744
Cell: 514 862-9474
manoukian@sympatico.ca

Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան
զոյգ տօներու առիթով՝
Հաազոյն Բարեմաղթութիւններ

4150 rue Sherbrooke Ouest, Suite 404A, Westmount, Qc H3Z 1C2
Tél.: (514) 284-7676 | E-mail: info@haigtravel.ca

Iris7
productions
www.iris7.ca

Photo & Video services

514 - 476 - 9583

ARMEN
PHOTOGRAPHY

Weddings & Special
Occasions
Photo - Video

Commercial & Industrial
Photography

Ad Layouts
Graphic Design

514 - 386 - 9153

Հորիզոն

Վարիչ Խմբագիր՝ Վահագն Գարագաշեան
Վարչական Պատասխանատու՝ Սիլվա Էհրամճեան
Սրբագրիչ՝ Սոնա Թիթիզեան
Ծանուցումներու Ձեւաւորում՝ Լորի Խաչերեան
Ձեւայղացք՝ Վիգէն Աբրահամեան

Ծանուցումներ
Մոնթրէալ՝ Յովիկ Կէտիկեան
Սօսի Նայիմ

Թորոնթօ՝ Ժագ Վարպէտեան

English-French section Editor: Tina Soulahian
Տպարան՝ TLC Global Impression

horizon
HÉBDOMADAIRE ARMÉNIEN
ARMENIAN WEEKLY

Les Publications Arméniennes (1991)
Les retours de poste publication
doivent être retournés à :
3401 Olivar Asselin
Montréal (Québec), Canada H4J 1L5

Administration/Publicité
Sylva Ehramdjian

Tél : (514) 332-3757
E-mail : sylva@horizonweekly.ca
Courrier de deuxième classe/
No. 40065294 / Second class mail

Dépôt légal :
Bibliothèque nationale du Québec et du Canada
ISSN 0708580X

ANI BAKERY

ԱՆԻ ՓՈՒԱՊԱՆ

Middle Eastern Pizza Lahmajoun

Սեփականատեր՝ Արսեն Տապապաղեան

Ուր կը գտնէք հայկական եւ արաբական լահ-
մաճունի տեսակներ՝ փոքր եւ բնական չափերով:
Լահմաճունը կը պատրաստենք մեր չափերով
եւ յաճախորդներուն պահանջքին համաձայն՝,
միսը իրենցմէ կամ մեզմէ: Կը պատրաստենք
եւ կը ծախենք նաեւ թահինով հաց: Միշտ
պատրաստ ենք ձեր ապսպրանքներուն
գոհացում տալու ուրախ եւ տխուր առիթներով

**Փորձեցէք եւ
գոհ պիտի մնաք**

Ani Bakery Ltd 25 Howden Road, Unit #2
Scarborough, Ontario M1R 3C3 | Phone: (416) 285-7164

Բաց ենք շաբաթը վեց օր, Կիրակի մինչեւ կեսօրէ ետք՝ ժամը 2:00
(Երկուշաբթի փակ)

VIVIDLY BRILLIANT

Emerald and Diamond Fine Jewellery Collection

LUGARO

EST. 1986
lugaro.com

THIS HOLIDAY SEASON, IT'S TIME TO REWARD YOURSELF WITH

THE ALL-NEW 2026 NISSAN LEAF.

HORIZON READERS GET
A SPECIAL DISCOUNT.

Contact your **Nissan Gabriel** dealership for more information.

7050, rue Saint-Jacques Ouest
Montréal, QC H4B 1V8
nissangabrielstjacques.ca
514 483-7777

7010, boul. Henri-Bourassa Est
Anjou, QC H1E 7K7
nissangabrielanjou.ca
514 324-7777